

Slo. 1-23

OBČINE
PORTRETI
KULTURA
ZGODOVINA
ŠPORT
KRIŽANKA

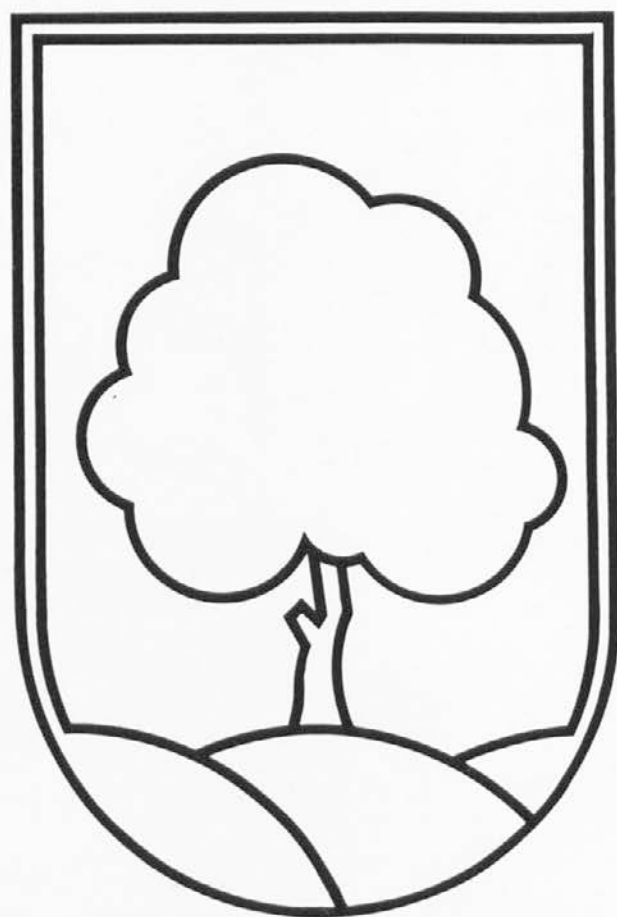
KOROŠKI FUŽINAR

N 3141/1998

LETO 47 ŠT. 1 JUNIJ 1997 400 SIT

POKROVITELJI

OBČINA RAVNE - PREVALJE
Čečovje 12
2390 Ravne na Koroškem

OBČINA MEŽICA
Trg svobode 1
2392 Mežica

Tovarna Akumulatorskih Baterij
MEŽICA - SLOVENIJA

ALEKSANDER OCEPEK
FOTOGRAF
Partizanska c. 2
2390 Ravne na Koroškem
tel.: 0602 21 990

OBČINA
ČRNA
NA
KOROŠKEM

Center 101
2393 Črna
na Koroškem

V S E B I N A

OBČINE MEŽIŠKE DOLINE	2	PAPIRNICA NA PREVALJAH	32
Mojca Potočnik		Ervin Wlodyga	
NAGRAJENCI OBČINE RAVNE - PREVALJE	8	TRIJE NOVOMAŠNIKI V GUŠTANJU	33
- FRANC RUS	9	Ervin Wlodyga	
Mojca Potočnik			
- FRANC TELCER	11	KOLO JUGOSLOVANSKIH SESTER	36
Andreja Čibron - Kodrin		Franc Gornik	
- PAVEL CESAR	13		
Jože Šater			
95 LET PIHALNEGA ORKESTRA ŽELEZARJEV RAVNE	15	PUNT REBELJON V KOPRIVNI IN SOLČAVI	37
Marjan Berložnik		Marta Repanšek	
NOVI PROSTORI PREŽIHOVE ŠOLE	17	SNEŽNI GRADOVI ZA KRALJA MATJAŽA	41
		Andreja Čibron - Kodrin	
IZ ZAKLADNICE KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE	19	NAŠI GRADOVI	42
Majda Kotnik - Verčko		Mag. Karla Oder	
ARHIVI IN VAROVANJE KULTURNE DEDIŠČINE	22	LIBELIŠKA KOSTNICA	43
Marijan Gerdej		Andreja Čibron - Kodrin	
O POEZIJI ALEKSANDRE STERMEC - PEROVEC	24	KOTULJSKI OKTET V PARIZU	45
Miran Kodrin		Anne Marie Valentar	
MAVRICA NAD ŠENTANELOM	25	SPECIALNA OLIMPIADA	47
Tone Sušnik		Marijan Lačen	
POGOVOR Z NIKOM BRUMNOM	26	ŠPORTNOPLEZALNA ODPRAVA TAJSKA '97	
Greta Jukič		- RAJ ZA ŠPORTNE PLEZALCE	50
		David Čreslovník	
ROMANJA OD REKE H GORI IN NAZAJ	28	- SPODAJ MORJE, OKROG DŽUNGLA, ZGORAJ PA PREVISNA STENA	52
Alenka Glazer		Brane Vezonik	
AMD RAVNE - NEKOČ IN DANES	30	NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 4	54
Janko Torej, Avgust Knez		ČESTITKA	55

OBČINE MEŽIŠKE DOLINE

Mojca Potočnik

Koroški fužinar že od nastanka - v letu 1995 - spremlja delo občin Ravne - Prevalje, Mežica in Črna. Kakor vedno doslej, tudi v letošnji prvi številki objavljamo pogovore z njihovimi župani o tem, kako uresničujejo svoje načrte in naloge, ki jih sprejemajo občinski sveti.

OBČINA RAVNE - PREVALJE

Pred nami je še veliko zahtevnih nalog

● *Ko je nastala občina Ravne - Prevalje, so nekateri menili, da jo bo težko voditi, ker si interesi Raven in Prevalj močno nasprotujejo. Gospod Maks Večko, ali to drži ali pa so se spori že zgladili in se vzpostavlja enotnost celotne občine?*

Vprašanje bi nekoliko popravil: Županova funkcija ni v tem, da občino vodi, ampak da usklajuje interese in možnosti. Prav tu pa nastaja konflikt - želja in potreba je veliko, možnosti pa so zelo omejene, zato je težko zadovoljiti vse. Skušam biti kar najbolj objektiven in zase sem prepričan, da sem, vprašanje pa je, če tudi drugi mislijo tako.

● *Ravne so bile pred reorganizacijo lokalne samouprave središče velike občine, zato so tu dobile sedež nekatere ustanove širšega pomena, kot so Koroška osrednja knjižnica, Koroški muzej, Gimnazija in Srednja strojnokovinarska šola. Kakšne so posledice zmanjšanja občine in vloge mesta Ravne za te ustanove?*

Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika in Koroški muzej sta res veliko breme za občino Ravne - Prevalje. Prizadevamo si, da bi občini Črna in Mežica sprejeli sklep o soustanoviteljstvu Koroškega muzeja. S tem bi ta ustanova, ki je bila ustanovljena kot pokrajinska, prišla v mrežo muzejev Slovenije in bi jo delno sofinancirala država. Če se to ne bo zgodilo, bi morala občina muzej sama vzdrževati, v proračunu pa sredstev za to ni. Dejstvo, da imajo pokrajinski muzej v Slovenj Gradcu, nam še ne preprečuje, da imamo tovrstno ustanovo na enaki ravni tudi v Mežiški dolini, čeprav smo v isti regiji. Na Štajerskem je več takih primerov.

Koroška osrednja knjižnica je v boljšem položaju, ker je že v mreži slovenskih knjižnic; skrbeti moramo le za to, da bo ta status obdržala tudi v prihodnje. Grajska stavba, v kateri so njeni prostori, je nujno

potrebna večje obnove, za to pa občina sama nima dovolj denarja. Nujno bomo morali dobiti pomoč države, ki je srednje šole že vzela pod svoje okrilje.

● *Nove občine so nastale v času, ko je bilo gospodarstvo Mežiške doline v veliki krizi. Do danes se krivulja razvoja še ni obrnila navzgor, nasprotno, izgubili smo veliko delovnih mest, tako v Železarni Ravne kot v drugih podjetjih. Država kot lastnik z "našimi" podjetji ne gospodari dobro. Če bo dobra podjetja prodala tujcem, se lahko zgodi, da bomo v kratkem izgubili še več delovnih mest, predvsem tistih za strokovnjake. Kaj lahko občina stori za ohranitev samostojnosti gospodarstva in za njegov napredek?*

Res velja, da država ni najboljši gospodar, a tudi mi sami nismo. To se je pokazalo npr. pri podjetju TRO na Prevaljah. Njegova zgodovina je znana. Leta 1989 se je odcepilo od Železarne Ravne kot sorazmerno dobro podjetje (sprejela ga je desetletje prej, da ga je ohranila pri življenju), v zadnjem času pa je zašlo v tako težak položaj, da so potrebni koreniti posegi države in drugih, da se ohrani glavnina te proizvodnje in večina delovnih mest, za kar se borijo predvsem delavci, ki so večinski lastniki. Moja vloga pri reševanju podjetja je bila v tem, da sem vodstvo pripeljal do ministrov za gospodarstvo ter za delo in socialne zadeve in pomagal najti pomoč tudi v družbah Železarne Ravne. Sicer pa občina neposrednega vpliva na gospodarjenje podjetij nima.

Glede prodaje dobrih podjetij tujcem - v mislih imava najbrž oba Nože Ravne - sem prepričan, da smo za zdaj zunaj nevarnosti, saj vlada - tudi po našem posredovanju - predloga Uprave SŽ za prodajo tega podjetja ni sprejela.

Moje posredovanje pri ministru Dragonju je (tedanji) predsednik Uprave SŽ mag. Alojz Vrečko

označil kot emocionalno reakcijo, ki je izhajala iz nepoznavanja položaja SŽ. Priznam, da sem reagiral čustveno, kakor vsa Mežiška dolina, toda, da situacije na poznam, to pa ni res. Vprašanje je, ali se v vodstvu SŽ zavedajo, kaj pomenijo Noži v Evropi in v svetu. So eno največjih podjetij s to proizvodnjo in skupno z Metalom pomenijo zelo veliko. Bolj prav, kot da jih hočejo izločiti iz sistema, bi bilo, da bi se okoli Nožev, ki ustvarjajo velik tržni delež, skoncentrirali proizvodnja in predelava jekla na Ravnah.

● *Komunalno-cestno gospodarstvo predstavlja v občini velik delež. Kako rešujete tovrstno problematiko?*

Lani smo začeli urejati več cestišč; letos aprila smo asfaltirali odsek ceste na Prevaljah od križišča proti Kovinotehni, v kratkem naj bi bila končana tudi obnova ceste od Čečovja do Šrotneške žage. Ceste gradimo tako, da so ob njih pločniki in ulična razsvetljava. Včasih so na to pozabljali, pa ni bilo dobro.

Tudi za letos imamo nekaj načrtov za gradnjo cest. Koliko jih bomo uresničili, ne morem reči, dokler proračun ni sprejet. Na Ravnah želimo urediti Malga-jevo in Gledališko ulico, vendar nas zadržuje Gradis, ki zavlačuje z gradnjo mostu pri Kulturnem domu.

Velik problem v naši občini predstavlja obvoznici Raven in Prevalj. Že februarja smo v Uradnem listu objavili razpis za izdelavo novega prostorskega načrta občine. Žal razpis ni uspel in ga moramo ponoviti, brez novega plana pa ne moremo graditi, saj je bila na občinskem svetu sprejeta drugačna trasa obvoznice, kot je predvideval stari ureditveni načrt.

● *Že v času občine Ravne na Koroškem je bilo znano, kako naj bi na Prevaljah in na Ravnah poskrbeli za odplake. Pripravljeni so bili načrti za skupno čistilno napravo na reki Meži. Kdaj bodo ti načrti uresničeni?*

Prejšnji Izvršni svet je zgradil kolektor od Kotelj do reke Meže. V mojem mandatu gradimo kanal ob Suhi na Ravnah. To so investicije, vredne do 100 mio SIT, čistilna naprava bo pa bistveno dražja in mislim, da je v tem tisočletju nismo sposobni zgraditi. Seveda pa je najbolj smiselno zgraditi skupno čistilno napravo za Prevalje, Ravne in Kotlje. Preden se bomo lotili te naložbe, bomo zgradili več manjših naprav, da se izognemo dolгим kolektorskim vodom. Kakšna bo glavna čistilna naprava, bo treba še razmisliti. Pred kratkim sem bil v Bambergu, kjer sem videl najodobnejšo čistilno napravo za 230.000 ljudi. Naša bo seveda veliko manjša, z zmogljivostjo za okrog 40.000 enot.

● *Lani bi morali na Ravnah in Prevaljah dobiti več novih bencinskih črpalk. Ostali pa smo kar pri starih dveh. Zakaj?*

Težava je v tem, da se niti na besedo generalnega direktorja Petrola ni mogoče zanesti. Petrol ima lokacijsko dovoljenje za gradnjo črpalke na Prevaljah. Ne vem, zakaj čakajo, saj se postopek za pridobitev gradbenega dovoljenja še ni začel.

Na Ravnah smo objavili razpis za gradnjo črpalke, a se je prijavil samo en interesent, kar je premalo. Bilo pa je več interesentov za gradnjo bencinskega servisa na Javorniku, kjer pa je gradnjo preprečilo vodstvo krajevne skupnosti. Ker so črpalke v tem obdobju prinašale lep dohodek, je škoda, da se je to zgodilo.

● *Kdaj bomo v občini dobili nova vodstva krajevnih skupnosti, vaških skupnosti ter mestnih četrti?*

Volitve so draga zadeva, stanejo 800.000 do 1 mio SIT. Zato se ogrevamo za to, da bi te volitve opravili istočasno z referendumom o gozdovih ali s predsedniškimi volitvami, ki bodo jeseni.

● *Letos so Ravne dobile prizidek k osnovni šoli, sledila naj bi gradnja telovadnice na Prevaljah in v Kotljah, prostorske težave ima vrtec Marjetka, da o težavah pri vzdrževanju kulturnih domov ne govorim. Bo občina zmogla dovolj sredstev za tovrstne potrebe v prihodnjih letih?*

Načrt za gradnjo šolskih prostorov je prenapet za 30 do 40 odstotkov. Toliko denarja nimata niti občina niti ministrstvo za šolstvo in šport, zato ga bomo morali upočasniti ali pa uvesti samoprispevek.

Za kulturne domove je sredstev še manj. V predlog proračuna smo dali izdelavo projektov za obnovo kulturnega doma na Ravnah, gradnjo pa bo treba financirati z neproračunskimi sredstvi.

● *Na februarski seji občinskega sveta so koalicijske stranke predstavile svoj predlog razvojnega načrta občine. Se vam zdi ta predlog ustrezen? V čem ga bo treba dopolniti oz. izpopolniti?*

Ta predlog ima za izhodišče moj "seznam želja in potreb", ki sem ga predložil občinskemu svetu na začetku mandata. Še vedno ni opremljen s podatki, ki bi dali jasno sliko o tem, kaj, koliko in kdaj bo mogoče uresničiti. To bo morala pripraviti občinska uprava s svojimi in najetimi strokovnimi službami in strokovnjaki.

● *Kakšna bo po vašem mnenju prihodnost Občine Ravne - Prevalje?*

Upam, da bomo ostali povezani in da bomo s skupnimi močmi naredili največ, kar se za ta del Koroške in Slovenije da narediti, predvsem pa si želim, da bi na Prevaljah končno le dobili dom za starejše občane.

OBČINA MEŽICA

Naša vodilna misel je skrb za okolje in napredek

O bčina Mežica sodi med manjše slovenske občine. Zaradi manjšega ozemlja ima manj težav z vzdrževanjem cest, kljub temu pa imajo z reševanjem raznih problemov dovolj dela tako župan in občinska uprava kot občinski svet.

Glavni problem v mežiški občini je pomanjkanje delovnih mest. Že pred leti so začeli zapirati rudnik svinca in cinka, teh delovnih mest pa še vedno niso v celoti nadomestili z novimi.

Župana **Janeza Praperja** smo najprej povprašali, ● *kako si občina prizadeva za zagotavljanje delovnih mest svojih občanov.*

Nova delovna mesta v Mežici zelo potrebujemo, saj imamo veliko brezposelnih (evidentiranih je 220) in mladi ne vidijo veliko možnosti za lepo prihodnost v svojem kraju. Žal se tudi nekatera podjetja, ki so začela obratovati že v preteklih letih, komaj borijo za obstoj, TOM pa je celo v stečajnem postopku.

Razumeti moramo, da so občani Mežice zelo občutljivi zaradi ekoloških bremen preteklosti in so nezaupljivi do vsega, kar k nam prihaja. Tako smo mogoče zaradi pretirane bojazni pred onesnaževanjem zavrnili investicije v proizvodnjo poliuretanskih koles, še bolj brez potrebe pa smo se morda zbal ponudbe za proizvodnjo izdelkov iz poliestra. Študije o vplivih na okolje so namreč pokazale, da je ta proizvodnja obvladljiva še bolj kot delo s poliuretanom, ker pa smo z odločitvijo občinskega sveta zamujali, je investitor šel nekaj deset kilometrov daleč in izgubili smo spet kakih sto delovnih mest.

V občini si prizadevamo, da bi pridobili investitorja, ki bi k nam prinesel ekološko sprejemljiv proizvodni program. Upam, da bomo uspeli pridobiti vsaj nekaj novih delovnih mest ter obdržati čim več dosedanjih. V mislih imam podjetje MPI, ki mora uvesti okolju prijaznejšo proizvodno tehnologijo in poskrbeti za varno odlaganje metalurških odpadkov. Nalog seveda ne more izpolniti brez pomoči države, ta pa prihaja zelo počasi.

● *Težišče dela občinske uprave seveda ni na urejanju gospodarskih razmer. Kako je pri vas na področju družbenih dejavnosti?*

Že odkar imamo lastno občino, si prizadevamo za ureditev in obnovo šolskih prostorov. Lani septembra smo končali prvi del investicije, ki je obsegala obnovo celotne strehe, tudi nad staro telovadnico, ter obnovo spodnjih šolskih prostorov. Uredili smo dve učilnici in nekaj kabinetov. Letos nadaljujemo z adaptacijo v delu šole, kjer so prostori za ravnatelja, učitelje, administrativne delavce ter učilnice za računalništvo, tehnični pouk in fiziko. Uredili bomo še knjižnico in zobno ambulanto.

Do srede avgusta naj bi bila šola v celoti obnovljena, kar pomeni, da bi bil projekt v treh letih končan, kakor smo načrtovali.

Cena obnove bo višja, kakor je bilo predvideno s predračunom, kajti nekateri posegi so morali biti bolj temeljiti, kot je prvotno kazalo. Izvajalec del je podjetje Vegrad iz Velenja.

● *Za vsako občino je pomembno komunalno in cestno gospodarstvo. Kako gospodarite na tem področju v občini Mežica?*

Lani smo delali zelo intenzivno. Za tovrstne naložbe smo porabili okrog 100 milijonov SIT, kar je več kot tretjina občinskega proračuna. Poleg vodovoda in javne razsvetljave smo izdelali tudi zahteven projekt kanalizacije. Dokončali smo odsek ceste, ki smo ga začeli obnavljati predlanskim.

● *Lani ste za nekatere projekte pridobili dodatna sredstva od države. Bo tako tudi v prihodnje?*

Toliko kot lani bomo najbrž težko še kdaj dobili, čeprav bomo tudi v prihodnje kandidirali na razpise. Pomembno je, da imaš pravočasno pripravljene projekte, v naši občini pa prav zdaj pripravljamo spremembe prostorsko-ureditvenega načrta.

● *Kako v vaši občini gospodarite s proračunskimi sredstvi?*

Menim, da dobro. Lani smo porabili vsa sredstva, ki so bila na razpolago, zadolževali se nismo, obveznosti, ki smo jih prenesli v leto 1997, pa so bolj posledica spremenjenega načrta obračunavanja kot pa prekoračevanja porabe.

V letošnjem proračunu so osnovna razmerja enaka kot v lanskem, ker pa bo treba za šolo (*na sliki*) nameniti več denarja, ga bo za KCG nekaj manj.

V Mežici močno občutimo pomanjkanje stanovanj, zato smo se odločili, da občina sodeluje pri gradnji stanovanjskega bloka s Stanovanjskim podjetjem Ravne. Pridobili bomo osem neprofitnih stanovanj, ki bodo vseljiva letos poleti. Po več letih bo to prva in zato velika pridobitev na tem področju.

Občina s svojimi sredstvi pomaga tudi pri razvoju telefonije. Letos bomo zaključili telefonsko napeljavo na Lomu in v delu naselja Marholče. Za zelo oddaljenega naročnika smo priskrbeli stacionarni mobilni.

Želimo še napeljati optični kabel od Prevalj do Mežice in tako izboljšati možnosti za vse, ki uporabljajo prenosnike in potrebujejo dobre računalniške in telefonske povezave.

● *Jedro vaše občinske uprave predstavlja nekdanja Krajevna skupnost. Kako ste oblikovali občinsko upravo in kako deluje?*

Pri zaposlovanju v občinski upravi smo zelo varčni, kljub temu pa mislim, da dobro delamo. V upravi je zdaj zaposlenih šest ljudi.

S sprejemanjem zaključnega računa in proračuna navadno nimamo težav, prav tako menim, da vsa sredstva porabimo za tisto, za kar so bila namenjena. Potrudili se bomo, da bo tudi letos in v prihodnje tako.

Seveda pa je vprašanje, kako daleč z našimi sredstvi sežemo, saj so potrebe zelo velike, sredstva pa omejena. Po obnovi že dolgo kliče Narodni dom, s katerim še tudi niso urejena lastninska razmerja. Če bo sprejet zakon o kulturnih objektih, bo postal občinska last in stavbo bomo lahko uredili tako, da bo ustrezala zahtevam sedanjega časa. Na obnovo čakata tudi zdravstveni dom in Bargatejeva vila, ki je dominanten objekt v središču mesta in ga je treba ohraniti ter urediti za ustrezne namene. Vendar tudi ta še ni v lasti občine.

Gotovo pa bi morali v Mežici še več kot doslej vlagati v komunalno infrastrukturo.

● *Že v času skupne občine je Krajevna skupnost Mežica opravljala dejavnosti, ki so bile drugod v domeni Komunalnega podjetja Prevalje. Zdaj se območje dejavnosti KPP v Mežici še bolj zožuje.*

S KPP sodelujemo in če nastajajo zapleti, jih skušamo sproti reševati. Kot občina smo soustanovitelj tega javnega podjetja, vendar hočemo imeti z njim čiste račune. V naši občini težimo k temu, da bi se na področju komunalnih dejavnosti čim bolj osamosvojili.

● *Občina Mežica leži sredi doline, in je njeno sodelovanje s sosednjima občinama nujno, meji pa tudi na Avstrijo in na občine onkraj državne meje. Kakšni so stiki z njimi?*

S sosedi dobro sodelujemo. Z nobeno od sosednjih občin nimamo odprtih vprašanj, razen doma starostnikov, ki ga želimo imeti tako v Mežici kot na Prevaljah. Radi bi kar najbolj aktivno sodelovali tudi z občinama Bistrica in Pliberk, saj nas družijo skupni prostor Pece in njenega pogorja, ki je zanimivo za turizem in pomembno kot naravni rezervat pitne vode. Avstrijske sosede bi radi spodbudili za sodelovanje v projektu ekološke sanacije Žerjava in okolice.

● *Kaj si še želite uresničiti do konca mandata?*

Želel bi, da se v občinskem svetu - in v naši občini sploh - ne bi razvemale politične strasti in da bi lahko učinkovito delali v skladu z našimi načrti in nalogami, ki smo si jih zastavili.

OBČINA ČRNA NA KOROŠKEM

Razvijamo turizem in gradimo povezave

● Črna je v Sloveniji in zunaj njenih meja znana po svojem Koroškem turističnem tednu, ki ga prirejate že več kot 40 let. Pravijo, da je to najlepši kraj v Mežiški dolini in središče Parka Kralja Matjaža. Gospod Franc Stakne, kakšen pomen dajete turizmu v vaši občini?

Velik. S turističnim tednom, ki sem mu pred štirimi desetletji tudi sam pomagal oblikovati njegovo podobo, živi vsa Črna in tudi drugi deli občine. Ker se je v zadnjem času zelo dobro prijela tudi prireditel Snežni gradovi Kralja Matjaža v Podpeci, smo začeli razmišljati, da bi letnemu dodali še zimski turistični teden, ki smo ga nekoč že imeli, pa je pozneje, morda tudi zaradi slabih snežnih razmer, zamrl. Zdaj imamo vse možnosti za smučanje, tudi kadar zime niso radodarne s snegom, saj si lahko pomagamo z umetnim zasneževanjem, naše smučišče pa je tudi osvetljeno in omogoča - za mnoge privlačno - nočno smuko.

Odkar deluje Hotel Krnes, se je v Črni izboljšala gostinska ponudba, zopet so na razpolago prenočišča, vrstijo se razne akcije za pridobitev turistov, od kulturnih do športnih.

● Črna je gorska občina, znana je po lepik planinskih poteh na Peco, Olševo, Raduho, po gorskih dolinah Topli, Koprivni, Bistri in Jazbini, na območju občine so lepe in zanimive cerkve. Do teh in še drugih znamenitosti pa je kar težko priti, saj leži Črna v prometnem žepu na robu države Slovenije.

Ker smo na meji z Avstrijo in s tem z Evropsko skupnostjo, bi bilo bolj prav reči, da smo bliže Evropi kot Ljubljana, žal pa zaradi slabih prometnih povezav ni tako. Pot do Črne je že po cesti skozi Mežiško dolino dokaj naporna in dolga, Sloveniji se želimo približati s cesto čez Šentvid, ki vodi v Šoštanj in Velenje, vendar gradnja poteka zelo počasi. Ker bi radi bolj razvili turizem v Topli, v Koprivno pa vabi cerkev sv. Ane z znamenito Črno Marijo, si že dolgo prizadevamo, da bi ponovno odprli mejni prehod na Lužah. Za pešce je ta prehod že odprt, za cestni promet pa moramo dobiti soglasje lastnika kmetije na avstrijski strani meje, grofa Rosenberga.

● Občina Črna se razprostira na velikem ozemlju, ki obsega polovico nekdanje občine Ravne na Koroškem. V tem hribovskem prostoru je razporedena mreža cest, ki jih je treba vzdrževati. Kako vam to uspeva?

Imamo velike stroške s pluzenjem in vzdrževanjem cest, saj so te v hribovskem svetu še bolj izpostavljene različnim vremenskim razmeram kakor tam, kjer so razmere blažje. Če hočemo obdržati ljudi v naših hribih in dolinah, moramo poskrbeti, da bodo imeli dobre cestne povezave z mestnimi središči. Lastnih sredstev za to nimamo dovolj, zato jih skušamo kar najbolj oplemenititi s sredstvi države.

Doslej smo uspeli obnoviti in asfaltirati cesto proti Heleni oziroma Podpeci, odsek ceste iz Črne proti Koprivni, od Žerjava proti Mrdavsu v Jazbini, nekaj smo asfaltirali v Rudarjevem in na Pristavi. Nadaljnjo obnovo ceste skozi Koprivno bomo skušali prenesti na državo, saj naj bi postala ta cesta regionalna, občina pa se bo usmerila proti Javorju, kjer bi radi spodbudili razvoj kmečkega turizma. V Javorju je še živ spomin na nekatere stare običaje. Skušali jih bomo obuditi in na tak način privabiti turiste in obiskovalce. V mislih imam znamenite "javorske kugle" in še kaj, ogleda vredna pa je tudi cerkev sv. Jošta, pri kateri so pod sedanji zidovi našli temelje, ki pričajo o tem, da je tu stala cerkev že veliko prej, preden so zgradili sedanjo.

Zaradi naše zemljepisne oddaljenosti in možnosti, da uživamo v neokrnjeni, čisti naravi, bomo razvijali tak turizem, ki naših cest in okolja ne bo preveč obremenjeval. Ogrevamo se npr. za pohodništvo, planinarjenje in za gorsko kolesarjenje.

● Pri tem je skoraj nujno, da se povežete s sosednjimi občinami, tudi s tistimi na avstrijski strani meje.

Z občino Globasnica smo že doslej dobro sodelovali, tudi z Železno Kaplo, Bistrico in Pliberkom imamo stike. Pogorje Pece je naš skupni prostor; ta omogoča turizem, od katerega bi lahko vsi imeli koristi.

Pri nas razmišljamo o dveh prireditvah, ki naj bi povezovali ta prostor: Dolga proga Maratona Kralja Matjaža naj bi se začela pri Škrubeju, potekala okoli Pece, šla skozi Mežico in se končala v Črni. Okoli Pece pa teče tudi gorska kolesarska pot, ki so jo začrtali v Klubu Krnes in v podjetju A.L.P. Peca.

*Slika
za spomin
s predsednikom
Kučanom*

● *Ko govorimo o možnostih razvoja turizma in o lepem okolju Črne, ne moremo mimo tega, da je bila okolica Črne še v bližnji preteklosti močno obremenjena s proizvodnjo svinca.*

Rudnik in topilnica v Žerjavu sta nam zapustila težke posledice. Želimo jih kar najbolj omiliti s tem, da iščemo nova delovna mesta v smeri turizma in v proizvodnji, ki ne bo več obremenjevala okolja, npr. v predelavi in obdelavi lesa, metalurgijo v Žerjavu pa bomo ohranili le, če bo poskrbela za čisto tehnologijo proizvodnje in odlaganja odpadkov. Ker svinec potrebujeta tako TAB kot Vesna, sem prepričan, da bo država izpolnila svoje obveznosti do MPI in mu omogočila, da uresniči sanacijske načrte.

Država mora poravnati še tudi določene obveznosti v zvezi z zapiranjem Rudnika Mežica. V mislih imam cesto v dolini Tople. Zgradili so jo kmetje in gozdarji, težki rudniški tovornjaki s svincom pa so jo v nekaj letih čisto razdejali. Ker je rudnik zaprt, je nujno, da to cesto obnovi država.

● *Ker so rudnik zaprli, so nekateri kraji in zaselki postali popolnoma osamljeni. Podpeca, ki je bila nekoč živahno krajevno središče, je ostala celo brez telefonske povezave s svetom.*

Podpeca je imela prej interno telefonsko zvezo z rudniško centralo v Mežici. Ko so rudnik zaprli, se je ta zveza prekinila in kraj je bil odrezan od sveta. Vesel sem, da mi je uspelo dobiti sredstva od Telekomu in da so vsi, ki so želeli, dobili telefonske priključke.

Letos pa bomo manjkajoče telefonske povezave skušali napeljati še v Koprivni.

● *Gospod župan, v raznih anketah so vas ljudje ocenili kot dobrega župana. Sodišče v starejšo generacijo, vendar ste odprti, sprejemljivi za pobude, v vas pa je tudi veliko energije in modrosti, tako da veliko načrtov tudi uresničite.*

Če ste že omenili sprejemljivost za pobude, naj povem, da bi rad uresničil pobudo za ogrevanje Črne z bio maso. Tako bi imeli v kraju pozimi bistveno čistejši zrak, kot ga imamo zdaj.

Sicer pa lahko povem, da z nikomer nisem skregan, rad prisluhnem čisto preprostim ljudem - z vsemi se pogovarjam in marsikaj zvem od njih. Prav tako iščem stike z ljudmi iz vodstva države in na raznih ministrstvih. Pri tem mi veliko pomaga srečanje državnikov pri Najeovski lipi. Ljudje iz vlade in državnega zbora vidijo naše lepe kraje in lažje razumejo, v kakšnih težavah smo. S temi srečanji bomo zato še nadaljevali in upam, da bodo koristila tako državnikom, ki naj se pri Najeovski lipi srečujejo kot pri lipi sprave, kot nam, domačinom in gostiteljem, ki si s temi srečanji skrajšujemo pot do državnega vrha.

V imenu prebivalcev Mežiške doline želimo, da bi vsi naši župani enako uspešno skrajševali razdaljo med Koroško in središčem države in da bi nas vodili v boljše čase.

NAGRAJENCI OBČINE RAVNE - PREVALJE

Svet Občine Ravne - Prevalje je na seji 15. 7. 1996 sprejel Odlok o priznanjih in nagradi Občine Ravne - Prevalje (objavljen v Ur. l. RS, št. 41, 31. 7. 1996).

V njem je zapisano, da občina podeljuje priznanja in nagrado za večletno izjemno uspešno delo in dejanja, ki imajo izreden pomen za občino, kot znak priznanja in zahvale in z namenom, da z njimi spodbuja prizadevanja za uresničevanje napredka, večanje ugleda in uveljavljanja občine v širšem prostoru.

Priznanja in nagrada Občine Ravne - Prevalje so:

- *častni občan Občine Ravne - Prevalje*
- *domicil v Občini Ravne - Prevalje*
- *priznanja Občine Ravne - Prevalje:*
 - *priznanje Občine Ravne - Prevalje*
 - *Prežihovo priznanje za področje kulture*
 - *Klančnikovo priznanje za področje športa*
- *nagrada Občine Ravne - Prevalje.*

Častni občan Občine Ravne - Prevalje je priznanje, ki ga podeljuje svet občine posameznikom za izjemno pomembno delo in zasluge, ki pomenijo izjemen prispevek k razvoju, ugledu in uveljavljanju Občine Ravne - Prevalje.

Domicil v Občini Ravne - Prevalje je priznanje občine, ki ga podeljuje svet občine podjetjem, zavodom, drugim organizacijam in skupnostim, organom, skupinam ljudi in posameznikom, ki imajo sedež oziroma stalno prebivališče zunaj Občine Ravne - Prevalje in katerih dolgoletno delo pomeni pomemben prispevek za razvoj in uveljavljanje občine.

Priznanje Občine Ravne - Prevalje podeljuje svet občine domačim in tujim podjetjem, zavodom, drugim organizacijam in skupnostim, organom, društvom in strankam, skupinam ljudi in posameznikom za uspehe pri demokratičnem razvoju družbe, za dosežke in rezultate, ki pomenijo pomemben prispevek pri razvijanju gospodarstva in družbenih dejavnosti v Občini Ravne - Prevalje.

Prežihovo priznanje podeli svet občine za izjemne dosežke in življenjsko delo na področju kulture, ki pomenijo pomemben prispevek k splošnemu kulturnemu napredku v umetniškem in

programskem smislu, pri čemer se upoštevajo profesionalno in ljubiteljsko udejstvovanje in vse vrste kulturnega delovanja.

Klančnikovo priznanje podeli svet občine za izjemne dosežke in udejstvovanje na področju športa v vseh športnih panogah, v tekmovalnem, rekreativnem in organizacijskem smislu.

Nagrada Občine Ravne - Prevalje podeljuje svet občine podjetjem, zavodom, drugim organizacijam in skupnostim, organom, društvom in strankam, skupinam ljudi in posameznikom za uspehe pri demokratičnem razvoju družbe in razvijanju gospodarstva in družbenih dejavnosti, ki so pomembni za razvoj občine, delo in življenje v njej ter njen ugled.

Na predlog komisije za občinska priznanja in odlikovanja (poslovnik o njenem delu je objavljen v Ur. l. RS, št. 70, 6. 12. 1996) je svet občine sklenil, da so nagrajenci Občine Ravne - Prevalje za leto 1996 naslednji:

■ *Nagrada občine: Franc Rus, dipl. inž. - za prispevek na širšem področju razvoja občine.*

■ *Zlato Prežihovo priznanje: Alojz Krivograd, prof. - za življenjsko delo na področju kulture.*

■ *Zlato Klančnikovo priznanje: Franc Telcer - za prispevek in udejstvovanje na področju športa.*

■ *Srebrno Klančnikovo priznanje: Pavel Cesar - za prispevek in udejstvovanje na področju športa.*

■ *Častni občan: Matevž (Mitja) Šipek, dipl. inž. - za delo na strokovnem in kulturnem področju, ki pomeni izjemen prispevek k razvoju in uveljavljanju občine.*

Nagrajenci so nagrado in priznanja prejeli 23. decembra 1996 na slovesnosti na Rimskem vrelcu.

V tej številki Koroškega fužinarja predstavljamo **dipl. inž. Franca Rusa, Franca Telcerja in Pavla Cesarja**, portreta **Alojza Krivograda in Mitja Šipka** pa smo objavili v prejšnji številki.

Urednica

FRANC RUS

Nagrajenec Občine Ravne - Prevalje v letu 1996

Mojca Potočnik

Odraščal je v trdih povojnih razmerah v delavski družini z osmimi otroki - bil je zimski otrok, rojen 1. februarja 1945 v Guštanju.

Od mame se je navzel prepričanja, da se s trdno voljo da marsikaj doseči, tudi če so razmere težke in ne vlivajo optimizma. Ona je namreč to tudi dokazala. V času, ko je vsega primanjkovalo, v družini z desetimi lačnimi usti pa še posebej, si je zaželela, da bi imeli lastno hišo. Ni hodila na šiht, vendar je z dninami na kmetih pridelala hrano za družino in za vzrejo svinj. Tudi otroci so sodelovali s počitniškim in obšolskim delom. Prodala je svinje in kupila zemljišče za gradnjo in oče se je podal v graditev hiše ob Meži, čeprav mu ni bilo do tega. Bil pa je zidar, zaposlen v železarni, in je dobro sodeloval s sosedoma - eden je bil tesar, drugi mizar. Tako so se Rusovi čez nekaj let preselili iz Prežihove v Gledališko ulico, v lastni dom.

Tudi sicer se občinski nagrajenec Rus s hvaležnostjo spominja svoje mame. *"Bila je praktična ženska, doma iz Haloz. Nas otroke je veliko naučila, ker med nami ni delala razlik. Vsi smo morali delati vse in vesel sem, ker me je naučila tudi plesti. Učil sem se plesti z volno, ki sem jo prislužil s pašo pri kmetih."*

Pasel sem tudi za mleko. To mi ni bilo težko, saj sem imel rad živali, otroci smo pa tudi vedeli, da mora vsak nekaj narediti, da ne bomo lačni."

POKLICNA POT

"Mene pa je kmalu začela privlačiti elektrotehnika. Sodeloval sem v radio-amaterskem krožku, naučil sem se izdelovati detektorje in v 7. razredu sem sestavil svoj prvi radio. Tako se mi ni bilo težko odločiti za poklic.

Da bi lahko postal elektrotehnik, sem moral iti na šolanje v Maribor, za kar pa moji starši niso imeli denarja. Opravil sem sprejemni izpit na Elektrotehniški šoli, ne da bi doma vedeli za to. Gospa Marija Hriberšek mi je napisala prošnjo, da sem v Železarni Ravne dobil štipendijo in jeseni sem lahko šel na šolanje v Maribor."

V šoli ni imel težav, čeprav je živel v skromnih razmerah; stanoval je najprej v internatu in nato pri sošolcu, s katerim sta si delila posteljo. Vsake počitnice pa je po dva meseca preživel v ravenski železarni, kjer je opravljal obvezno prakso in počitniško delo.

Po srednji šoli so mu v železarni dali štipendijo za študij na fakulteti. Ker ni bilo v navadi, da bi štipendirali študente prvih letnikov, je delovodja Juvan jamčil zanj in naredili so izjemo.

Leta 1968 je diplomiral na ljubljanski elektrotehniški fakulteti in se zaposlil v obratu za šibki tok v Železarni Ravne. Po enoletnem pripravništvu je dobil nalogo, da je nadziral montažo merilno-regulacijske opreme na globinskih pečeh v valjarni. V naslednjih letih je inž. Rus spremljal in vodil razvoj na

področju termoregulacij, regulacije pogonov in telefonije kot vodja obrata za šibki tok. Sam meni, da je prehitro prevzel vodstveno mesto, saj je imel zato premalo časa za spoznavanje različnih naprav in za poglobljanje v stroko. Vendar strokovnega dela ni zanemarjal. Vpisal se je na 3. stopnjo študija na fakulteti za strojništvo.

Čez nekaj let si je zaželel svoje znanje razširiti še na področje ekonomike in vodenja, zato se je vpisal na Poslovno fakulteto v Mariboru. Vendar je sredi študija odnehal, saj zaradi službenih obveznosti in gradnje hiše ni imel časa zanj. Pridobljeno znanje pa mu še danes koristi.

Po letu 1968 so v Železarni Ravne veliko gradili. Električarji so pri tem tvorno sodelovali, zato so poznali vse naprave in obvladali njihovo vzdrževanje. Skrbeli so tudi za preventivo. Celotna stroka je bila združena v okviru ETS, zato se električarji niso ustrašili niti investicijskih vzdrževalnih del niti novih projektov, redno sprotno vzdrževanje pa je bilo zanje samo po sebi umevno. Z razbitjem vzdrževanja v železarni je električarska stroka - ne le na Ravnah, temveč na celotnem Koroškem - veliko izgubila in inženir Rus se s tem nikakor ne more sprijazniti. Vesel pa je, da je leta 1990 postal direktor Energetike.

"Prišel sem med ljudi, ki se spoznajo na energetske naprave in ki so poskrbeli, da je bilo to področje dobro urejeno. Kolektiv me je sprejel za svojega, zato je tu lepo delati. Vesel sem, da lahko obdelujem polje, ki je bilo dobro zorano in marsikje že pripravljeno na žetev. Veliko smo v teh letih lahko naredili, predvsem na področju pitne vode, stisnjenega zraka, pare, industrijske vode. Pri našem delu in z naložbami želimo uresničevati dvojce: zniževati stroške vseh vrst energije in zmanjševati onesnaževanje okolja. Energetika je srce Železarne Ravne in energijski vodi so žile, ki prenašajo energijo v vse njene celice. Obstoj Energetike je odvisen od ravninskih proizvodnih družb - če te obstojijo, bomo tudi mi. Zato si ne ustvarjamo dobička, hkrati pa moramo skrbeti, da so energetske naprave dobro vzdrževane in da so naši ljudje usposobljeni za delo z njimi. Skrbimo za njihovo izobraževanje, vsako leto razpisujemo štipendije in zaposluje tudi mlade strokovnjake. Tako se naš kolektiv odlikuje po dobri izobrazbeni strukturi. Zaposluje pa lahko, ker delamo tudi zunaj Železarne Ravne, kjer pridobimo precejšen del dohodka s fizičnim in strokovnim, svetovalnim delom."

DEJAVNOST ZA NAPREDEK KRAJA

Najvidnejše se je Franc Rus zapisal v razvoj Raven na Koroškem in Mežiške doline na področju telefonije. Pomagal je pri širjenju telefonske mreže v hribovske zaselke - ko je začel delovati, sta bila v Mežiški dolini 2,4 telefona na 100 prebivalcev, ko so bile akcije končane, se je njihovo število podeseterilo. Največ pa je storil s tem, ko je dosegel, da so Ravne dobile novo telefonsko centralo in postale tudi središče koroške omrežne skupine.

Ko bi podobno kot Rus delovali tudi drugi vodstveni ljudje na Ravnah, bi lahko mesto pridobilo še vrsto drugih območnih funkcij, tako pa jih je, žal, izgubilo, s tem pa tudi možnost, da bi postalo regijsko središče.

Franc Rus je bil vrsto let predsednik zbora uporabnikov SIS PTT Maribor, predsednik skupščine območne SIS PTT Maribor in član njenega izvršnega odbora ter delegat v republiški SIS PTT od 1975. do 1989. leta.

Vsa leta je deloval tudi v športu. Mnogi se še spominjajo, kako je s prijatelji urejeval drsališče na Ivarčkem in pri ravnem rokometnem igrišču, pozneje pa je prevzel vodstvo smučarsko-tekaškega kluba, katerega predsednik je še danes. Spodbuja pa tudi razvoj drugih športnih dejavnosti v občini.

Kot že vedo glasbeniki in kot bo morda šele pokazal čas, pa je Rus največ storil za kulturo na Ravnah in s tem v občini Ravne - Prevalje. Kot član upravnega odbora Pihalnega orkestra ravninskih železarjev in kot predsednik gradbenega odbora je odločilno pripomogel k temu, da so se uresničili načrti za zgraditev glasbenega doma na Ravnah. To je storil v času, ko Železarna Ravne kot glavna pokroviteljica pihalnega orkestra ni več enotno podjetje, njene posamezne družbe pa se borijo za preživetje. Inženir Rus je znal pridobiti k sodelovanju podjetja iz vse Slovenije in je na ta način zbral kar dve tretjini potrebnih sredstev za gradnjo, ostalo pa je pridobil pri družbah Železarne Ravne, ki kljub lastnim težavam niso pozabile na večkrat zlato barvo ravninskega pihalnega orkestra. S tem, ko je orkester dobil nove in lepe prostore za vadbo - dvorana pa je primerna tudi za koncerte - lahko računamo, da se bo njegov zlati sijaj še ponovil, morda že na prihodnjem svetovnem prvenstvu v Kerkradeju na Nizozemskem.

Dipl. inž. Franc Rus kot strokovnjak, vodstveni delavec in kot človek deluje tako, da je za zgled drugim. Občinska nagrada, ki jo je dobil, naj bi bila v spodbudo vsem, ki bi ga lahko posnemali - vsak na svojem področju.

FRANC TELCER

Dobitnik zlatega Klančnikovega priznanja

Andreja Čibron - Kodrin

Francija Telcerja sem si že dolgo želela bolje spoznati. Kot prevaljskega sosedu sem ga sicer redno srečevala, saj si je v bližini rojstne hiše ob Meži postavil dom, kjer živi z ženo Micko; ker pa je hišo obdal z ograjo iz visokih cipres, se mi je - kot otroku - vedno zdel zelo skrivnosten. Kdor pa je kdaj stopil na travnato dvorišče, je takoj spoznal, da tu prebivata človeka, ki imata rada gore: hiša v alpskem slogu, planike v lončkih... (Nekoč sta mi podarila takšno lončnico, pa se je kmalu posušila.) Da je gospod Franci alpinist, planinec in gorski reševalec, smo vedeli tudi okoliški otroci; name je to vplivalo tudi tako, da sem velike kamne, s katerimi je pred avtomobili zaščitil mlado živo mejo, poimenovala po bližnjih in daljnih gorah. Otroci smo tudi radi kukali skozi lino v hlev k Telcerjevemu oslu Moniju, ki je bil prevaljskim planincem v prvih povojnih letih v veliko pomoč pri oskrbovanju doma na Uršlji gori. Znana je anekdota, kako so mladci osla spodbujali, če ni hotel več v breg: enostavno so mu pod rep potisnili kos gorečega papirja... Ko je skupina alpinistov in njihovih sodelavcev pred leti pripravljala raziskovalno nalogo o alpinizmu na Koroškem (1937 - 1980), sem od Francija Telcerja dobila dragocene podatke o začetnem obdobju, in se čudila njegovemu bogatemu arhivu. Spominjam se ga tudi kot planinskega vodnika na pohodih slovenskih železarjev; da pa je Telcer zapisan goram, ve vsakdo, saj skoraj ni nedelje, ko ga ne vidiš v planinski opravi.

Po pogovoru z njim se mi zdi, da ga bolje poznam; čeprav kot sogovornik ne govori veliko o sebi in svojem delu. Da je (pretirano) skromen, so zapisali že v utemeljitvi za priznanje, zato se tudi ni bil pripravljen fotografirati za časopis.

Franc Telcer se je rodil 10. novembra 1918 na Prevaljah. Osnovno šolo je končal v domačem kraju, gimnazijo pa v Mariboru. Leta 1937 se je zaposlil v Thurnovi jeklarni na Ravnah kot pisarniški manipulant oziroma tekač. "Takrat je bilo hudo za zaposlitev, vsakdo je težko čakal, da je dobil službo, zato so mi moji vrstniki kar zavidali, ker sem bil za 'fabriškim' plotom," pravi. Njegovo delo ni bilo naporno, prenašal je pošto iz pisarn v obrate in nazaj, če je želel direktor

s kom govoriti, ga je šel iskat... Takrat namreč še ni bilo toliko telefonov kot danes. Na to, da je bil železar, je Franci Telcer izjemno ponosen. Železarni je ostal zvest do upokojitve, ki jo je dočkal leta 1983 v obratnem računovodstvu.

Gore je vzljubil že v otroštvu.

Ko mu je bilo deset let, je bil z očetom prvič na Uršlji gori. Nanjo in na Jankovec so domačini pogosto zahajali, saj sta blizu, na Uršlji gori pa so bile takrat kar tri postojanke: Turistovski dom, ki ga je upravljala Mislinjska podružnica SPD, mežnarija in t. i. spodnja bajta. Prevaljski mladinci, ki so hodili v hribe, so se - kot prijatelji narave - včlanili v skavtsko organizacijo, kasneje pa tudi v Mladinski odsek (MO) PD Prevalje, ki je bil osnova za nastanek Alpinističnega odseka (AO) okoli leta 1936.

AO Prevalje je bil takrat eden od treh AO v Sloveniji! Alpinisti (iz tistega časa so najbolj znani: brata Žerak, Miha Riegl, Alojz Kraiger, Maks Dolinšek, Ernest Vauh) so se sprva poizkušali v skalah Jankovca, potem v Šmohorici na Uršlji gori, Peco so obiskovali predvsem pozimi, pozneje so odhajali tudi v Kamniške planine. Tam so se, samouki, srečevali tudi z drugimi plezalci in si nabirali izkušnje. Njihova plezalna oprema je bila skromna: na glavi so nosili klobuke, v katere so natlačili mah; težje smeri so preplezali kar v nogavicah; kline in kladiva je izdeloval kar E. Vauh, saj so jih kupili le toliko, da so služili za vzorec...

Franci Telcer je alpinistični krst doživel v Šmohorici. Čeprav je sodil v skupino mlajših alpinistov, je leta 1939 z E. Vauhom splezal Slovensko smer na Triglavu. "To je bil moj največji podvig. Preplezati Slovensko smer je v tistem času veliko pomenilo, danes pa je seveda čisto drugače," priznava.

Dom na Uršlji gori (1998 m)

O sodobnih trendih v alpinizmu (športno plezanje) ima Telcer pozitivno mnenje. Plezanje na umetnih stenah v dvoranah pritegne več plezalcev in gledalcev (v nasprotju s plezanjem v steni gore, ki je brez gledalcev), nekaj od njih jih prav gotovo pozneje svoje moči preveri tudi v naravi. Alpinisti so bili začetniki še enega avanturističnega športa, jadralnega padalstva, o katerem Telcer pove, da so bile to njegove sanje, ki so se v vojski pri padalcih skoraj uresničile, a jih je prekinila vojna vihra.

Kljub težkim časom se je planinska ideja na Prevaljah in Ravnah po vojni spet razmahnila. PD Prevalje je dobilo v upravljanje požgani dom na Uršlji gori, ki pa so ga do leta 1948 že obnovili. Telcer je postal (in ostal dobrih dvajset let) podpredsednik društva ter načelnik AO.

Gonilna sila v društvu so bili mladi fantje in dekleta, alpinisti, ki so z oslom pomagali tudi pri oskrbovanju planinskega doma. Tako so si prislužili nekaj denarja za plezalno opremo. AO, ki se je po vojni najprej združil z mariborskim odsekom, se je v letu 1947 ponovno osamosvojil. Povezoval je od 20 do 30 mladih Korošcev. Prevladuje prepričanje, da je bila v letih 1947 do 1966 t. i. zlata doba prevaljskega alpinizma. Alpinisti in alpinistke so osnove plezanja spoznali v domačem odseku, udeleževali pa so se tudi republiških tečajev. Plezali so vse bolj zahtevne smeri v Kamniških planinah, Julijcih in tudi na tujem. Leta 1952 so bili v avstrijskih Visokih in Nizkih Turah, leta 1954 pa na 1. koroški odpravi na Mont Blanc, ki se je je udeležil tudi direktor Železarne Ravne Gregor Klančnik. Starejši alpinisti so v letih 1952 - 54 ponovno organizirali MO.

Leta 1946 so na Prevaljah ustanovili GRS, njen načelnik je vseskozi Franci Telcer. Pritrjuje misli Iztoka Tomazina, da so bili v klašični dobi najboljši alpinisti tudi vodilni reševalci, danes pa so ti le izjeme. GRS namreč od človeka zahteva veliko predanost in angažiranost, pri čemer ne gre le za reševalne akcije, ampak tudi za vzgojno dejavnost, nenehno izpopolnjevanje ipd. Koroški gorski reševalci so bili doslej v 301 reševalni in iskalni akciji, pomagali so več kot 1500 ponesrečenim smučarjem, žal pa so z gora prinesli tudi 24 preminulih.

Francija Telcerja poprosim, naj opiše katero od reševanj, ki se mu je še posebej vtisnilo v spomin:

"Med zahtevnejše akcije v zadnjem času sodi akcija, ko smo reševali dva Dravograjčana, ki ju je ob vstopu v Vetrne police na Raduhi odnesel plaz. Reševanje je trajalo noč in dva dni. Zelo pretresljivo pa je bilo tudi, ko smo v globokem snegu na pobočju Olševe iskali begunce (mater z dvema otrokoma) in jih našli napol zmrznjene. Hudo pa je bilo tudi, ko smo na Peci reševali družino s šestmesečnim dojenčkom, ki jo je zajela nevihta. Le zaradi velike iznajdljivosti reševalcev otrok ni podlegel zaradi podhladitve."

Gorska reševalna služba na Koroškem je zdaj sodobno opremljena - ima terensko vozilo, reševalci pa so povezani z radijskimi postajami; oboje so dobili

od Uprave RS za zaščito in reševanje pri MORS. Tudi obveščevalne točke GRS bodo kmalu opremili z radijskimi postajami.

Koroških gorskih reševalcev je sedaj 29, med njimi so tudi starejši, v svoje vrste pa želijo pritegniti čim več mladih. Imajo zdravnika, vodnika lavinskih psov, minerja snežnih plazov in dva reševalca - letalca.

Načini reševanja se z leti spreminjajo, zato se je treba stalno izpopolnjevati. Reševalci imajo poleti redne tedenske vaje v vadbišču Mušenik, vsak mesec pa tečaj ali vajo reševanja - kot da bi šlo zares.

Na vprašanje, ali je moštvo težko voditi in ali je bil ob sprejemanju odločitev glede poteka reševanja kdaj v dilemi, Telcer odgovarja, da doslej ni imel težav. Res pa je, da se mož, ki se odloči postati reševalec, mora zavedati, da bo imel veliko dolžnosti, a malo pravic.

"To je izrazito timsko delo, vsak nepravilen gib in napačen vozel je lahko usoden za reševalca, njegovega kolega ali celo za tistega, ki ga rešuje."

Telcer tudi verjame, da lahko humano poslanstvo gorskih reševalcev preživi le, če bo njihovo delo še naprej brezplačno. Čeprav se ob zadnjih primerih v Sloveniji, ko so GRS klicali neodgovorno na pomoč, pojavljajo zahteve, naj se takšno reševanje zaračuna, Telcer odgovarja, da na njihovi postaji takšne neodgovorneže le poučijo, naj tega ne počnejo več. Bolj pa ga skrbi, da gorske reševalce podjetja nerada "spustijo" z dela, čeprav dobijo refundacijo. A tudi denar priteka v postaje GRS prepočasi in preskopo - zato na Prevaljah odlašajo s praznovanjem 50-letnice, čeprav je bila že lani!

S pomočjo "dobrih ljudi" in z lastnim delom pa so pred tremi leti le zgradili zavetišče v Grohatu, kjer reševalci dežurajo in lahko hitro posredujejo ob nesrečah, ki jih je ob množičnejšem obisku gora v zadnjih letih bilo veliko zlasti na Raduhi. *"Hribi nam gledajo skozi okna v stanovanje,"* pravi Telcer, in le kako bi se jim mogli upreti?

In že sva pri vprašanju množičnosti v gorah ter pohodih slovenskih železarjev. Začelo se je oktobra 1969. leta, ko je direktor Klančnik popeljal Upravni odbor Slovenskih železarn na Triglav. Odtlej so se slovenski železarji vsako leto srečali na Triglavu, prišlo jih je od 500 do 700. Po desetih letih so začeli prirejati po več izletov letno, saj je vsaka železarna želela predstaviti svoj okoliš. Lani sta bila npr. dva pohoda, tako bo tudi letos. Doslej se je izletov udeležilo okrog 36.000 železarjev. Franca Telcerja - kot planinskega vodnika Železarne Ravne in načelnika GRS Prevalje, ki na pohodih skrbi za varnost, zelo bolijo očitki, da so železarji z množičnimi pohodi uničevali naravo, onesnaževali okolje ipd. Smisel pohodov je po njegovem: *"Slovenski železarji ne bi nikoli spoznali toliko gorskega sveta in se ne bi nikoli toliko naučili o varni hoji, primerni opremini in o obnašanju v gorah!"*

Klančnikovo priznanje Telcerju veliko pomeni, še posebej, ker se imenuje po človeku, ki ga je spoštoval, s katerim je dolga leta sodeloval, in na katerega ga vežejo lepi spomini.

PAVEL CESAR

Klančnikovo priznanje v pravih rokah

Jože Šater

Ko so lani v občini Ravne - Prevalje prvič podeljevali Klančnikova priznanja za področje športa, je bil med dobitniki tega najvišjega občinskega priznanja tudi Pavel Cesar. In prav je tako. Mirno lahko zapišemo, da je Cesar ves svoj prosti čas posvetil športu, najprej kot aktivni telovadec, atlet, odbojkar, planinec in smučar, kasneje kot zelo uspešen športni funkcionar. Še danes ga najdemo med sodniki na atletskih in smučarskih tekmovanjih in sploh si ne moremo zamisliti smučarskega teka Po poteh štirinajste brez legendarnega Pavleta s startno pištolo v roki.

Pavel Cesar se je rodil 3. 1. 1922 v Pamečah pri Slovenj Gradcu, mladost je preživel v Žerjavu, od koder so ga kot zavednega Slovenca julija leta 1941 izselili v Srbijo, kjer se je leta 1944 priključil partizanom - priznana so mu dvojna leta že od 1. 1. 1942 zaradi organiziranega delovanja proti okupatorju v izgnanstvu - in nato je bil do leta 1947 v JLA. Vrnil se je v Slovenj Gradec, leta 1949 pa se je preselil na današnje Ravne na Koroškem in se zaposlil v železarni, kateri je ostal zvest vse do upokojitve leta 1977.

Že v Žerjavu ga najdemo kot telovadca pri Sokolu in alpskega smučarja pri takratnem Slovenskem planinskem društvu Mežica-Črna.

Z zanimanjem sem si ogledal dokumenta tiste dobe - fotografijo telovadcev z najmlajšim članom Cesarjem in izkaznico števil. 160, iz katere je razvidno, da je bil Pavel Cesar kot alpski smučar pravilno registriran pri takratni slovenski zimsko-športni zvezi na Jesenicah!

Tik pred drugo svetovno vojno, februarja 1941, je Cesar že nastopil na vsesokolskih smučarskih tekmah v Kranjski gori.

Njegovo drugo tekmovalno obdobje se začne po vojni, ko je bil od leta 1946 do 1947 član atletskega kluba beograjskega Partizana in iz lepo urejenega fotoalbuma je razvidno, da je takrat treniral in tekmoval z atletskimi veličinami takratne Jugoslavije, kot so bili Štefanovič, Šegedin, Mihelič, Ceraj...

V Slovenj Gradcu je igral odbojko, smučal in se ukvarjal z atletiko - leta 1948 je bil na prvenstvu Slovenije na 5 in 10 km drugi.

Ko je leta 1949 prišel v Guštanj, se je takoj včlanil v takratno sindikalno športno društvo, predhodnico sedanjega Športnega društva Fužinar, kjer je bil aktiven predvsem kot alpski smučar. In če vzamete v roke knjižico Telesna vzgoja treh dolin (vsa pohvala avtorjem za zbrano dragoceno gradivo), potem se lahko prepričate, da je bil Pavel Cesar takrat daleč naokoli eden najboljših smučarjev, saj ni samo na društvenih, ampak tudi na meddruštvenih tekmah stal največkrat na najvišji stopnički.

Tudi njegov arhiv - in priznati je treba, da je zelo redoljuben človek - kjer so shranjene

diplome, ki ponazarjajo njegovo atletske in smučarske tekmovalno uspešnost, in ne samo diplome (med njimi se najde tudi diploma njegove žene Milke, takrat še Konečnikove), ampak tudi vrsta plaket in pokalov (vsega skupaj zanesljivo čez 70), je dokaz, da je bil Pavel Cesar zelo uspešen športnik.

Zapisati še velja, da je Cesar desetkrat, zadnjič leta 1964, tekmoval Ob žici okupirane Ljubljane, kakor se je ta prireditel dolga leta imenovala, v ekipi ZZB Ravne na Koroškem z Gregorjem Klančnikom, Božem Radivojevičem, Tonetom Potočnikom, Borisom Fišerjem in drugimi, medtem ko je z aktivnim tekmovalnim smučanjem končal že leta 1957.

Med aktivnim tekmovalcem in športnim funkcionarjem pri Cesarju ni prave meje, saj se tekmovalstvo in delo prepletata.

In ko se o tem drugem z njim pogovarjaš, se kot rdeča nit skozi ves pogovor vleče beseda **zagnanost**. Pavle te prestavi v čas, ko se je ogromno delalo. Udarniško, prostovoljno, kakor hočete. In tudi pri športu je bilo tako.

Zagnanost je bila potrebna pri organizaciji različnih športnih prireditev, ki jih ni bilo malo in so večkrat imele tudi narodni in mednarodni značaj. Zamislite si samo, koliko smučarskih tekmovanj je bilo pod Uršljo goro, in bila so zelo dobro pripravljena in izvedena brez **vsake mehanizacije**. Zagnanost je bila potrebna tudi pri pridobivanju strokovnega znanja - Pavle je odbojcarski, atletski in smučarski sodnik - in zagnanost je bila potrebna tudi pri organizacijskem in strokovnem delu z mladino, kjer so se lahko po njem zgledovali tudi zaradi tega, ker je bil uspešen tekmovalac in športnik z dušo in telesom.

Vraga je bilo lahko, mi je rekel, ko danes nekateri pravijo, da je bilo včasih pač drugače in se je vse kar samo po sebi urejalo, in že sva bila sredi pogovora o obdobju, ki je, vsaj po mojem, če odmislimo Cesarja kot športnika, zanj kot funkcionarja, ali bolj prav: športnega delavca, in tudi za naše

okolje, sploh pa za Ravne na Koroškem, zelo pomembno; vse kaže na to, da je bil Pavle leta 1961 pri gradnji in pozneje pri upravljanju Doma telesne kulture ob pravem času pravi človek na pravem mestu. DTK - danes ga bo treba najbrž preimenovali in mu nadeti ime Dom športa - je bil takrat za Jugoslavijo pravi bum, pojem funkcionalnosti in naprednega pristopa.

Gregor Klančnik je bil daljnoviden človek in je imel dober nos, da je za svojega nadzornika, kontrolorja, ali če hočete tudi nenehne in doslednega spremljevalca in priganjevalca gradnje, imenoval Pavla Cesarja. Takrat se je Cesar povsem razdajal. Še danes je ves v elementu, ko obuja spomine na tiste čase, ko je iz mlakuže zrasel DTK, ko se je smučišče Poseka posedalo in so ga sanirali z ogromnimi betonskimi petami, ko so mladinske delovne brigade iz Ljubljane in z Jesenic - zadnjič mi je predsednik Olimpijskega komiteja - združenja športnih zvez mag. Janez Kocijančič povedal, da je bil tudi on zraven - gradile atletski stadion, in kakšne težave so imeli, da so "nekateri" prepričali, da so za DTK uredili tako široka parkirišča.

In kako se je vse skupaj začelo?

V železarni ni bilo dovolj vode, gimnazija ni imela telovadnice.

Pa čeprav je bilo potrebnih veliko posredovanj, da so odgovorne institucije privolile v gradnjo višinskega vodnega zbiralnika za železarno, ki so ga prvotno načrtovali na Krajgerjevem vrhu, sta zmagala razum in pogled naprej - ki nam bi, mimogrede, še danes prišel zelo prav, sploh, če zremo v (ne)veselo prihodnost in ne mislimo samo na svoje žepe - in zgradil se je DTK z zimskim bazenom in s stadionom, ki mu takrat daleč naokoli ni bilo para.

Sopotniki tistega časa se bodo zanesljivo strinjali z ugotovitvijo, da tu ni mogoče mimo Cesarjevega deleža, pa čeprav, ali prav zato, ker je to delo opravljal poleg svojega rednega dela v železarni. Bil je praktično dnevno prisoten pri

gradnji in je sproti poročal in opozarjal; verjetno nikoli zaman, ker je vedno naletel na odprta ušesa. Gregor Klančnik, ki si še kako zasluži, da se po njem poimenuje Park športa, je bil tisti boter in z njim vred železarna, ki sta vse to omogočila in 15. maja 1965 smo dobili res sodoben objekt, ki ga pa danes - vse tako kaže - ne znamo pravilno ceniti - beri: vzdrževati, kar pomeni, da nismo vredni dote, ki smo jo takrat prejeli?! (Razparcelirali smo ga že.) Kako lepo bi bilo, če bi me dejstva prepričala, da se motim!

Polnih 12 let je bil DTK z bifejem "v režiji" ŠD Fužinar, Cesar pa je bil poleg svojega rednega dela vsa ta leta njegov upravnik. O težavah nerad govori, saj jih je bilo veliko ne samo pri razporejanju prostorov za športnike in gimnazijo; skrbeli pa so za vzoren red in sprotno vzdrževanje. Sicer pa, kje so tisti časi, ko so imeli športniki Fužinarja in drugih domačih društev urejeno brezplačno uporabo vadbenih prostorov in svoj bife?

Cesar je veliko prostovoljnih ur opravil tudi pri obnovi Smučarske koče in tudi večnamenske asfaltne športne površine v Kotljah ne bi bilo, če ne bi bil tako "siten". In še več takih akcij je bilo, in še več bi lahko naštevali...

In ko sva v sicer prostorni, svetli in lepo urejeni dnevni sobi Cesarjevih pregledovala fotografije gradnje stadiona in DTK, me je Pavle presenetil s svojo zbirateljsko vmeno. Soba je naenkrat postala premajhna, ko je predstavil svojo zbirko značk, lepo zloženih po namenu in uporabi in na ustrezni blazinah. Čez 3.200 jih ima! Predstavljajo zgodovino, šport, kulturo, pomembne dogodke...

Vse so po svoje lepe, vsaka predstavlja kak dogodek. Mene so poleg Planice in Voranca pritegnile predvsem značke III. slovenski vsesokolski zlet - Ljubljana 1914, otvoritev kopališča v Mežici julija 1934 (SPD) in ustoličenje koroških vojvod na Poljani, ko je bila ob tej priložnosti igra na prostem z obeležjem Narodni tabor - knežji kamen 1920 - 1935.

Ko mi je Pavle pokazal še zob mamuta (prav ste prebrali) in povedal, da zbira tudi star denar pa obeske, mi je razkril tudi svoj drugi jaz, ki s športom nima neposredne zveze, mogoče pa ima le nekaj skupnega: sistematičnost, vztrajnost, zagnanost, strast in morda še kaj...

Verjetno so te njegove lastnosti bile tudi vzvod pri zbiranju podatkov o izgnancih, padlih borcih in ubitih v taboriščih iz občine Ravne na Koroškem, ki jih je Občinski odbor ZZB leta 1964 izdal v samostojni brošuri. Vsekakor je Cesar takrat kot glavni avtor opravil veliko delo.

Mogoče sedaj Cesarja še bolje poznamo.

Pavel Cesar je bil v letih 1956 do 1958 predsednik najmočnejšega športnega društva na Koroškem - ŠD Fužinar, in nato več let njegov podpredsednik. Leta 1952 ga najdemo tudi v ustanovitvenem odboru Planinskega društva Ravne na Koroškem, leta 1974 kot predsednika, prej pa tudi kot enega od ustanoviteljev Koroškega atletskega kluba.

Za svoje delo je pobiral tudi sadove.

Zelo ponosen je na zlate plakete Občinske zveze za telesno kulturo občine Ravne na Koroškem, Atletske zveze Jugoslavije in Smučarske zveze Jugoslavije. Ima še vrsto drugih priznanj, med njimi tudi državna odlikovanja, leta 1977 pa je prejel eno najvišjih slovenskih športnih priznanj: plaketo Stanka Bloudka.

Klančnikovo priznanje je na posebnem mestu.

Cesar športnik in športni delavec, Cesar občinski odbornik, železar in sedaj upokojenec mi pri svoji skromnosti ni povedal, da je v železarni vrsto let opravljal odgovorno nalogo delovodja jakega toka za del toplopredelovalnih obratov, da je deloval v organih upravljanja in bil med drugim podpredsednik delavskega sveta in dva mandata tudi predsednik Upravnega odbora Železarne Ravne.

In ve se, kaj je železarna takrat pomenila...

95 LET

PIHALNEGA ORKESTRA ŽELEZARJEV RAVNE

Marjan Berložnik

Spoštovani godbeniki in gospod dirigent, spoštovani gostje, obiskovalci nocojšnjega jubilejnega koncerta, koncerta ob 95. obletnici nam vsem dragega Pihalnega orkestra ravenskih železarjev.

Ko so me povabili, naj spregovorim ob prazniku Pihalnega orkestra naših železarjev, sem se najprej vprašal, zakaj jaz. Mar zato, ker sem predsednik občinskega sveta; zato vendar ne, niti sam nimam, kaj šele drugi in vi, spoštovani poslušalci, o svojem političnem in svetniškem delu dobrih občutkov, niti dobrih ocen. Ker sem podjetnik; na to sem nekaj bolj ponosen, pa me zaradi tega verjetno prav tako niso nagovorili. Mogoče zato, ker imam rad glasbo? Glasbo imate vendar radi tudi vi, spoštovani poslušalci, sicer ne bi v takšnem številu in s tolikšno zvestobo spremljali svojih godbenikov, ne bi pošiljali svojih otrok v glasbeno šolo in ne bi skrbeli za njihovo vključevanje v pihalni orkester. In ne samo glasbo, vsi imamo radi naš pihalni orkester. In ker imam rad glasbo, si bom dovolil z vami razmišljati o visokem jubileju in o glasbi; prek nje smo povezani z našimi godbeniki in

lahko z njimi praznujemo.

Prebiranje koncertnih knjižic, jubilejnih brošur, novinarskih zapisov, dolgih seznamov nastopov, uspehov, medalj in priznanj; česa vsega naši glasbeniki niso doživeli in dosegli v teh petindevetdesetih letih od davnega leta 1902. Imena oživijo s slikami, čas z dokumentiranim zapisom. Veliko bomo lahko prebrali v almanahu letošnjega jubilejnega koncerta. Izbranih besed dr. Franca Sušnika ob sedemdesetletnici pihalnega orkestra se bom spomnil. Tako je povedal: *“Šega je bila nekdanj, tudi še tedaj v prvih letih naše godbe, da je bil nedelje znamenje pušelj na prsih možu in fantu, dekletu in ženi: rdeč nagelj, v drobnocvetno meglo položen, od roženkravta in rožmarina obdan.*

In ta naša godba, naš po “toliko” letih vedno mlajši godovnik, je Ravnam pušelj na prsih - tam, kjer je srce.”

Od davna železarji poleg iskrecih se odkovkov, bučanja peči in ropotanja strojev nosijo v sebi še drugo ljubezen, ljubezen do glasbe. Ne znam si predstavljati, da bi naši ljudje, prepojeni z izročilom ljudske pesmi koroških vižarjev in bukovnikov, vznikle iz potrebe po poglobljenem izrazu in čustvenem odzivu na vsakdanjost, ne prepevali in ne

igrali, se ne družili in ne muzicirali. Številčnost in veliko število pevskih zborov in drugih vokalnih skupin, trije pihalni orkestri, vse to dokazuje prvinsko potrebo po tovrstni dejavnosti kot notranjo nujno. Tovarištvo in pristno prijateljstvo, ki se v takih skupinah razvije, sodelovanje osmišlja in človeka osrečuje. Zato se ni čuditi, da se ljudje taki dejavnosti lahko zapišemo za vse življenje. Ni škoda časa, ni pomembnejših osebnih interesov od interesov skupine, orkestra ali zbora; napor in delo v taki skupini sproščata. Povezujejo se generacije, mladi in starejši usklajujejo interese, okus in skozi program spoznavajo lepoto čiste glasbe, ne glede na prostor in čas njenega nastanka. In ko vloženi trud obrodi sad, ko se z maksimalno koncentracijo muziciranje posameznikov zlije v ubrano harmonijo, ki ji daje dodatni čustveni naboj interpretacija dirigenta, je sreča neizmerna. In užitek. In molk v dvorani, da izzvenijo zadnji toni in njihov odmev, preden se vsuje aplavz priznanja od njihove glasbe prevzetih poslušalcev.

Veliko truda, discipline in trdega dela zahteva vsaka posamezna skladba, če hočemo, da izzveni pristno in prepriča poslušalca.

Vse to so doživljali in tudi danes doživljajo glasbeniki pihalnega orkestra. Prepričan sem, da bodo vrhunec doživeli letos, ko se bodo ponovno udeležili svetovnega prvenstva pihalnih orkestrov v nizozemskem mestu Kerkrade. Želim, da bi se njihove vitrine v novem glasbenem domu dičile z novimi mednarodnimi in svetovnimi odličji. Ob tem pa ne smemo prezreti dirigentov, umetniških vodij in glasbenih zagnancev, zaradi dela katerih je orkester danes to, kar je. Od **Maksa Štuka**, **Rogačnikovega Maksa**, ki so se ga še naše babice spominjale po pripovedovanju svojih staršev kot človeka, ki je znal igrati na skoraj vse instrumente. Do **Alojza Kostweina**, ki je godbo vodil do 2. svetovne vojne, po kateri je taktirko prevzel **Jožko Herman**, ki je v štiriinidesetih letih svoj orkester vodil in pripeljal do prvih velikih zmag in blestečih naslovov. Po naslednji dve svetovni zmagi so v Kerkrade odšli glasbeniki leta 1989 pod umetniškim vodstvom **prof. Alojza Lipovnika**. Letos v Kerkrade pelje zmagovalec dirigent **prof. Srečko Kovačič**. Prepričan sem, da bo za pripravo in pot naših glasbenikov na to prvenstvo, kljub res težkim razmeram v našem gospodarstvu, poskrbljeno, kot mora biti.

Posledice gospodarskega položaja v naši občini se odražajo na vseh področjih življenja in dela. V kulturi in šolstvu, v dotrajanosti komunalnih in drugih infrastrukturnih objektov, predvsem pa na področju socialnega stanja naših družin.

Prav želel bi si človek, da bi čudovito sozvočje, ki ga dosega v glasbi, napolnjevalo tudi naš vsakdan in politiko. Da bi tudi tu in vsi zaslužili, da je še kako pomembno sodelovanje, da je pomembno, da se ljudje povežemo, da usklajujemo svoja hotenja k skupnim ciljem, da kot glasbeniki zlijemo glasove v sozvočje himne uspeha za vse. Tudi solisti morajo biti uglašeni, in ker igrajo samostojno melodijo, še toliko bolj

natančni, dosledni, in se zavedati, da je, kljub navidez brezhibnemu izvajanju parta, njihova glasba prazna brez izdatne podpore celotnega orkestra.

Da, čudovita stvar je glasba. Razvedri te, te sprošča, prevzame in zasvoji in te osvobodi, pritegne te in ti najde prijatelje, vzgaja te in te razvaja. Njeno delovanje nate pa je pristno in popolno le, če se mu prepustiš. Kako pomembno je, da se človek s to muzo sreča pravi čas. Glasbena šola s šolskim orkestrom je postala brstišče muzikantov, in njena trdna povezanost s Pihalnim orkestrom ravenških železarjev je dala veliko odličnih glasbenikov, ki so njen sloves in sloves orkestra. Mnoge od njih lahko nocoj pozdravimo, saj so prišli z nami proslaviti ta jubilej. Mala dolina, kot slepič zadrta med hribe in gore, vedno na robu, ob meji, pa se ponaša s tolikšnim številom eminentnih glasbenikov, skladateljev, instrumentalistov virtuozov, profesorjev in ne nazadnje tudi dirigentov in zborovodij...

Kdorkoli je kdaj igral v orkestru, se tega vedno rad spominja, kot na primer moj prijatelj Mirko, ki, ko nanese beseda na petje in glasbo, vedno - kot da še nikoli ne bi, rad pove, da je v tem orkestru tudi on nekaj let igral na klarinet. In od takrat, pravi, si še vedno požvižgava in brunda melodije, in ker rad zapoje, mu nekako vse gre laže od rok.

Prepričan sem, da je tudi pri vas tako. Ko bomo nocoj odhajali na svoje domove, bo v naših srcih še več glasbe, bo praznik in veliko dobre volje in v naslednjih dneh bomo pričakovali otvoritev vašega novega glasbenega doma, ki bo ob novih uniformah dopolnil podobo vašega in našega orkestra.

Kaj naj vam še rečem, spoštovani glasbeniki, dirigent, spoštovani gostje, ob tem velikem jubileju.

Predvsem besede zahvale. Vzdržali ste zaradi velike ljubezni, uspeli in se povzpeli na vrh slavnih pihalnih orkestrov sveta, in s tem ponesli ime Raven in Mežiške doline v svet. Ne samo po jeklu, tudi po vas nas spoznava svet. Domovina potrebuje ambasadorje, ki so ji v čast in v pomoč. Zatorej hvala vam. Hvala vam za lep večer, ki ste nam ga pripravili.

Hvala vam za milijone ur, darovanih glasbi, prijateljstvu, sreči in tolažbi, tisoče udarniških ur ob gradnji prvega in zdajšnjega doma, hvala vam, ki ste tukaj, in zahvala vsem, katerih delo in ljubezen sta vloženi v ta orkester, in iskrena čestitka k petindevetdesetletnici Pihalnega orkestra ravenških železarjev.

Čestitam vam in vam želim srečno pot na svetovno prvenstvo, kup medalj ter kličem še na mnoga leta in nasvidenje ob stoti obletnici leta 2002! Naj končam z besedami dr. Franca Sušnika, zapisanimi ob vaši sedemdesetletnici: *"V veliki vrh mojstrstva in umetnosti ji je bilo dano...to je danes buč naše Gore, koračnica v naš novi čas, zanesena od svetle vere v plemenito, lepo, zmagovito človečnost."*

Hvalnica ji bodi in zahvalnica; sloves njen je sloves tudi našega koroškega kraja."

Čestitam!

(Govor na koncertu Pihalnega orkestra železarjev Ravne
10. 5. 1997.)

NOVI PROSTORI PREŽIHOVE ŠOLE

Dogodek, ko so pri **Osnovni šoli Prežihovega Voranca** na Ravnah odprli nov prizidek, je bil nadvse lep in slovesen. Da ga ne bi pozabili in da bi tudi drugi lahko prebrali, kakšna pridobitev je novi del šole za učence in učitelje, objavljamo nekaj misli ravnatelja in učencev. Veliko več pa je mogoče najti v glasilu Samorastnik, ki so ga ob tej priložnosti na šoli izdali. In kogar zanima zgodovina, lahko vzame v roke brošuro Alojza Pristavnika Pregled zgodovine osnovnega šolstva na Ravnah na Koroškem.

Ob otvoritvi

Jeseni 1955. leta so se na Ravnah na Koroškem učenci preselili v novo stavbo šole na Gozdarski poti. Takrat sta se združili dve ravnski osnovni šoli. Prva je imela prostore v sedanji stari šoli pri gasilskem domu v centru mesta, druga pa je bila najemnica prostorov na Gimnaziji. Takratno novo šolo so postavili delavci železarne in za tisti čas je bila to zelo moderna stavba, učilnice so bile zadnji krik šolske mode (specialne učilnice za glasbo, fiziko in kemijo), vendar vse to ni zadostovalo, da bi imeli učenci pouk na enem mestu. Mlajši so še vedno hodili v staro šolo.

Lani je minilo trideset let od te otvoritve. In letos smo odprli vrata prizidka, v katerega so se vselili učenci iz stare šole in učenci, ki so do sedaj imeli izmenski pouk. Končno smo postali šola v pravem pomenu besede, šola na enem mestu, šola, ki ima pouk samo dopoldne.

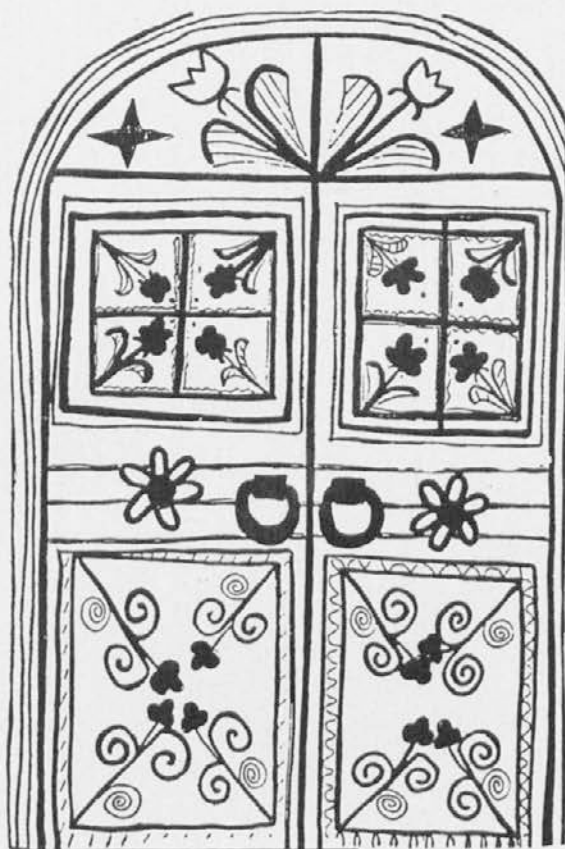
Seveda pa se je v zadnjih treh desetletjih naša šola dejavno razvijala, rastla in utripala s krajem. Ob prej omenjenih prostorskih težavah smo doživeli celo vrsto reorganizacij osnovnega šolstva, vključno z zamisljo o devetletni šoli.

Vse, kar je bilo v preteklosti ustvarjenega, pa je bilo odvisno od ljudi, ki so vdihovali šolskemu življenju dušo, in tako ne bomo nikoli pozabili zaslug nekdanjih šolskih ravnateljev - **Borisa Feldina, Ivana Janka in Franca Volentarja**. Tudi zasluge vseh nekdanjih in sedanjih učiteljev so neizbrisno vtisnjene v mozaik, ki zaokroža slavnosti ob otvoritvi šole.

Učenci in učitelji na razredni stopnji že mesec dni delajo v novih prostorih. Polni so moči in elana, saj sprememba okolice, če prideš s slabšega na boljše, na človeka dobro vpliva. Vsi smo veseli, da ne poslušamo več vsakodnevnega hrupa na gradbišču, saj je bilo vzgojno - izobraževalno delo zaradi tega precej moteno in tudi rezultati marsikdaj temu primerno nižji. Sedaj čakamo na ureditev okolice.

Ponosni smo na to, da smo pridobili nove in lepe prostore, zato se bomo vsi po svojih najboljših močeh trudili, da bodo sadovi našega dela čim bogatejši.

Stane Osojnik, ravnatelj

Bojana Polak, 6. a

Dočakali smo ta dan

Bil je prvi pomladanski dan, ko je zadnja generacija prvošolcev še gulila klopi naše stare stoletne šole pri ravnskem gasilskem domu. Vsi so z vso potrpežljivostjo čakali na trenutek, ko se bodo odprla vrata nove šole, da bodo prestopili prag, ki jih bo vodil k novemu znanju.

Dočakali smo ta dan. Dočakali smo otvoritev čisto nove šole, zaradi katere je prejšnja nova šola postala stara. Za začetek slavnosti je bil pripravljen zanimiv program, ki so ga v pozdrav novi šoli izvedli naši učenci, vrhunec pa je otvoritev dosegla, ko je župan občine Ravne - Prevalje, Maksimiljan Večko, prerezal trak pred vhodnimi vrati prizidka. Začel se je težko pričakovani ogled šole. V tistih trenutkih smo bili vsi zelo navdušeni nad novo opremo, velikimi in svetlimi,

lepo prepleskanimi prostori. Zunanost šole je presneto lepša kot zunanost njene starejše sestre. Upam, da se je bo kdo kmalu usmilil in ji podaril malo barve - saj je že čisto blede, nova pa kar zardeva od sramu, ker vanjo hodi toliko mladih vedoželjnikov.

Da bi zvedeli, kaj jim je posebej všeč, nas je nekaj sedmošolk odšlo k njim na obisk. To je tudi posledica naše nepopoljšljive radovednosti, po drugi strani pa jim kar malo zavidamo, da imajo vse novo. In ne samo me, kar večina učencev višje stopnje.

In kaj smo izvedele?

Otroci prvih, drugih, tretjih in četrtih razredov so zelo zadovoljni. Vse jim je všeč, še posebej, da sedaj poteka pouk samo v dopoldanskem času. Večini, ki uživajo radosti te prelepe šole, je najbolj všeč, ker sedijo na novih stolih in za novimi mizami, imajo nove omare in veliko tablo. Nekaterim je všeč prostornost in barvni odtenki, drugim spet to, ker imajo blizu zobozdravnico, s čimer se višja stopnja gotovo ne strinja, saj nihče ne obožuje premazov in vrtanja po zobeh.

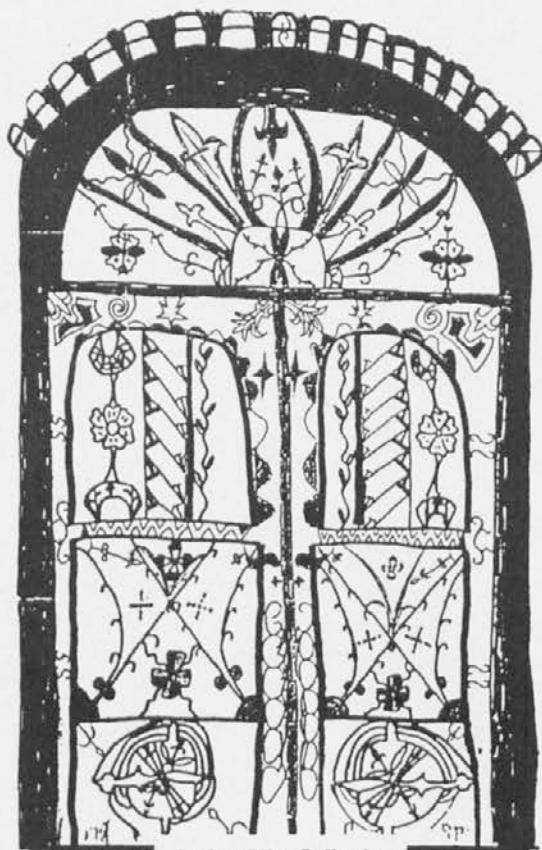
Splošno mnenje učencev, ki so se preselili med nas, je, da so zelo zelo zadovoljni. Njihova pričakovanja so se uresničila.

Otvoritev nove šole je bil tako velik dogodek, da se je na nebu pokazal kar Hale - Boppov komet, kar pomeni, da bo otvoritev naslednje šole mogoče šele čez 2400 let.

Kaja Brezočnik, 7. c.

Prvošolčki se veselijo novih prostorov, ker...

- ne bodo imeli več tako daleč v šolo;
- jim ne bo treba tolikokrat prečkati ceste;
- bodo lahko hodili skupaj z brati in sestrami;
- so zunaj tako lepa vrata;
- bo vse novo, vse se bo svetilo;
- bodo imeli lepe stolčke in mizice;
- bodo umivalniki, kjer si bodo lahko umivali zobe;
- na novi šoli ne bo nevarnosti, da bi nanje padla opeka;
- je šola tako lepe barve;
- bo veliko prostora;
- bodo imeli telovadnico znotraj šole;
- bodo morda na stenah visele lepe slike;
- bo v učilnici nova in večja tabla;
- ne bo nevarnosti, da bi jim strop padel na glavo;
- bo nova šola bolj osvetljena, na stari pa je že bolj temno;

Bojan Klančnik, 6. c

Naj nam bodo VRATA v življenju izziv, odpirajmo jih, vstopajmo skozi njih - na koncu bomo dosegli svoj cilj...

(Nina Pogorevc, 7. d)

- bo v novi šoli bolj toplo;
- bodo imeli lepšo okolico in bolj svež zrak.

Zakaj si želijo učenci 2. a razreda novo šolo?

- da jo pokažem svojemu gostu in se z njo pohvalim;
- ker se bo stara šola kmalu porušila, saj so stene že razpokane;
- da bomo dobili lepe nove klopi in omare;
- ker bomo učilnico lahko lepše okrasili z risbicami;
- ker bo večja;
- ker bodo večja okna in bo bolj svetlo;
- ker bom imela krajšo pot do šole;
- ker bom lahko šel v svetlo, večjo knjižnico, kjer bo več knjig;
- ker bomo imeli svojo telovadnico;
- ker bo blizu stadion, park in gozd;
- ker bo stopnišče svetlo;
- ker bomo imeli večjo in lepšo garderobo.

IZ ZAKLADNICE KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE

Majda Kotnik - Verčko

Več kot petdeset let je minilo od prve proslave slovenskega kulturnega praznika 8. februarja 1946 v ljubljanski Drami, ko je Oton Župančič recitiral Sonete nesreče.

V teh dneh spet vsepovsod slavijo Prešernov spomin, kulturni praznik pa dobiva širšo in vsebinsko novo podobo. Praznovanju smo se pridružili z razstavo **IZ ZAKLADNICE KOROŠKE OSREDNJE KNJIŽNICE**, ki sta jo po idejni zamisli in predlogu ravnateljice pripravili višja knjižničarka in vodja oddelka Centralna obdelava Darja Molnar ter dipl. sociologinja Simona Šuler - Pandev, postaviti jo je pomagala Vanja Ferk.

Odločitev za tako razstavo je zorela že dolgo, in to iz več razlogov. Za razstavo smo izbrali izjemno dragoceno starejše knjižno gradivo; najstarejša in najpomembnejša je Dalmatinova Biblija, tu je Valvasorjeva Slava vojvodine Kranjske, Megiserjeva Kratka zgodovina nadvojvodine Koroške, Gutsmanov Deutsch-Windischer Woerterbuch, Prešernove Poezije, rokopisna dela bukvnika Andreja Šusterja - Drabosnjaka, Maurerja, rokopisi Prežiha, Meška, Mavrela, Prennerjeve in njihova korespondenca...

To gradivo je že desetletja skrbno varovano v trezorju - zakladnici - naše knjižnice, nekaj v domoznanski zbirki, in je vsakodnevnim obiskovalcem in bralcem skorajda nedostopno, tako da bo (vsaj v takem obsegu) prvič predstavljeno širši javnosti, predvsem šolski mladini. Zaradi prostorske stiske smo se morali odločiti za ožji izbor, odločilen je bil kriterij redkosti, dragocenosti, ne da bi ob tem obšli znamenite Korošce.

Razstava je uvod v pomembne obletnice: prihodnje leto bomo praznovali 100-letnico Sušnikovega rojstva in 70-letnico rojstva Leopolda Suhodolčana, leto zatem bo knjižnica slavila 50-letnico obstoja. Gimnazija, Študijska knjižnica, Likovni salon, Delavski (Koroški) muzej so Sušnikovo delo. Dr. Franc Sušnik je ravenski grad imenoval - in ga s svojim delom tudi oblikoval v - dom kulture:

"ravenski grad - ta, tod nekdanj najbolj očiten znak gospostva in tujstva, je bil prvi dom

gimnazije in z gimnazijo znamenje, da nikoli več ne bo ne rabotništva ne hlapčevstva".

Četudi smo na razstavi osrednji pomen dali knjigi, se nismo mogli in ne hoteli izogniti bogatim posebnim zbirkam: dragoceni fototeki, kartografskemu gradivu, stalni zbirki umetniških del, grajskemu pohištvo.

Razstavi so botrovali tudi ožji strokovni, bibliotekarski razlogi. Kljub tako izjemnemu in dragocenemu fondu redkosti ostaja že desetletja trajajoča vrzel - katalog rokopisov in drugih dragocenosti, ker knjižnica nikoli ni imela strokovnjaka bibliografa. Prav 50-letnica knjižnice bo priložnost, da pripravimo vsaj prvi del kataloga.

Razstavo smo pripravljali z veliko ljubeznijo in veseljem - je in ostaja vez med našo in zamejsko Koroško. Ponosni smo, da hranimo knjigo vseh knjig Dalmatinovo Biblijo, katere kulturni pomen je neprecenljiv, njeno besedilo je prešlo, koder se je glasila slovenska beseda, celo v rokopisnih verskih in praznoverskih knjižicah. Tako je ohranjala v dobi najhujšega nemškega, političnega in verskega pritiska strnjeno slovenskega kulturnega razvoja in zavest narodne skupnosti, vse dokler Slovenci nismo zrasli v narod. Pred nekaj leti je našla svoj prostor tudi v eni največjih knjižnic na svetu, v Britanski knjižnici.

Bomo znali ohraniti tudi to, kar nastaja danes?

Razstava je hkrati podoba knjižnice, kakršna naša ni več in več ne bo. Pred petdesetimi leti je Študijska knjižnica začela opravljati zahtevne domoznanske naloge in zbirati študijsko gradivo, v informacijski dobi so pred njo novi izzivi. Tudi na pragu novega tisočletja ostaja ena najboljših slovenskih javnih knjižnic, z vključitvijo v svetovno informacijsko mrežo Internet pa celo vodilna.

V novo obdobje ne drvimo nepremišljeno. Koroška osrednja knjižnica predstavlja med slovenskimi knjižnicami eno najlepših sožitij starega in novega, sodobnega.

Stare knjige so kot stari ljudje: potrebujejo veliko miru, tišine, ljubezni in spoštovanja.

Da bi vsi Slovenci s knjigo tako ravnali!

(Govor ob otvoritvi razstave 6. 2. 1997.)

SEZNAM RAZSTAVLJENIH DEL

1. Listina Pilatove ustanove (1700)
2. Prvi zemljevid slovenskega ozemlja (1853)
3. Grajska slika: Vihar na morju
4. Iz fototeke (fotografije)
5. Rokopisi Andreja Šusterja Drabosnjaka (1768 - 1825)
 - Pastirska igra
 - Molitvene bukvice
 - Igra o izgubljenem sinu
6. Arcnijske bukve (1754)
7. Arcnijske bukve (1803)
8. Arcnijske bukve (1817)
9. Arcnijske bukve (1842)
10. Arcnijske bukve (1852)
11. Kolomonov žegen (1740)
12. Mavrer, Lucas: Cerkevne pesmi (1754)
13. Pesemske bukvice (1824)
14. Nabožne pesmi
15. Črnjanski rokopis (17. st.)
16. Dalmatinova Biblija (1584)
17. Epistels Pauli an die Roemer (1720)
18. Megiser, Hieronim: Annales Carinthiae (1612)
19. Valvasor, Janez Vajkard: Slava vojvodine Kranjske (1689)
20. Valvasor, Janez Vajkard: Topographia Carinthiae (1688)
21. Liber baptizatorum (krstna knjiga) (1609 - 1624)
22. Poročna slika (Ivan Kuhar in Merkačeva Micka)
23. Traungsbuch (poročna knjiga)
24. Traubuch (mrliška knjiga) (1609 - 1657)
25. Freske iz Koprivne (3)
26. Panjske končnice (16)
27. Grof Douglas Thurn (risba)
28. Rokopisi Prežihovega Voranca:
 - pismo bratu (22. 8. 1947)
 - pismo dr. Francu Kotniku (17. 6. 1948 in 28. 8. 1948)
 - pismo materi in bratu iz Mauthausna (12. 5. 1945)
 - rokopis Na steljeraji
29. Rokopisi Franca Ksaverja Meška:
 - pismo Viktorju Smoleju

- pismo Franju Neubauerju
- pismo Viktorju Smoleju
- rokopisi: Pri Hrastovih Koroška bol Iz mračnih dni

30. Rokopisi:

- Kramolc, Luka: Prepis pisma dr. Felacherju
- Mavrel, Blaž: Šopek s koroških bregov
- Špicar, Jaka: Miklova Zala
- Prenner, Ljuba: Der gordische Knoten

Slike in kipi:

31. Grajska slika: Žena (olje)
32. Grajska slika: Pastir (olje)
33. Kores, S.: Tihožitje
34. Zupančič, V.: Prežihov Voranc (kip)
35. Nikolič, R.: Franc Ksaver Meško (kip)
36. Repič, A.: Anton Martin Slomšek (kip)

Grajsko pohištvo:

37. Grajska omara
38. Grajska zofa
39. Grajska miza
40. Grajska miza
41. Grajska mizica
42. Grajska mizica
43. Fotelj

IZVIRNE IZDAJE DEL

44. Gutsman, Ožbalt: Deutsch-Windischer Woerterbuch (1789)
45. Vodnik, Valentin: Pesme (1840)

Grajsko pohištvo

46. Slomšek, Anton Martin: Blashe ino Neshiza v nedelski sholi (1842)
47. Jarnik, Urban: Versuch eines Etymologikons der slowenischen... (1832)
48. Prešeren, France: Poezije (1847)
49. Janežič, Anton: Cvetje slovenskega naroda (1852)
50. Cankar, Ivan: Erotika (1899)
51. Jenko, Simon: Pesmi (1865)
52. Stritar, Josip: Zbrani spisi
53. Jurčič, Josip: Veronika Deseniška (1886)
54. Kersnik, Janko: Zbrani spisi (1902)
55. Cankar, Ivan: Hlapec Jernej (1907)
56. Aškerc, Anton: Jadranski biseri (1908)
57. Sušnik, Franc: Pregled svetovne literature (1936)
58. Kotnik, Franc: Drabosnjakov Izgubljeni sin (1933)
59. Špicar, Jaka: Drabosenjak - igra (1937)
60. Meško, Franc Ksaver: Na Poljani (1928)
61. Prežihov, Voranc: Solzice (1949)
62. Prešeren, France: Zdravljica (1944)
63. Kajuh: Pesmi (1944)
64. Slovenska bčela (1851)
65. Slovenski prijatelj (1860)
66. Slovenski glasnik (1862)
67. Koledar Družbe svetega Mohorja (1876)
68. Mir (1887)
69. Sprotuletna vijolica (1846)
70. Slovenski koledar (1859)
71. Novice (1857)
72. Vzbudi se Sloven (1915/1916)

Hieronimus Megiser: Annales Carinthiae

*Freska
iz
Koprivne*

Slikarska dela:

73. Golob, Franjo: Popov terc (olje)
74. Repnik, Anton: Žena s torbico (olje)
75. Tisnikar, Jože: Nikoli vojne (olje)
76. Vidic, Jože: Koroška domačija (olje)
77. Kores, Slavko: Haloška vas v zimi (olje)
78. Jakac, Božidar: Niagara (pastel)
79. Godec, Anton: Mati z otrokom (olje)
80. Pandur, Lajči: Pri branju (olje)
81. Gaspari, Maksim: Kurent (olje)

Faksimile:

82. Brižinski spomeniki (izv. št. 268)
83. Stiški rokopis (izv. št. 149)
84. Bohorič, Adam: Arcticae horulae
85. Trubar, Primož: Catechismus
86. Trubar, Primož: Hišna postila
87. Slovenska protestantska pesmarica
88. Trubar, Primož: Ena dolga predgovor
89. Otrozhia Biblia
90. Pisanize
91. Škofjeloški pasijon
92. Cankar, Ivan: Hlapec Jernej
93. Levstik, Fran: Kerpan z Verha
94. Prešeren, France: Kerst per Savici

ARHIVI IN VAROVANJE KULTURNE DEDIŠČINE

Kdor ne zna ceniti preteklosti, tudi nima prihodnosti

Marijan Gerdej

Arhivi so kulturne ustanove, ki s svojimi vsebinami in poslanstvom pomembno bogatijo naše duhovno in kulturno življenje in pomagajo ohranjati kulturno dediščino. Njihova naloga je zbiranje, varovanje in ohranjanje pisanega, risane, filmanega, zvokovno ali drugače zapisanega arhivskega in dokumentarnega gradiva.

Hramba in varovanje dokumentov ima predvsem dva namena:

1. varovanje pisnih ali drugače zapisanih dokumentov, ker so del človekove preteklosti, sedanjosti in prihodnosti (kulturna dediščina), in

2. pisni in drugi dokumenti imajo poleg kulturne vrednosti tudi informacijsko vrednost.

Za hrambo in varovanje arhivskega gradiva so pooblašteni predvsem arhivi kot ustanove, ki varujejo, strokovno obdelujejo in pripravljajo dokumentacijo za uporabo. Po drugi strani pa imajo imetniki ali ustvarjalci dokumentarnega gradiva podobne naloge, saj med dokumentarnim gradivom nastaja tudi gradivo, ki ima trajno vrednost in se bo po izboru trajno hranilo, varovalo, preučevalo in dajalo v uporabo. Imetniki tega gradiva imajo nalogo hraniti dokumentarno gradivo, ga varovati in ga ne smejo brez strokovnega nadzora uničevati, saj je konec koncev nestrokovno in nepooblaščen uničevanje pisne kulturne dediščine nekulturno dejanje.

Arhivisti in drugi strokovnjaki ugotavljajo, da so predvsem v zadnjih letih, ko so se v

Sloveniji dogajale družbene spremembe, marsikje nestrokovno ravnali z dokumentarnim gradivom v podjetjih (delovnih organizacijah), kakor tudi v družbenopolitičnih skupnostih. Pri tem podjetja na koroškem območju, žal, niso izjeme, razen nekaterih svetlih zgledov. Tako je nastala neprecenljiva škoda, ki smo jo naredili prihodnjim rodovom, predvsem pa samim sebi. Kdor ne zna ceniti preteklosti, tudi prihodnosti nima. Brez preteklosti tudi ni uspešnega poslovanja v sedanjosti.

Dokumentarno gradivo ima vsakdanjo informacijsko vrednost. Tega dejstva se še ne zavedamo v zadostni meri. V podjetjih so le redki uspešni posamezniki spoznali vrednost informacij. Živimo v informacijski dobi, ko imajo informacije veliko vrednost. Prava in pravočasna informacija pomeni velik del poslovne uspešnosti vsakega podjetja. Informacijski krog se začne v organiziranem in sodobnem pisarniškem poslovanju in se končuje v dobri organizaciji arhivov, kjer se informacije ne končujejo, temveč se nadaljujejo in "čakajo", da jih uporabimo. Brez prvega in drugega si ne moremo zamišljati sodobnega podjetja, ne njegove uspešnosti.

Toda stvari se nekako popravljajo na bolje. Nekatera podjetja so zopet pričela drugače gledati na dokumentarno gradivo. Pričeli so ga urejati, izobraževati delavce za strokovno ravnanje z dokumentarnim gradivom, skrbeti za svoje arhive itd. To daje upanje, da bodo redke svetle zglede posnemali tudi drugi in da se bo stanje popravilo. Koliko bo na tem področju doseženo, pa bo odvisno predvsem od kulturne in informacijske osveščenosti tehnične inteligence.

Enota Pokrajinskega arhiva tudi na Ravnah

Poleg arhivov v podjetjih, ustanovah, lokalnih skupnostih itd., ki so priročnega značaja, imamo arhive na pokrajinskem in nacionalnem nivoju. Ti zbirajo, varujejo in dajejo javnosti v uporabo arhivsko dokumentacijo, ki jo občani potrebujejo za svoje potrebe in za strokovno znanstveno preučevanje (zgodovina, družbene vede itd.).

Enota Pokrajinskega arhiva Maribor na Ravnah je bila ustanovljena (leta 1994) z namenom, da bi se arhivsko gradivo iz koroškega območja zbiralo in varovalo čim bližje uporabnikom, obenem pa bi nudili strokovno pomoč imetnikom dokumentarnega gradiva.

Gradivo, ki ga je zbrala enota Pokrajinskega arhiva Maribor na Ravnah in ga varuje v majhnih prostorih, je še skromno (občina, železarna, GZS - Območna zbornica Koroška). Tam, kjer obstajajo dobri pogoji za varovanje gradiva (npr. Rudnik Mežica) in ni upravičene bojazni, da bi se (nestrokovno) uničilo ali odtujilo, je gradivo ostalo pri imetniku. Žal smo bili v Mežiški dolini priče, da so ponekod samovoljno uničili ne le dokumentarno, temveč tudi arhivsko gradivo...

Enota Pokrajinskega arhiva Maribor za koroško območje je namenjena zbiranju in varovanju gradiva za koroško območje, kakor pove že naslov. Kako uspešna bo lahko naša enota, bo odvisno predvsem od tega, če se bodo krajevne in občinske skupnosti zavedle, da arhiv pomeni novo kulturno žarišče, ki s svojimi vsebinami in poslanstvom pomembno bogati naše duhovno in kulturno življenje in

pomaga ohranjati kulturno dediščino. Pri tem ni toliko pomembno, ali je sedež arhiva ravno na Ravnah, saj je dejavnost in zmogljivost arhiva v prvi vrsti povezana s prostorom (kapacitetami), s katerim arhiv razpolaga, in z zavzetostjo občinskih dejavnikov.

**POKRAJINSKI ARHIV
MARIBOR - ENOTA
ZA KOROŠKO OBMOČJE,
Na gradu 1, Ravne na Koroškem.
Telefon in faks: (0602) 20-529.
Enota je odprta
ob petkih od 7. do 15. ure.**

Enota je sedaj prostorsko omejena in ne moremo v tem trenutku sprejeti vsega arhivskega gradiva, kolikor bi ga morali. Zaradi arhivskega gradiva, ki bi ga že morali sprejeti, in zaradi dokumentacije, ki bo z leti naraščala, bo treba najti nove rešitve, kako zagotoviti prostor in tudi strokovno upravljanje z dokumentacijo. Ena od možnih rešitev je tudi v zagotavljanju prostorov na več krajih. V tem primeru bi morala vsaka koroška občina zagotoviti prostore za hrambo arhivskega gradiva na svojem območju. To bi bila slabša rešitev, kajti najbolje vsekakor je, da se gradivo za določeno območje hrani na enem kraju, saj je tako lažje zagotavljati varnost in strokovno ravnanje z njim.

Kako se bo torej enota Pokrajinskega arhiva Maribor na Ravnah v prihodnje razvijala, bo odvisno od zavzetosti dejavnikov koroških občin. Pri tem lahko upamo, da se ne bodo ločevale, temveč povezovala med seboj tudi na področju varovanja kulturne dediščine.

Tako kot druge kulturne ustanove, ki pomenijo znanstveni in kulturni temelj za delo in razvoj skupnosti, pomeni tudi arhiv del tiste dediščine, brez katere ni možen uspešen razvoj drugih človeških področij in dejavnosti... Enota Pokrajinskega arhiva Maribor za koroško območje hoče biti ta koristni družbeni del.

O poeziji Aleksandre Stermec Perovec

PODOBE PODOB ALI "SMISEL NI V KROGU IN JAZ SE VRTIM"

Miran Kodrin

Aleksandra Stermec Perovec je v radijski predstavitvi svoje literature (1) povedala, da ne pristaja na polarizacijo poezija - proza, saj ju piše hkrati; obe sta zaznamovani z avtobiografsko izkušnjo, ki je v prvi bolj neposredna, v drugi pa malo zastrta.

Naslov pesniškega prvenca *Podobe v temi* spominja na Cankarjevo poetično prozo v zbirki črtic *Podobe iz sanj*.

Lirski subjekt skozi skoraj dnevniške zapise (omenjeni so trije datumi) pred bralci iskreno razgali anatomijo nesrečne ljubezni, gradnikovsko povezuje eros in tanatos ter ustvarja atmosfero čakanja odsotnega ljubimca. Zbirka ima moto in tri povezane cikle: I Momenti... II globokih... III čustev, tako da lahko beremo eno samo ljubezensko izpoved.

Podoba moškega, ki mu je že v motu pripisana slepota ali norost, ker ne sprejema ljubezni, je izrazito kontrastna: "daješ svetlobo" - "diamant slepeči"; "moj lepi moški" - "ti nisi idealni moški"; "moja ljubezen" - "ne boš več moj"; "gibalo upanja" - "nočna mora"; "gladiator po srcu" - "moj piton"; "moja najljubša stvar" - "kamen blazni"; "svoboden" - "sanje nedosanjane"; "človek neznani" - "otok nedostopni". Njegovo podeseterjeno ime je razberljivo v edinih oštevilčenih pesmih.

Karakterne poteze ženske - "nemočna, strta, iznakažena, nise pogumna" - opozarjajo na notranjo stisko zaradi moškega ignoriranja njene duše. Na zunaj pa jo manifestira obraz, ki je le še maska, pa tudi njena podoba je disharmonična:

"podoba zlomljene ženske/ z zlomljenimi čustvi/ z zlomljenim življenjem" - "nočem biti ženska na robu živčnega zloma"; "potrebujem te" - "osvobojena sem".

Njuna zveza je preimenovana v "nikoli najin čas" ter "zamujene priložnosti". Tudi tu je prisotna dvojnost: "Zapustila sva se. Še isti dan sem zbolela na možganih."; "Ne morem te kriviti, da ne bova skupaj."; "Morda se vidiva spet v nekem drugem svetu... Midva sva eno."; "Da naju ne bom videla taka,/ kot sva pač bila - / izmišljena/ priložnostna ljubimca."

Kontrasti so stalnica v Aleksandrini poeziji: "Mar nisi vedel, kako te ljubim?" - "Ne poskušaj me ljubiti"; "hotela sem podaljšati trenutke, spleta sem si iz njih življenje" - "ne poskušaj iz užitkov življenje narediti"; "umiril si me v duši" - "morala te bom ubiti v meni"; "zastrupil mi je srce z neznanim hrepenenjem" - "hrepenenje načanja pamet"; "Smisel ni v krogu in jaz se vrtim."

A. Stermec Perovec je v naslovni sintagmi *Podobe v temi* pronicljivo povezala več pojmov: resničnost in domišljijo, podoživljanje doživetega v prvem in odsotnost svetlobe (moškega), nerazsodnost ter obup v drugem delu, ki je tudi podoba bežnih, neresničnih in spreminjajočih se stvari.

Erotična nevarna razmerja so tako zapleteno prepletena, da so meje med realnim in fiktivnim zabrisane: "on ni ti, ti si jaz"; "resničnost je groteskna podoba mojega obraza v oknu... je ogenj, / je strah, / je tableta, je obup, je

Aleksandra Stermec Perovec se je rodila 15. 8. 1968 v Slovenj Gradcu, odrasčala na Ravnah na Koroškem, maturirala na Gimnaziji Ravne in diplomirala na Pravni fakulteti v Ljubljani. Po pravosodnem izpitu se je zaposlila na mestni občini Slovenj Gradec kot svetovalka za premoženjskopravne zadeve in pravna vprašanja.

Ustvarjati je začela med študijem. Živi na Ravnah na Koroškem. Leta 1995 je bila na srečanju mladih pesnikov in pisateljev Slovenije nagrajena za prozo *Umor v Ljubljani*. Pesmi je objavljala v *Odsevanjih*, *Tribuni* in v *Celovškem zvonu*. Doslej je v samozaložbi izdala pesniško zbirko *Podobe v temi* (1993), pred izidom pa je druga zbirka *Gola in sama*.

tragedija", je skrajnost, ki ne prinaša olajšanja, morda ga daje maščevalna fikcija, ubesedena v pesmi *Zlomi mi srce*.

Lirski subjekt izraža vseobsegajočo fanatično erotično pripadnost, razdiralno obsedenost, bestialno hlastanje po izpolnitvi trenutkov, strašljivo izpraznjenost, nemoč in izgubljenost zaradi moškega, ki je osvetljeval noč, a ker je bila njegova svetloba podobna ogorku, je dogorel; zato lirski subjekt ustvarja podobe v temi, ki z jutrom sicer izginejo, a ostanejo podobe v srcu in spomini teh podob so trenutki: zgodba/ o bežnem srečanju; utvar: zgodba o velikih pričakovanih ter preobrazba, ki omogoča preboj iz začaranega kroga: "Ljubezen do tebe je še živa./ Ne morem pa biti več javna ženska. In ne znam ti biti prijateljica."

Opomba: (1) Smrtno nevarna izkušnja literature, Radio Slovenija, III. program, 7. 12. 1996

DOŽIVETJE ZBIRKE

Mavrica nad Šentanelom

Majde Senica - Vujanovič

Tone Sušnik

Mar iz Podjune zavejejo melodije, z libuškega puola, mar jase, s soncem ožarjene, ali gozdovi pesmi pojo?

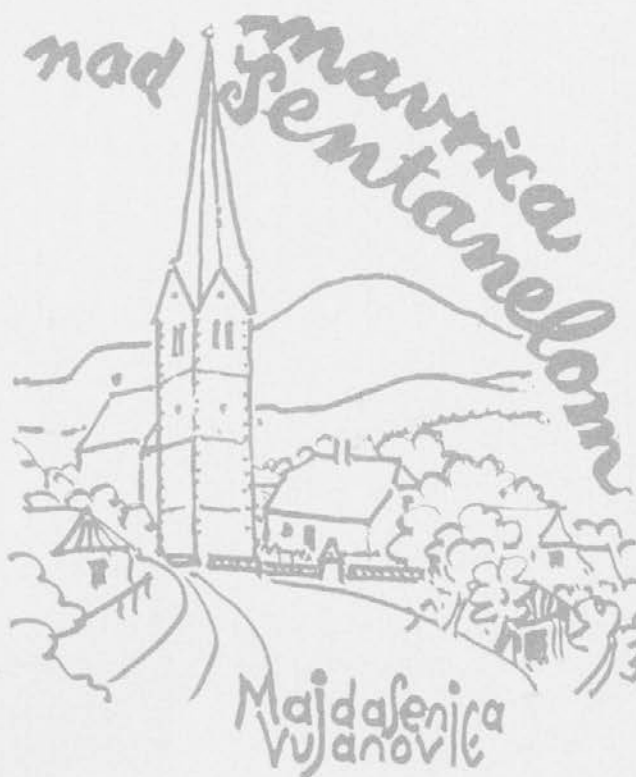
Iz Libuč zvane Milkine pesmi, na Lokovici je Kuštrov Jurij rimal in je v rimah voščil, ko je prišel k hiši, z Loma mu je sosed priznani slovenski pesnik Herman Vogel, na Strojni je pesnil Blaž Mayrel in v Šentanelu so Kramolci. Pa je morda najpoetičnejše črtice napisal Meško prav v Šentanelu...

Prebiram pesmi Majde Senica, iz Šentanela doma, pa jo je službena pot zanesla v mesto, v Maribor, učiti mladež. Podzavestno se mi ukrade primerjava s pesnico s povsem nasprotnega konca Koroške, kjer so še Slovenci, z Zilje. To je pesnica Marija Bartolothova in je njena zbirka "Pa Zila še ves čas š'mi" (1992), le nekaj mlajša je od Majde. Kakor pesnica Bartolothova slovensko starosvetnost svoje Zilje, svoj žubar išče, tako tudi Majda išče starodavnost svoje mladosti, jo obuja in vrača v življenje, v prvobitno bit. Njene skrinje so še pisane nevestine bale, hodne rjuhe, hodne srajce. Ne išče bahavo poslikanih in polišanih skrinj, ki so modernim domovom le v okras.

Tako roma v svojo mladost, k izvirom. V mestnem vrvežu še bolj doživlja zamiranje, "v pozabo tonejo spomini". Ali se sploh zavedamo, da nasilno zgublamo star marn, stare običaje?

Letošnja vigred je zaznamovala koroško turistično vas Šentanel s prav posebnim znamenjem - z mavrico, stikano iz pesmi, ki jih je iz svojih spominov in ljubezni do rojstnega kraja ustvarila Majda Senica - Vujanovič. Njeno zbirko pesmi Mavrica nad Šentanelom je izdalo podjetje Fužinar Ravne, d. o. o. Dobite jo lahko v knjigarnah in na uredništvu - za dar sebi in vsem, ki imajo radi Koroško. Priskrbite si jo, preden poide. Prijetno vam bo ob branju teh toplih, ljubeznivih pesmi.

Mojca Potočnik

In to nam skuša vračati Majdina pesem. Prav v tem je velika vrednost njenega pesniškega sveta.

Vem, to niso moderni pesniški izrazi, izraz divjega, begajočega časa. Majdine pesmi pa je vredno brati spoštljivo počasi, da si prebudiš že pol pozabljene besede davnih časov. Kje so še razpela po naših hišah pa sveti duh nad mizo, se še čuje žebranje roženkrincev? Ali še poznamo ajdove žganke, trente? Majdine pesmi so enovit izbruh njene ljubezni do polj, šeg in dela, praznovanja, velike ljubezni do doma, do sočloveka, do ptic in potokov.

Morda nam je še uspelo iztrgati iz pozabe melodije umirajočega marna, njegovega blagolasja. Upamo, da njene pesmi niso poslednji requiem za nežnimi šopki iz pušpana, jasmína, zimzelena...

MISLI IZ PARTERJA ali

POGOVOR Z NIKOM BRUMNOM

Greta Jukič

Nekoč v Žerjavu
sva skupaj
odraščala, pa se
ne spomnim, da bi bil prav
posebno literarno
navdahnjen. Spominjam pa
se tvojega smisla za humor
in ostrih misli.

V zadnjih letih pa se ime
Niko Brumen pogosto
pojavi na straneh
časopisov, izdal si dve knjigi
aforizmov, Misli iz parterja
in Natroski, pred izidom sta
pesniška zbirka Ko bolijo
spomini ter nova knjiga
aforizmov In obratno... In to
je bera nekaj zadnjih let.

Kdo si, Niko Brumen?

Naj se predstavim z življenje-
pisom, želim, da bo nekoč napisan.

Rojen 10. januarja 1943 v
Javorju. Umrl takrat, ko bo, vmes
se je trudil, da je živel po svojih
predstavah. To bi bilo vse.

Nenehno si prisoten s
svojimi aforizmi na straneh
Večera, Prepriha... Še kje?

Tudi na Koroškem radiu, v
Ribiču... več časa tudi nimam, saj
bi se preveč oddaljil od prvotnega
namena, pišem namreč zato, da
zaslužim za ribičijo, da pa bi potem
za ribičijo ne imel več časa - to ne
gre.

Kdaj si pričel resno pisati?

Pred tremi, štirimi leti, nič prej.

Prej sem ustvarjal, ampak to je
ostalo v predalih. Današnji aforizmi
so splošni, prvi so bili zelo
konkretni...

Zakaj pišeš ravno aforizme,
ne druge literarne zvrsti?

Aforizem je roman, ki ga je
napisal lenuh - to je to.

Razmišljaš tudi o drugih
literarnih zvrsteh?

Humoreske imam že v glavi,
samo vprašanje časa je, kdaj se
bom usedel in napisal. Sicer pa se
pripravljam na izdajo prve pesniške
zbirke.

Spremljaš slovensko
književnost?

Slabo.

Pišeš z zelo veliko
ustvarjalnega napora?

Moram se zbrati, imeti psihično
pripravo, ampak priznati moram, da
se leta poznajo... Kljub vsemu
lahko takoj najdem na vsako
besedo v slovarju aforizem.

Napisal si tudi aforizme v
akrostihu. Drobne zlobnosti,
recimo. V njem si zapisal:

Čudno, da nimamo več črnega
humorja, ko pa se našemu
humorju tako črno piše. Misliš,
da res nimamo smisla za
humor?

Res ga nimamo, ampak zakaj
ne?

Gre za vlogo Cerkev, saj je bolj
papeška od papeža, zanjo je bil
humor nekaj drugorazrednega...!
Menim, da so posledice.

Čudovita beseda je beseda
natroski, ki sem jo v SSKJ
zaman iskala. Kje si jo našel?
Sploh se rad poigravaš z
besedami.

Ne vem, privrela je.

Moje izražanje temelji na znani
Shakespeareovi misli: to, čemur roža
pravimo, dišalo bi, čeprav z
imenom drugim.

O svetu ne sodiš, z osebnim
odnosom opozarjaš, naj si
podoba ustvarimo sami. Pa
vendar, kaj sodiš o aforizmih
Nika Brumna?

Mislím, da so dobri.

Katere teme te prav posebej
privlačijo?

Pred pol leta verjetno druge kot
danes.

Vedno me pritegne novo
dogajanje ali vsaj novo videnje
prejšnjih doživetij.

Zdi pa se mi, da je politika
pogosto prisotna?

Politike v resnici ne maram
najbolj, niti ne politikov, zaradi
njihovih čezmernih ambicij,
zlaganosti - to so ljudje, ki gredo
prek trupel.

*To pomeni, da je
razočaranje dobra motivacija
za pisanje?*

To je dobra motivacija za jok, pravzaprav je vse dobra motivacija za karkoli, odvisno od nas, kam to usmerimo, kaj iz tega nastane.

*Naj te spodbudim s
Cankarjevimi besedami: "Oko,
ozri se nazaj, prav do mraka
otroških let. Kam je letelo vse
hrepenenje, kam je bila
darovana najboljša moč srca in
razuma, od kod je vrela, kam
se je vračala vsa radost in
bolest?"*

Zaznamovala me je mladost, materina zgodnja smrt pri devet-najstih mesecih. Te stvari pustijo hudo rano, ki je ne moreš zaceliti z nobeno pomočjo.

Ljubezen je tema, o kateri zelo nerad govorim.

Pravzaprav se nerad oziram nazaj v življenje, ampak to kopanje je prisotno v pesmih, ki jih ravno pripravljam za prvo objavo. Seveda še ni zaključeno, je pa boleče.

*Si imel že kdaj težave zaradi
svojih včasih kar kritičnih
aforizmov?*

Ne, pravzaprav sploh nisem kritičen, kar bi bilo kritično, že sam cenzuriram. Če bi objavil te stvari, ki jih izločim, potem...

*Naslov tvoje prve knjige
aforizmov je Misli iz parterja.
Zakaj?*

Jaz sem parter, niti ne bi hotel biti kaj drugega kot parter.

Ko se človek primerja z ljudmi v ložah, ugotoviš, da si tam večina ljudi mesta ne zasluži. Vendar pa je moj ideal parter in mislim, da je parter tisto pravo življenje.

*Ampak zdi se mi, da gledaš
na življenje iz ptičje
perspektive, iz neke
odmaknjenosti?*

Ja, ampak smrdi pa v žabji perspektivi, in to je parter.

IZBOR AFORIZMOV NIKA BRUMNA

Aforizmi so drobna spoznanja o velikih neumnostih.

V aforizmih sem se začel izražati, da mi ne bi mogli trgati misli iz konteksta: sedaj pa mi jih vlagajo.

Morale nihče ne vzame s seboj na oblast.

S pomočjo boga je najlažje manipulirati z ljudmi.

Nevarni so najbolj varni.

Besede niso krive, če smo ljudje do njih svinjski.

Delo navadno čaka na voljo.

Dež je edini, ki si upa prati vsako glavo.

Za večino ljudi je poštenost stvar preteklosti.

V slogi je moč, v moči je nasilje.

Kaj te žene, da toliko pišeš?

Kakšna nuja je v tebi?

Nimam nuje. Trenutno je v meni, da bi nehal, ker je to že postalo obveznost. Ampak ribičija...! Ne pišem zaradi denarja, tudi brez tega bi pisal, ampak objavljam zaradi denarja.

*Aforizem je duhovita
domislica (M. Kmecl: Mala
literarna teorija), pa vendar
sem ob branju tvojih aforizmov
kdaj tudi potrt, jezna ob
spoznanju bridke resnice. Kaj
pravzaprav želiš vzbuditi v
bralca?*

Razmišljanje, navajanje na sprejemanje spoznanj, ki niso vedno v prid človeku, navajanje na to, da človek ni neko zveličavno zemeljsko ali celo nadzemeljsko bitje.

Zabava je eden od sestavnih delov, ampak šele na četrtem mestu. Moji aforizmi so domiselni, niso pa humorni.

*Res so tvoji aforizmi bolj
Petanovi (vse piše malo z jezo)
kot Juričevi (polni humorja).*

Je tako?

V mojih aforizmih ni ne sovraštva ne jeze, prej bi rekel, da je v njih polno lirike, seveda, če tako bereš; mogoče tudi razočaranje, da je človek lahko tako neumen. O tem govori eden mojih zadnjih aforizmov - za neumnosti nikoli ne bo zmanjkalo kandidatov.

Tvoj najljubši aforizem?

Sreča menja obraz.

In ribičija?

Žena me vedno spremlja, ve, da mi to veliko pomeni.

Še kakšno misel za konec!

Nekaj me resnično moti pri ljudeh, da ljudje niso jaz, ampak so samo drobtinica ljubega kruha.

To - biti jaz - tu vidim problem.

*Hvala, Niko,
želim ti še naprej veliko
ustvarjalnega nemira: tudi
stroka te kmalu ne bo
mogla več prezreti. Prijetno
se je bilo pogovarjati s tabo.*

FRANCI ŠALI: ROMARKE

ROMANJA OD REKE
H GORI IN NAZAJ

Alenka Glazer

V založbi Enigma v Novem mestu je pred dobrega pol leta (1996) izšla četrta pesniška zbirka urednika Dolenjske založbe Francija Šalija, ki ji je spremno besedo napisal Boris Paternu. Ker je vanjo vključena vrsta pesmi, ki za pesniško izpoved poleg dolenjskih motivov (reka - Krka, polja) uporabljajo motive, povezane s koroško pokrajino (Gora, Uršlja gora, skale, grape, potoki, Brdinje) ali koroško tematiko (Matjaž), je zbirka lahko posebej privlačna za bralce s Koroškega. Dvaintrideset pesmi je razdeljenih v štiri cikle: **Drobnjave** (osem pesmi), **Prezebnice** (deset pesmi), **Drstenke** (sedem pesmi), **Skaline** (šest pesmi), kot uvodna je natisnjena pesem Romarke, po kateri je naslovljena zbirka. Krožno kompozicijo zbirke nakazuje sklepna pesem v zadnjem ciklu, ki nosi enak naslov kakor uvodna pesem. Opremil je zbirko Lucijan Reščič s svojimi risbami s tušem Romanja v devetih podobah (1996), za naslovnico je uporabil svojo Lutko (olje na platnu, 1996), kot likovno spremljavo pesmim pa je dodal tudi fotografije štirinajstih Šalijevih kipov v lesu (nastalih v času od 1978 do 1996).

Tako se v Romarkah predstavlja Franci Šali kot ustvarjalec z dvojnimi izraznim gradivom, kot oblikovalec besede in lesa. Že bežen pregled fotografij pokaže, da so v kipih upodobljene pretežno ženske, naj gre za dekliški ali ženski akt, skupino dekliških figur v zaupljivem pomenku, za lik pričakujoče matere (Utrip) ali za podobe matere z otrokom. Značilna je kompozicija Naročje, kjer mati izraža zaskrbljenost, otrok pa se s kalejdoskopom v roki predaja vabljivim sanjskim podobam. Otroška lika nastopata v kompoziciji, ki

ponazarja razigrano rvanje dveh dečkov (Kotalicanje), na zunaj umirjeno prisluškovanje zvokom je upodobljeno v liku dekleta z inštrumentom (Okarina). Ponotranjeno učinkuje dvojica v kompoziciji Nežnost, še bolj je zazrtost vase in v višje ideale prisotna v liku Romarja, ki s ponovitvijo knjigo uvaža in sklepa. Lucijan Reščič je v spremni besedi (na zadnji platnici) zapisal: "Šalijeve pesmi romajo k bližini človeških bitij in ljubezni. Tja nas usmerja tudi motivika njegovih kiparskih del." In Reščič je v

varianti opreme, uporabljeni za naslovnico knjige, Šalijevega Romarja, ki učinkuje kontemplativno, zazrt navznoter, sam vase, nadomestil z Lutko: moška figura plava v zraku nad likom ženske, ki pričakuje otroka.

Tudi uvodna pesem Romarke se končuje z verzom, s katerima besedi, povezani v verz, v pesem, prisposablja ustnam, srcu, "ki k srcu mora". Pesmi, zbrane v Romarkah, se kažejo torej kot pesmi o ljubezni. O tem govori že prisposoba v pesmi Jabolko (v prvem ciklu): "v dlani / sem vzel / ta rajski sad, / vsesal / sem se / s slastjo otroka." Ljubezen je lahko odrešujoče čustvo in taki notranji sproščenosti ustrezajo slike iz narave. A že v glagole navidezno čisto preprostega zarisa narave je položeno dosti silovitejše doživljanje, ne samo odprto sprejemanje naključnih vtisov: "Snežno / polje / žgo / kopice / gnoja, / zrak / brbota, / s streh / kaplja / svečnica," vse je pripravljeno na čas, ki prihaja, saj "zima / nekam / je odšla" (Svečnica). Vrstijo se različna

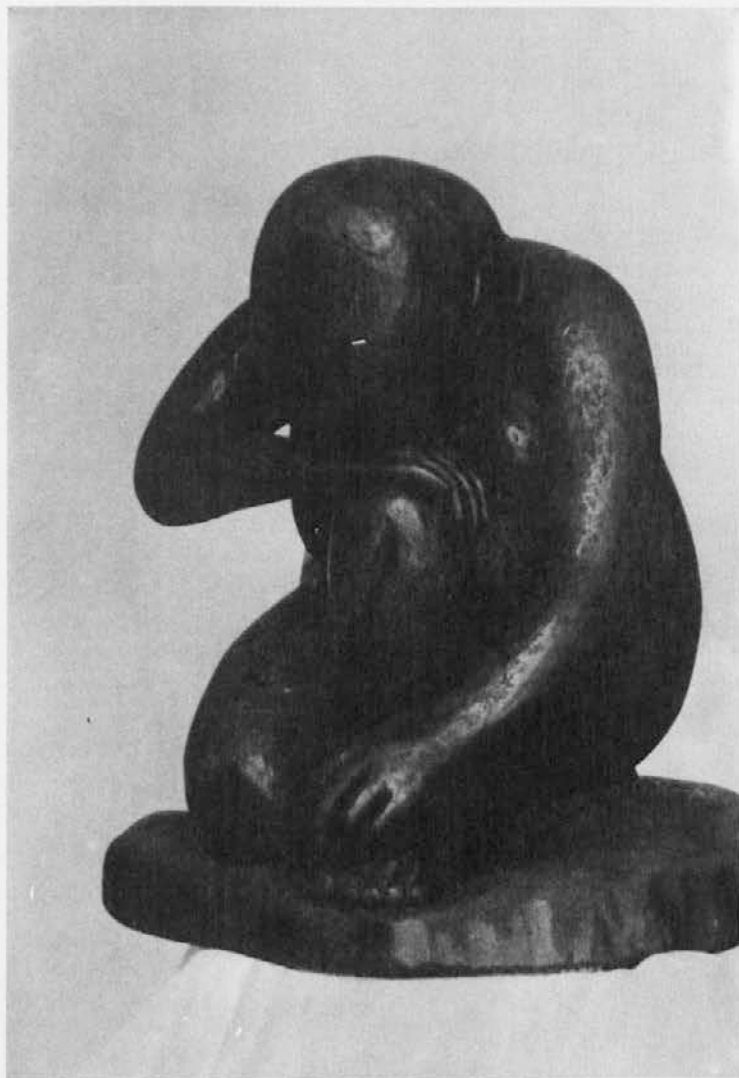

Franci Šali: Utrip, hruska, 1984

razpoloženja, od "drobn(ih) / radosti" (Drobnjava) do občutka: "Sem / kakor kralj..." (Razkošje). In reka lahko "v travah / ždi" (Pasji dan), ali pa ji je veter "razbičal telo" (Nevihtni veter).

drugega (Meglena pot). Trenutki prinašajo razkošje (Nad Jurijem), ostajajo v spominu (Spomin). Ostaja razpetost med dvema svetovoma, v pokrajini in v človeku: "Trgam se / od

v dvoje" (Kot). Tako se izmenjujejo trenutki radostnih izpolnitev in nepotešenih hrepenenj, ki ustvarjalcu vedno znova odpirajo njegove čute in budijo čustva. Enako dvojnost doživljanja, kakor ji sledimo v pesmih, izpričujejo tudi Šalijeve kipi v lesu. Nekateri imajo zglajeno površino, drugi, še posebej ženski akti, večkrat ohranjajo raskavo površje in s svojo neobdelanostjo tem intenzivneje govore o čustvu, ki se prikriva pod tem površjem.

Franci Šali: *Orhideja, lipa, 1985*

V drugem ciklu, v Prezebnicah, se izmenjujeta upanje in brezup, ki ni občuten več samo osebno, temveč sega širje, do ljudi pod Goro, "v / oblačni / dan / Brdinj" (Pobitost). A up je bolj prepričljivo kakor v skoraj programatičnem Upanju izrečen v pesmi Grm: "Skapljal / je rod / v jagodje. / Tak / prestal / bo / bele roje, / bo / počakal / iskre sonca."

Najdoločneje je čutno čustveno doživljanje ljubezni izrečeno v tretjem ciklusu, v Drstenkah. To je čustvo, ki potrebuje popolno samoto dveh (Motnje), da se lahko prebudi školjka Tmuljka (Premik), da začutita drug

/ Mojčinih / grap / k reki. / Ah, / ona, jaz..." (Vir). In reka, ki lirskega subjektu pooseblja svetlobo, sonce, mir, tišino, pa tudi pripeko, na jezu nenadoma oživi, "ko čezenj / v loku / drstenem / se sklanj(a)" (Reka). In Drstenke z utišano, a jasno govorico simbolov iz narave govore o tem drstenem slapu.

Zadnji cikel Skaline prinaša najdenje, umiritev, čeprav hkrati vedno znova ponavljajo romanje od reke h gori in nazaj k reki. Pri tem se včasih celo stopnjuje občutek samote, osamljenosti: "Tu / reka, / tam / gora, / tu gora / tam reka; / nikdar eno / nikoli

DAROVI

*Spet sem
v razah skalovja,
pod previsi kanma,
na jasah košnje,
v smolah borovja,
ob gričih mravelj,
v bregeh robide,
v tesneh žuborcev,*

daleč,

proč...

*Ah, še k reki
bom nesel
darove tvojih skal.*

Tudi Šalijeve pesmi, ki se zdijo sprva kot podobe iz narave, impresije z obiljem luči pa tudi senc, govore v resnici o zazrtosti vase, v svojo notranjost. Navidezno statični opisi prehajajo v dinamične prizore, vmes se za hipe pojavljajo stanja ekstatičnih zanosov ali tudi brezupa. Vedno znova pa se to valovanje uravnoveša in umirja. Takemu čustvovanju je podrejena tudi beseda, ki ga izreka: na videz jasna, preprosta, nazorna, a z vrsto drobnih, nepričakovanih odtenkov, ki dajejo pesmi Francija Šalija oseben, pristen zven.

AMD Ravne - NEKOČ in DANES

Janko Torej, Avgust Knez

Začetki segajo v leto 1950, točneje, 18. februarja 1950 je bilo na pobudo Ljudske tehnike ustanovljeno Avtomobilistično in motociklistično društvo, ki se je kasneje preimenovalo v Avto moto društvo ali AMD Ravne.

Približno deset takrat srečnih lastnikov motornih koles je bilo ustanoviteljev. Začetki so bili zares skromni. Prašne makadamske ceste, na njih redki motoristi, kakšen tovornjak, osebni avtomobili pa prava redkost. Le kdo se potem naj včlani v AMD in zakaj?

Ravenski motoristi leta 1952

Trma in vztrajnost članov pa sta kmalu obrodili prve uspehe. Za društvo so pridobili staro, skoraj razpadlo vozilo WANDERER, ki so ga s prostovoljnim delom popravili in ponudili novim članom za pridobivanje voznškega znanja. To je bila prava vaba in število članov se je pričelo večati. Hkrati je to pričetek organiziranega izobraževanja voznikov in rojstvo Avto šole pri AMD Ravne.

Veseljce pa je bilo, žal, kratko - wanderer je zgorel na cesti. Takrat je društvo štelu že 80 članov in širilo se je presenetljivo hitro. Marljivi odborniki so pridobili še star tovornjak ZIS in z njim skromno izboljšali materialno bazo. Hiter razvoj tehnike in avtomobilizma ter večanje števila članov sta pred odbornike postavljala vedno nove izzive.

Porodila se je ideja o lastnih prostorih, ki so jo tudi kmalu uresničili. Veliko je bilo treba iznajdljivosti in ogromno "udarniškega" dela in v letih 1954 - 1955 je ob Meži zrasel objekt z garažami in društveno pisarno, last AMD (objekt stoji še danes ob Nami). To obdobje je bilo prava prelomnica. Povečalo se je članstvo,

okrepila materialna baza. Za Avto šolo so kupili motorno kolo "PUCH", železarna je odstopila rabljen FIAT 1400, kupili so kamion TAM in kmalu za tem še prvi "novi" osebni avto FIAT 600 - prvi FIČO. V šestdesetih letih, ko je bilo AMD že močno prepoznavno, se je pričela tudi športna dejavnost. Zelo odmevna je bila prireditve MOTOCROS treh dolin, ki je kasneje prerasla v avto rally. Posebno zanimivi so bili Avto moto skiringi itd. Tehnika se je razvijala dalje, vedno več je bilo vozil, ki so se tudi kvarila. Zopet

novi izzivi. Pri AMD so sledili času in razvoju. V društvenih prostorih so uredili mehanično delavnico, na Čečovu pa zgradili garažne bokse. Mehanična delavnica ob Meži, ki je bila prvotno namenjena le članom, je postala pretesna. Ker razvoja ni mogoče ustaviti, se je v okviru takratnih možnosti razvijalo tudi AMD. Z lastnimi sredstvi in ob pomoči donatorjev je v nekaj naslednjih letih društvo v Dobji vasi zgradilo sodoben Avto servis z društvenimi prostori in

s prostori za Avto šolo. Pogoji za delo so tako postali zares idealni. Žal pa so se kmalu pojavile težave. Ker je bil servis namenjen predvsem članom, so bile cene temu primerno nizke. To se je društvu kmalu maščevalo. Servis je zašel v finančne težave, katerim je botroval še "čuden" odnos nekaterih zaposlenih v servisu do društvene lastnine. Takšne razmere so privedle do prodaje servisa Slovenija avtu. Tej potezi so se nepoznavalci takrat čudili, a druge rešitve ni bilo. Na srečo je bilo vse pozabljeno ob slovesni otvoritvi novih društvenih prostorov leta 1976 v neposredni bližini servisa. Čas je pokazal, da je bila politika društva tudi takrat pravilna. Društvo je dobilo še lepše in sodobnejše prostore predvsem za Avto šolo, ki je bila takrat izjemno uspešna.

V teh še vedno primernih in sodobnih prostorih AMD Ravne deluje še danes, žal v bistveno drugačnih, težjih razmerah. Zaradi novonastalih razmer je širitev materialne baze otežena. Od predvidenih 12 novih garažnih boksov na Javorniku smo jih uspeli zgraditi le 6. Iz istih razlogov pa smo bili prisiljeni nekaj garažnih

površin v stavbi AMD oddati v najem.

Spremembe, ki jih poznamo in doživljamo po osamosvojitvi, so na Koroškem in posebej v Mežiški dolini neugodne. Najprej zapiranje Rudnika Mežica, pa kriza v Železarni Ravne, ki še traja, vedno več je brezposelnih, nizka kupna moč... To so vzroki, ki jih čutimo tudi v društvu. Najprej občutni padec članstva. Od nekdanjih 2200 članov je članstvo padlo na neverjetnih 1000. S precejšnjimi naporami nam je uspelo skupno z AMZS ustaviti zmanjševanje. Veseli smo, da se število članov ponovno dviga. Trenutno ima društvo približno 1400 članov. Še vedno pa je to glede na število registriranih vozil in voznikov premalo.

Drugi, še hujši udarec preživlja izobraževanje voznikov - Avto šola, ki je poleg članstva naša druga glavna skrb in dejavnost. Dolga leta smo se materialno krepili, strokovno izpopolnjevali in končno uspeli organizirati sodobno, kvalitetno, profesionalno in najbolje opremljeno Avto šolo na Koroškem. Vse to pa je danes prej breme kot prednost. Čez noč se je pojavila poplava različnih avto šol (na Ravnah se jih drena kar šest), ki v lovu za kandidati ne izbirajo sredstev. Večina novonastalih avto šol poslovnega KODEKSA ETIKE ne pozna, zato pa zelo dobro poznajo prijeme NELOJALNE KONKURENCE in DUMPINŠKE cene, a le v reklami. Izobraževanje voznikov je postalo TRGOVINA! Žal se v to trgovino vstopi le "enkrat v življenju"! Slab nakup pa kasneje na cesti drago plačujemo!

Zdi se nam še razumljivo, da mladi, še ne 18-letni bodoči vozniki na poti do voznškega znanja radi izberejo bližnjico - HITRO in POCENI - BREZ POSLUŠANJA PREDAVANJ, saj v njihovi zavesti še ni strahu pred morijo na cesti. Čudimo pa se takemu razmišljanju marsikaterega očeta ali matere, ko gre za odločitev, v kateri avto šoli in kako do prvih izkušenj na poti do voznškega izpita. Ko se odločate, izberite dobro avto šolo in če bo to naša in bomo s tem pripomogli, da bo na naših cestah le malo manj krvi, v naših domovih pa malo manj gorja - bo naš trud bogato poplačan.

Velik delež za tako nevzdržno stanje na področju izobraževanja bodočih voznikov pripisujemo vrhovni oblasti - državi. Žal še vedno nimamo novega zakona o varnosti cestnega prometa, ki v osnutku prinaša več reda na tem področju. Posebno poglavje pa je strokovni nadzor, ki ga za nekatere praktično ni.

Kljub naštetim težavam vztrajamo, se dalje trudimo in upamo, da se bliža čas, ko bo kvaliteta argument pri odločitvi za vpis v avto šolo.

In še tretja veja dejavnosti, za katero si upamo trditi, da doživlja razcvet, kljub novim težkim razmeram. To je avtomobilistični šport.

AMD Ravne je v zadnjih štirih letih postalo uspešen organizator avtomobilističnih športnih prireditev. Hkrati pa za naše barve že tekmujejo tekmovalci v različnih panogah - go cartu in rallyju.

Dve avtomobilistični prireditvi sta

posebej odmevni. Spomladanski avto rally Treh dolin in jesenski avto slalom na parkiriščih ob Ivarčkem jezeru s tekmovalci iz domovine in tujine in z ogromno gledalci.

Seveda tudi tu ne gre brez težav. Največje so z zbiranjem sredstev. Na srečo se počasi, a vztrajno "mehčajo" redki donatorji in sponzorji, ki organizacijo podprejo. Veseli pa bomo vsakega posameznika, ki je po svojih močeh pripravljen pomagati.

Poleg omenjenih dejavnosti je članom in drugim dnevno na voljo Turistična pisarna, kjer lahko dobite vse mednarodne dokumente, vključno z avstrijskimi vinjetami za avto ceste, in kup drugih ugodnosti, ki jih nudijo vse pisarne AMZS v Sloveniji.

Zaradi spremenjenih razmer, večjega obsega dejavnosti, novega zakona o društvih, ki omejujejo društvom pridobitno dejavnost, se je društvo v letu 1996 reorganiziralo po vzoru AMZS in društveno dejavnost ločilo od pridobitne dejavnosti. V ta namen je AMD Ravne ustanovilo in registriralo družbo z omejeno odgovornostjo AVTO MOTO, d. o. o., Ravne na Koroškem. Družba ima sedež in poslovne prostore v stavbi AMD. Družba je od AMD Ravne po pogodbi sprejela v upravljanje in gospodarjenje osnovna in obratna sredstva z redno zaposlenimi. Ker je družba AVTO MOTO, d. o. o. z ustanovitvijo prevzela tudi vse obveznosti za opravljanje programa društvenih dejavnosti, se v družbi kot v AMD zavedamo, da je in ostaja naša prva skrb - skrb za članstvo in povečanje članstva. To pa lahko dosežemo le z resnim delom, ohranitvijo ugleda, z ugodnostmi, ki jih nudimo članom: od brezplačne vleke, pomoči na cesti, popusta v bazah AMZS, popusta pri zavarovanju, brezplačne Moto revije, do praktičnega darila ob včlanitvi. Mislimo tudi na družabnost in sprostitev. Za člane in druge pripravljamo družabne prireditve. Tradicionalni PIKNIK AMD je in bo zamenjala ŠOFERSKA NOČ. Pripravljamo pa še nove ugodnosti in akcije, privlačne za člane, ki kot vozniki čutijo potrebo po druženju v društvu, katerega osnovni namen je zadovoljevati članske interese na področju avtomobilizma, motorizacije, avto moto športa in turizma, na področju prometno tehnične kulture in varnosti v cestnem prometu.

V AMD Ravne vas pričakujemo! Več nas bo, močnejši bomo, večji bo naš vpliv na red in varnost na cesti!

Poslopje AMD v Dobji vasi

PAPIRNICA NA PREVALJAH

Zapis o zgodovini tovarne lepenke na Prevaljah

Ervin Wlodyga

Zametki tovarne segajo v leto 1865, ko je bil tu postavljen obrat za predelavo smrekove skorje. Napravo za mletje, imenovano stope, je poganjala energija reke Meže.

V letu 1870 se je s Pohorja v Črno na Koroškem priselil italijanski drvar Peruzi, čigar potomci še danes živijo pri nas. Med delom v pohorskih gozdovih si je prislužil precej denarja in tako si je med drugim kupil posestvo na Prevaljah, ki je obsegalo tudi parcelo na ozemlju današnje tovarne. Tu je postavil žago na vodni pogon.

Po njegovi smrti je njegova vdova prodala posestvo Plešivčniku, enemu od prevaljskih posestnikov, ki je bil precej bogat.

Ko je Plešivčnik bankrotiral, je žago leta 1894 s

posestvom vred kupil Franc Lahovnik, posestnik in lesni trgovec s Prevalj. On je tudi uradni ustanovitelj tovarne. Spoznal je, da bi lahko s predelavo manj kvalitetnega domačega lesa, ki ga je bilo tod okoli v izobilju, precej zaslužil.

Ko je leta 1906 Lahovnik umrl, so dediči prodali tovarno grofu Johanu Duclasu Thurnu z Raven. Ko je le-ta 23. 12. 1939 umrl, je vse premoženje podedoval njegov sin grof Oto.

Slika, ki jo prilagam, je last **Roze Krivograd, por. Koder**, iz Seničice 4, Medvode. Krivogradova je edina še živeča delavka v tej tovarni leta 1938, ko je bila po požaru 24. 12. 1937 obnovljena.

Imena mi je pomagala razvozlati **Milka Haber, roj. Šumah**. Obema se najlepše zahvaljujem.

Na sliki ležita od leve proti desni: Rudi Močnik in Jurij Mesner (umrl v Dachauu).

Sedijo: Mimika Enci, hčerka Jožeta in Terezije, Terezija Enci, žena obratovodja, Jože Enci z vnukinjo, Janko Rožman, knjigovodja in upravnik pri grofu Thurnu, Matevž Močilnik, župnik na Prevaljah, grof Duclasa Thurn, lastnik tovarne, grofica Franciska Thurn, žena Duclasa, dr. Oto Thurn, sin Duclasa in Franciske Thurn, Antonija Enci, žena Maksa Encija, Maks Enci, sin Jožefa in Terezije Enci - grofov logar, Tereza - priimek neznan.

Stojijo v drugi vrsti: 1 - 3 neznani, Jakob Pečnik, ustreljen v Begunjah, neznan, Martin Mikl, Ivan Dihpol, ključavničar in kurjač, Hubert Enci, sin Jožefa in Terezije Enci, Tomo Štaudeker, Pogorevčnik, neznan, Marija Janžekovič, Pogorevčnik, neznan.

Stojijo v tretji vrsti: Fana Lepko, sindikalna poverjenica, 2 - 4 neznani, Maks Leš, grajski vrtnar, 6 - 7 neznana, Jože Ledinek, Franci Štern, ubit v Begunjah, neznan.

Zadnja vrsta: Simon Štern, 2 - 3 neznana, Ana Šumah, Jurij Šumah, Štefan Verovnik, 7 - 8 neznana, Roza Krivograd, por. Koder, edina še živeča delavka, ki je na sliki, 10 - 11 neznana.

Vir podatkov: Ervin Wlodyga: Grofje Thurn in grad Ravne - 1809 - 1941, Koroški fužinar, junij 1991, str. 17 - 19.

BILO JE PRED 60 LETI

Trije novomašniki v Guštanju

Ervin Wlodyga

Julija 1937. leta je bilo v Guštanju veliko slavlje. Le malokdaj se namreč zgodi, da bi bile v kraju s 1400 prebivalci v istem mesecu kar tri nove maše. Za duhovniški poklic so se odločili domačini **Viljem Jevšnikar, Janko Kotnik, p. d. Jugov, in Jaroslav Kotnik.**

V farni cerkvi sv. Egidija sta 13. 7. 1937 novo mašo najprej darovala Janko in Jaroslav Kotnik ("veseli del", ki ji je sledil, je potekal v Župančevem kozolcu na Dobrijah), 27. 7. pa je novo mašo bral Viljem Jevšnikar.

Vsi omenjeni novomašniki so 1. 9. 1962 skupaj praznovali 25 let duhovniškega poklica. Jaroslav Kotnik je takrat postal tudi župnik na Ravnah na Koroškem, Viljem Jevšnikar je bil župnik v Rušah, Janko Kotnik pa pri Sv. Lenartu v Slovenskih Goricah.

Zlato mašo sta 28. 6. 1987 darovala le Viljem Jevšnikar in Jaroslav Kotnik, saj je Janko Kotnik leta 1979 umrl. Viljem Jevšnikar je umrl 1. 11. 1991 v Kamnici pri Mariboru, pokopan pa je v Rušah.

Jaroslav Kotnik živi danes kot upokojeni župnik na Ravnah, kjer bo julija daroval biserno mašo.

Leta 1980 se je gospod Jaroslav Kotnik v Rimu srečal s papežem Janezom Pavlom II.

Novomašnik **Viljem Jevšnikar** (rojen 22. 12. 1912) odhaja od doma (t. i. Hladijeve hiše, kjer danes stoji Planika) v spremstvu očeta **Valentina**, jeklarniškega uradnika, in matere **Pavle**, roj. **Pistotnik**. Sprevod je namenjen proti cerkvi sv. Egidija, kjer je Viljem bral mašo na prostem. Novomašnika spremljata tudi teti **Marija Videčnik** in **Matilda Pistotnik** (le-ta ga je pri študiju tudi najbolj gmotno podpirala) ter stric **Melhior Videčnik**. Spredaj je "camar" - bogoslovec **Breznikar**. V sprevodu so tri deklice: **Pavla Jevšnikar** - Viljemova sestra, **Milka Konečnik** (pozneje poročena Cesar) in **Marija Erat** (poročena Brankovič) - slednji sta sedaj pomagali prepoznati osebe na objavljenih fotografijah, zato hvala! Za vodjo ceremonije hodita dva fanta: Viljemov brat **Leo Jevšnikar** in **Rok Vušnik**.

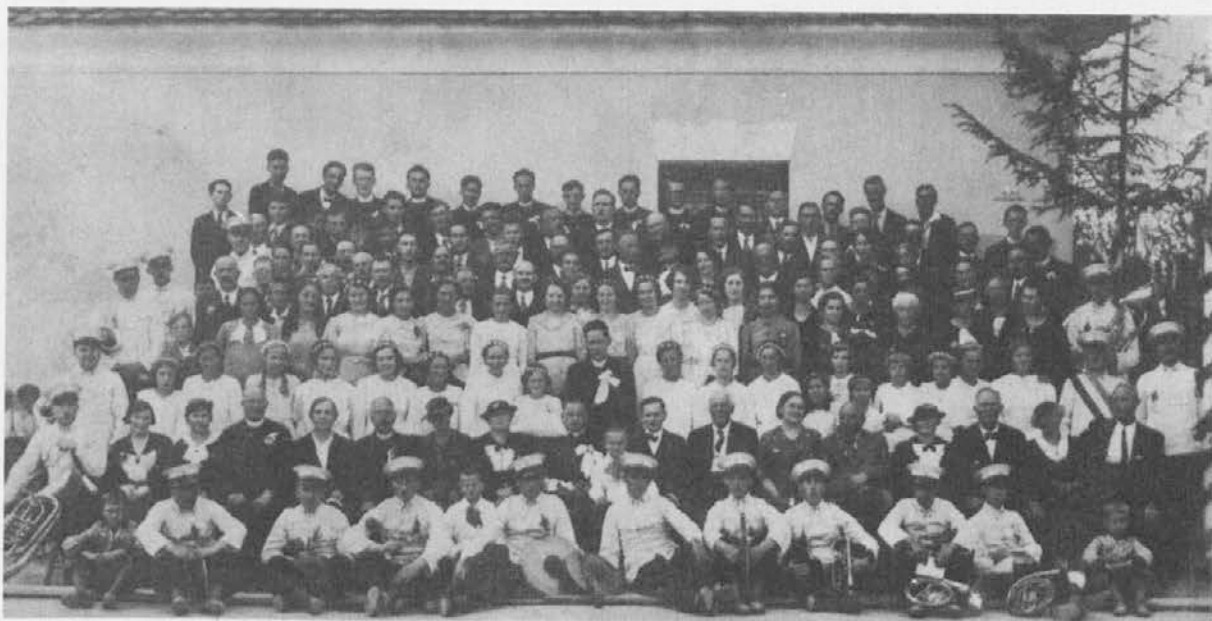

Novomašnika **Viljema Jevšnikarja** obkrožajo guštanjska dekleta - družice v belih oblekah.

Sedijo od leve proti desni: **Gabi Zavodnik**, neznana, **Herta Lorberau**, **Marija Lorberau**, **Pavla Jevšnikar** - Viljemova sestra, **Viljem Jevšnikar** - novomašnik, **Marija Erat**, **Bona Pistotnik**, neznana, **Marija Zavodnik**, **Greta Jevšnikar** - sorodnica.

Stojijo v prvi vrsti: **Antonina Cvitanič**, **Rozi Husar**, **Ela Wrisnig**, **Marija Mihelič**, "camar" bogoslovec **Breznikar**, **Marija Wrisnig**, **Greta Sikora**, **Ela Konečnik**, **Marija Ledinek**.

Stojijo v drugi vrsti: **Štefka Strašek**, **Jevšnikar** - sorodnica, **Rozi Večko**, **Greta Pokeržnik**, **Antonija Haber**, **Štefka Magrič**, **Rezika Glavar**, **Rozalija Konečnik**, **Silva Kotnik**, **Milka Konečnik**.

Po darovanju nove maše je bila pred duhovnikovim domom pogostitev, ki sta se je udeležila tudi grof Duclas Thurn Valsassina z ženo in ravnatelj jeklarne David Lorberau z ženo in s hčerkama. Igrala je jeklarniška godba, po pripovedovanju še živčih udeležencev je bilo zelo zabavno.

Godbeniki: *Josip Krevh, Valentin Stana, Franc Apšner, Filip Podojstršek, Jože Čegovnik, Jakob Golob, Avgust Pogorevčnik, Andrej Čapelnik, Ivan Legner, Ivan Globočnik, Ivan Pogorevčnik, Avgust Dretnik, Ivan Jastrovnik, Josip Sikora - godbeni predvodnik, Alojz Kostwein - kapelnik, Ernst Blatnik.*

Sedijo v prvi vrsti: *Cecilija Erat - doktorjeva žena, Helena Aschenbrener - žena prokurista Franca, Josip Rehar - župnik, Matilda Pistotnik - Viljemova teta, Mihael Barbič - župnik, grofica Franciska Thurn, Pavla Jevšnikar - Viljemova mati, Viljem Jevšnikar - novomašnik, Leo Jevšnikar - brat, Valentin Jevšnikar - Viljemov oče, grof Duclas - Johan Thurn Valsassina, lastnik gradu Ravne, Marija Lorberau - žena tovarniškega direktorja, David Lorberau - direktor tovarne, Marija Videčnik - Viljemova teta, Melhior Videčnik - Viljemov stric, dva neznana.*

Stojijo v prvi vrsti: *Jevšnikar - sorodnica, Štefka Strašek, Rozi Večko, Greta Pokeržnik, Antonina Cvitanič, Rozi Husar, Antonija Haber, Pavla Jevšnikar - sestra, bogoslovec Breznikar - camar, Rozalija Konečnik, Rezika Glavar, Štefka Magrič, Greta Jevšnikar - sorodnica, Marija Zavodnik, Gabi Zavodnik, Marija Erat, Milka Konečnik, Silva Kotnik, Greta Sikora.*

Stojijo v drugi vrsti: *Mirko Borštner, Bona Pistotnik, Marija Mihelič, Marija Lorberau, Herta Lorberau, neznana, Ela Wrisnig, Marija Stopar - Šater, Marija Wrisnig, Ela Konečnik, Marija Škof, Marija Ledinek, Katarina Jonke, Uršula Kamnik, Marija Zavodnik, Antonija Konečnik - žena Antona, Emilija Kotnik - mati Jaroslava, Anton Čadež, Emica Kotnik in Magričeva.*

Zadaj: *Maks Leš, Ignac Vušnik z ženo, Pepo Konečnik, Alojz Kotnik - Županc - študent, Franček Cvitanič, Felicij Golob - organist, Josip Haber, Alojz Glavar, Matija Ledinek, Josip Šater, Ivan Dretnik, Dominik Kos, Mihael Zavodnik, Josip Škof, Anton Konečnik, Zofija Konečnik, Kete Leithner - sestra Cecilije Erat, dr. Boštjan Erat, Jevšnikar - Viljemov stric, Ida Pečnik, Marija Čadež, Ludvik Kotnik, p. d. Jug z ženo, Franc Mrkva, Josip Mrkva, Josip Vidrih, Alojz Šlojč, Jakob Šaver, Ivan Rutar, Rajko Kotnik, Karel Štekl, Dominik Kotnik - Županc, Franc Magrič, Ivan Žmavcer I., Olga Pečnik, Ema Kotnik, Roza Magrič, Kati Jonke, Jože Petrač, Rezi Roženek, Fridl Boženek, Fridi Dervodel, Antonija Konečnik, Marija Zavodnik, Ivan Fink, Ljubo Konečnik, duhovniki: Magričev, Jaroslav Kotnik, Janko Kotnik, ostali neznani.*

KOLO JUGOSLOVANSKIH SESTER

Franc Gornik

Prostovoljno društvo za pomoč bolnim in revnim rudarskim otrokom so sestavljale žene uradnikov, po večini pripadnice Sokola pa tudi politično neopredeljene.

Pred leti mi je poslala sošolka Milada dve fotografiji iz zapuščine predvojnega uradnika Jazbinška, zaposlenega v Rudniku svinca v Mežici. Na fotografijah sta dom in skupina rudarskih otrok, ki so bili na letovanju v "Domu Kola jugoslovanskih sester" v Šentanelu. Delo tega društva je bilo humano, nesebično, nepolitično, z edino nalogo pomagati šolarjem, bolehnim, okrevajočim rudarskim otrokom, kjer koli so mogle.

V Šentanelu so s pomočjo rudnika odkupile in dale preurediti Močnikovo hišo. Pred hišo je bil zgrajen bazen za kopanje z lesenimi kabinami za preoblačenje in deskami za sončenje. Celotno zemljišče je bilo ograjeno. Za otroke so skrbele: plačana kuharica in pomočnica - dekla z bližnje kmetije (Novakova), dve starejši dekleti kot vzgojiteljici in strežnici ter občasno katera izmed organizatork, ki je vodila finančno poslovanje, ter še kakšna učiteljica iz osnovne šole.

Podatke in predloge o otrocih, ki so potrebni okrevanja, so dobile v osnovni šoli. Za letovanje so prišli v pošte v glavnem samo otroci iz Mežice. Članice društva so skrbele za dobro hrano, na dnevnem redu pa so bili izleti v bližnjo okolico, petje, ročna dela, kopanje in sončenje, skrb za čistočo v domu in okoli njega. Otroci so se spoznavali med seboj in se kratkočasili z igrami. Šentanel je bil za otroke takrat "indija koromandija"! Dom je bil zaseden v glavnem poleti, med počitnicami. V eni izmeni je bilo do dvajset otrok. Ležišča so bila skupna, eno za dekleta, drugo za fante.

*Dom in skupina otrok pred njim,
verjetno poleti 1937. leta*

V zimskem času pa tudi poleti so članice društva pripravljale hrano v osnovni šoli.

Krompir in mast so prispevali v glavnem kmetje, na jesen tudi sadje. Tudi drugo hrano so prispevali dobri ljudje.

Ta malica je razburjala že med poukom. V odmorih smo ugotavljali, kaj dobrega nam bo pogrelo lačne želodce, saj so iz kletnih prostorov že prihajale prijetne vonjave. Ne vem, če so se organizatorji te malice zavedali, kako dobroto so nam z njo naredili. Seveda se premožni te malice niso udeleževali.

O božiču so "sestre" izvedle med uradniškimi družinami nabiralno akcijo za oblačila in obutev, ki so jo na prireditvi razdelile otrokom Sokola.

Veliko nesebično delo so opravljale vsa leta do druge svetovne vojne, zato se jih še danes s hvaležnostjo spominjamo vsi takratni otroci.

PUNT REBELJON V KOPRIVNI IN SOLČAVI

Marta Repanšek

DANES JE KOPRIVNA odmaknjen svet, njeni bregovi so na senčni strani porasli s strnjenimi gozdovi, na prisojne lege pa so pripete samotne kmetije. Po ozki dolini živahno teče reka Meža, ob njej so bregovi travnikov, obsežni gozdovi, mogočne kmetije, dve cerkvi na dveh vrhovih in širjave, kjer se ti spočije oko. In ljudje, ki še danes ponosno pripovedujejo o znamenitem koprivskem župniku Hojniku, ki je imel

tudi do Solčave in v Savinjsko dolino. Ti predeli so namreč do leta 1920 sodili pod upravo Železne Kaple in so bili med seboj vsestransko povezani. Prebivalci so medsebojno trgovali, predvsem z živino, se ženili, si pomagali pri žetvi...

V PREJŠNJEM STOLETJU so ti kraji doživljali burne čase; hribovit, težko dostopen svet od Tople, Koprivne do Solčave je nudil zavetje marsikateremu fantu, ki se je

hotel izmakniti

vojaški suknji. Niso

bili le Korošci in

Savinjčani, prihajali

so tudi od drugod,

iz Štajerske in

Kranjske.

Cesarica Marija

Terezija (našim

krajem je vladala od

1740. do 1780. leta

in je na mnogih

področjih pospešila

njihov napredek) je

namreč poleg drugih

reform leta 1771

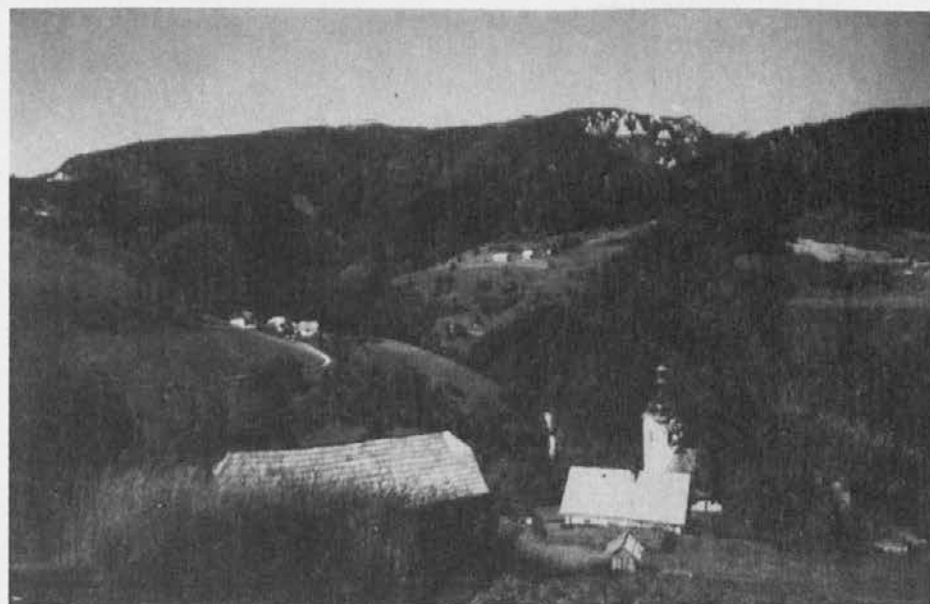
izvedla splošno

štetje prebivalstva,

katerega osnovni

namen je bil

ureditev nabornega sistema. V vojaško službo so bili vpoklicani vsi moški, stari od 17 do 40 let, "cesarici" pa so služili do svoje smrti ali tolikšne pohabljenosti, da so bili za vojsko nesposobni. Nabor so opravljali vsako tretje leto. Tak zakon je veljal kar do leta 1810, ko so vojaški rok skrajšali na štirinajst, po letu 1844 pa na dvanajst let in še kasneje na osem let vojaške službe.

Sv. Ana v Koprivni (v ozadju Peca)

telefon, radio, fotoaparat že pred 2. svetovno vojno, pa o razbojniku Lukancu, ki je bil strah in trepet daleč naokoli, saj je ubil tri ženske in enega otroka (samo zadnjega hudodelstva se je na sodišču kesal!).

Na vse strani vodi nekaj cest, pomembna pa je makadamska cesta, zgrajena v zadnjih letih, ki je prebivalcem teh krajev odprla svet

Pri tem so bili mnogi oproščeni, premožnejši so se lahko odkupili. Doma so ostali veliki kmetje, njih prvi sinovi in zetje, predvsem pa meščani. Za večino slovenskih fantov pa je bila vojaščina težko breme.

Zato ni čudno, da so se mnogi skušali temu izogniti. Kdovekdaj so se začeli zatekati v naše kraje mladi fantje od blizu in daleč. Živel so po kmetijah ali v gozdovih, pomagali so pri delu, kmetje so jim dajali hrano in zavetje. Tudi molčali so o njih, saj so se bali maščevanja. Po drugi strani pa so se jih navadili, mnoge so sprejeli kot domače in nič narobe se jim ni zdelo, če so imeli pod streho kakega skrivača.

Skrivači so bili prava družčina; med seboj so si pomagali, posebej proti največji skupni nadlogi - žandarjem. Ti so od časa do časa prišli iz Železne Kaple ali iz smeri Luč loviti vojaške obveznike. Razen teh so se večkrat prav iznenada pojavili tudi tako imenovani vovci s Koroške, ki so nosili s seboj posebno pripravo, nekake klešče, s katerimi so fanta uklenili za roke, da si ni mogel več pomagati. Nemaokrat so se na kmetiji, kjer so imeli fanta, ki je bil vojaški obveznik, kar utaborili; sedeli so, jedli, pili, spali... Ko je zmanjkalo jedače, so vdrli v kaščo po suho meso, zaklali kakšno ovco, prašiča, tudi kravo, kuhali in pekli meso. Zgodilo se je, da so domači fanta izdali, saj njihovemu početu ni bilo videti konca.

Sicer pa so orožniki računali na presenečenja. Kjer so zalotili skrivača, je ta moral z njimi kar od tam in v opravi, ki jo je imel na sebi.

Fantje pa se niso dali kar tako. Na dobro izbranih razglednih točkah so si postavili straže. Ko so orožniki prihajali iz smeri Železne Kaple, so z rogovi ali kako drugače čez hribe in doline oznanjali svoji družini, da se jim bliža nevarnost. Imeli so dovolj časa, da so se umaknili v skrališča po gozdovih in v skalovju. Žandarji so se večinoma vračali brez ubežnikov, jezni in osramočeni. Menda so se fantje radi zbirali tudi pri Mežnarju v Koprivni, kjer so imeli posebno sobo na podstrešju, od koder so, če je bilo treba, neopaženo poskakali v travo in izginili v bližnjih gozdovih, dokler nevarnost ni minila. Omenjajo, da se dezertarji niso družili z

dekleti, ker ženske ne znajo molčati, pa bi jih mimogrede lahko izdale.

O KOLI NOVEGA LETA 1851/52 se je o Koprivni in Solčavi pisalo v časopisih po širnem avstroogrskem cesarstvu.

V Solčavi so namreč od 20. do 31. decembra 1851 razglasili izredno stanje, ker je tam "punt rebeljon" (revolucija). In kako je prišlo do tega?

Bilo je pozno jeseni leta 1951, ko so trije orožniki šli iz Železne Kaple skozi Koprivno loviti ubežne skrivače. Pri Bukovniku so presenetili hlapca pri južini in ga vklenjenega gnali proti Solčavi.

Gredoč so se ustavili v gostilni pri Rogarju in tam ujeli še dva fanta, Burjakova iz Koprivne. (Tako piše v viru.) Ležal je visok sneg in nočilo se je, pa so sklenili, da bodo vsi skupaj na Rogarjevem prenočili.

Ponoči se je vest o dogodku razširila na vse strani. Na hitro se je na Štifterjevem zbralo 27 fantov in mož. Njihov vodja je bil Bosrohmanov Anže, doma nad Bosarijo blizu cerkvice sv. Duha pod Olševo. O njem so pripovedovali čudne reči. Bil je zelo bister, poleg tega pa so mu pripisovali skrivno moč. Izvirala je iz majhnega predmeta, ki ga je imel vedno pri sebi. Bil je to steklen - ognjen kamen, ognjena strela (vanj je udarila strela). Imenoval ga je krištal. Nekoč je pravil enemu od prijateljev, kako je prišel do take moči. Še zelo mlad je služil nekemu gospodarju. Ta je bil okraden. Poklical je Anžeta v sobo in mu naročil, naj gre za tatoma in mu prinese ukradene reči. Anže se je branil, da je preslaboten za kaj takega. Gospod pa ga je poučil, kako naj si pomaga, da bo vsakega nasprotnika premagal. Šel je za tatoma in zlahka dobil ukradeno nazaj. Matija je Anžeta prosil, da bi ga naučil čarovnije, pa mu je odvrnil, da morda kdaj pozneje, ko bo bolj "pri pameti", da tega ne bo izrabljaj. Anže pa je bil pozneje zaprt...

Matija je tudi pravil, da je kot otrok opazoval, kako so nekoč prišli lučki fantje na pretep v Solčavo in so se spoprijeli ob malo bolj široki brvi čez Savinjo. Boj se je obrnil v prid Solčavanom zaradi Anžetove moči. Anže jih je metal po tleh, tudi najbolj močne.

Nekateri so bežali kar čez Savinjo. Le eden, zelo velik in močan človek, se mu je postavil po robu. Anže ga je vrgel in zletel je med plot in debel hlod. Morali so odvaliti hlod, da so prestrašenega fanta dobili ven.

Tak je bil torej vodja fantov, ki so šli nad žandarje, da bi rešili ujetnike.

KO SE JE RAZŠIRILA novica, da so žandarji ujeli tri fante in jih bodo vodili po njim znanih poteh v Železno Kaplo, se je čez noč zbrala skupina 27 fantov, ki jih je vodil Anže. Oboroženi so bili s cepini in koli in prišli so na Šentlenarški vrh (danes v Avstriji). Anže je fante po dva in dva razporedil ob poti, ki je vodila skozi gozd in so ob njej pričakovali orožnike. Naročil jim je, naj ne udarijo, preden jim ne bo dal povelja.

Ko pa so čakali in čakali, so fantje drug za drugim začeli uhajati. Ostalo jih je le sedem.

Končno so prišli: spredaj "cuksfirer" z uklenjenim fantom, nato "kaprol" z drugim, zadnji pa "frajtar" s tretjim. Ko pride prvi žandar do Anžeta in Miha, so žandarji nekaj zaslutili in se začeli ogledovati.

Takrat Anže zavpije: "Pobi, zdaj pa le vkup!" in skoči prvemu žandarju na pot. Ta sname puško z bajonetom... in vnel se je boj, v katerem so bili koli in cepini enakovredni puškam.

Po boju je en žandar obležal mrtev, dva sta bila ranjena. Tudi fantje so staknili nekaj ran in raztrgane obleke, a hujšega ni bilo. Ujetnike so rešili spon. Tedaj pa so prihajali iz varnega kritja tudi tisti, ki so se prej umaknili in so se zdaj hoteli znesti nad premaganimi. Zmagovalci pa tega niso dopustili. Žandarje so položili v sneg, v Železno Kaplo pa po nekem beraču poslali pošto, naj pridejo ponje na Vrh.

Berač je povedal, kar mu je bilo naročeno. Župan in gostilničar Kampuš (po drugem viru Kompoš) se je strašno razsrdil. Poslal je po potolčene žandarje, hkrati pa od oblasti v Gradcu in na Dunaju zahteval vojaške ukrepe. Vsi takratni avstrijski časopisi od Gradca do Berlina so pisali o "punt rebeljonu" (revoluciji), o uporniškem gnezdu podivjanih gorjancev.

RES JE V SOLČAVO 20. decembra 1851 prikorakal cel polk vojakov, orožnikov in graničarjev, kar 240 jih je bilo.

Prvi dan so zgnali vse ljudi na sredo vasi, kjer jim je star žandar razglasil obsedno stanje in naznanil vse formalnosti, solčavski župnik Jarc pa jim je moral vse povedati po slovensko. Miroljubne Solčavane je prevzel preplah; nikoli še niso videli toliko vojakov v svojem kraju!

Vojaki so se nato v hudem mrazu in visokem snegu namestili po hišah, si znali najti hrano in prenočišče, hkrati pa na vse načine zasliševali prebivalce in iskali "zločince".

Prišli so tudi k Mežnarju v Koprivno, vdrli v kuhinjo, pojedli vse meso, ki je bilo shranjeno v črni kuhinji - menda je bilo meso ene krave in treh prašičev. Postregli so si z moštom, preostalo pa spustili po tleh...

Vojaška zasedba je trajala do 31. decembra, ko so obsedno stanje odpravili. Orožniki so še

Cerkev Marije Snežne v Solčavi
(zgrajena v letih 1461 - 1485)

isti dan odšli iz Solčave. Ob vsem hrupu niso našli nobenega izmed fantov, ki so povzročili te dogodke.

Poveljniki vojaških in žandarmerijskih enot so se pred odhodom vpisali v spominsko knjigo v župnišču v Solčavi kot "240 veselih bratov in prijateljev". Ko so spoznali, da so bili zapeljani, jim ni bilo lahko. Eden je npr. zapisal, da je bil tu le po poklicni dolžnosti...

Opisani dogodki so se zvrstili v času, ko je absolutistični režim v Avstriji moral pod pritiskom marčne revolucije leta 1848 in "pomladi narodov" začeti popuščati. Toda oblastem to ni bilo pogodu ('oblast je slast', pravi ljudski rek). Zato so o dogodkih v majhni gorski vasici nekje na robu cesarstva poročali v vseh časopisih po širni Avstriji. Pisali so o roparjih in ubijalcih, in da v teh krajih nihče ni varen. Napihnilo so droben dogodek in ga izkoristili kot uporništvu proti "svitlemu avstrijskemu cesarju". To pa je bil dovolj velik razlog, da so lahko ostro nastopili z vojaštvom in tako še nekoliko upočasnili potek dogodkov.

IN RAZPLET Župan in gostilničar Kampuš iz Železne Kaple je moral plačati vse stroške zasedbe, ker jo je zahteval. Prodal je tri posestva in zato prišel na beraško palico.

Zasliševanja pa so se nadaljevala, vendar je bilo vse poizvedovanje brez uspeha.

Naslednje leto, poleti je vse izdal fant, doma iz Luč, ki je bil v boju z žandarji ranjen v roko. Preprosto zato, ker "pravica mora biti". Takrat so fante polovili. Pozaprlji so jih v razne kraje avstrijskega cesarstva, kjer je večina kmalu pomrla, Anže menda v Gradcu.

Le eden izmed fantov, ki je sodeloval v "bitki" z žandarji, je ušel kazni; bil je to Paličnikov Gregor. Pravili so, da se je skrival - do smrti.

Da bi oblasti imele nadzor nad temi kraji, so leta 1852 v Solčavi uredile žandarmerijsko postajo, kasneje so zgradili novo kasarno, leta 1861 pa so vse ukinili.

Po teh dogodkih je bilo skrivačev vedno manj, vojaška obveznost se je postopoma zmanjševala.

Življenje v teh krajih se je umirilo do časov, ko jih je spet usodno razgibala prva svetovna vojna.

P.S. *Iskala sem ustna pričevanja o teh časih po naših krajih. Vendar takrat nisem našla ničesar (na to temo sem pisala leta 1993). Ko pa sem iskala "bajže", je za presenečenje poskrbel Ivan Praper, p. d. Šumahov Anzi, z naslednjo pripovedjo.*

BIRIČE SO NAGNALI
Pred sto pedesetimi leti so se što okoli skrivali pobi, ko niso notli h vojakam. Po so joh pa lovili biriči, pa joh gnali v Pliberk pa v Železno Kaplo.

A ste že čuli prajt od biričev pri Mihevo?

Stric Lojz je tam služu, je biv furman. - To ni on doživu, ker taj ni bvo več biričev. On je prpovedovov, k'kr so prajli drugi.

Pr Mihevu je bvo. Je pa virt biv zuna. Je pa vidu, da grejo biriči gr po cesti. Je greda an pušl paclnov nabasov, ko so joh meli prpravlene za podnctit, joh nesu hvapcam pa reku:

"Pobi, zdaj pa kr paclne v roke, pa močni bodte!"

Biriči so prišli, so misli pobe gnat, pobi so joh pa fejest natepli. Kape so ležale tam na tleh, zravno pa sekira pa naten. An otrok je biv tam, je pa še kape od biričev razsekav.

Pa so joh pregnali, da joh niso dobli.

Ambrt je tud bvo, ko so pobe že gnali. So joh pa drugi prej šli čakati grta h Rehto. Tam črez so joh gnali na avstroogrsko stran. Pa so joh rešli; biriči so joh mrlji spostit, ko je gonih bvo več. Strelat pa biriči niso smeli kr t'k.

Viri:

- Jakob Medved, Prispevki za domoznanstvo Črne in okolice, tipkopis;
- Ivan Modrej, Punt rebeljon v Koprivni in Solčavi, Koroški fužinar 4, 1977;
- Marta Repanšek, Bajže s Koroške, 1995;
- Valent Vider: Zapiski o Solčavi in okolici, 1982.

SNEŽNI GRADOVI ZA KRALJA MATJAŽA

Andreja Čibron - Kodrin

Turistični utrip v zgornji Mežiški dolini že nekaj let januarja ali februarja poživi prireditev *Gradovi kralja Matjaža, ki jo v Podpeci* (nadmorska višina okrog 900 m) *pripravlja podjetje A. L. P. Peca iz Črne na Koroškem.*

Letošnje tekmovanje v gradnji gradov je bilo že peto po vrsti. Udeležilo se ga je *18 pet do sedem- članskih ekip* iz vse Slovenije (nekateri posamezniki pa so prišli tudi iz tujine), ki so jih pri delu spodbujali številni obiskovalci. Na ravnini pred okrepčevalnico Pri Matjažu so tako prek dneva iz snega, vode, ledu, šibja in drugih naravnih materialov "rastli" pravljični gradovi, obiskovalce je kratkočasil povezovalac programa *Andrej Rozman - Roza*, otroci pa so lahko sodelovali v nagradnih igricah. *Gradove si je ogledal tudi sam kralj Matjaž s spremstvom*, ki ga je vrvež v Heleni

prebudil iz stoletnega spanja. Med tekmovalkami si je *izbral Alenčico*. Ko je padel mrak, so gradove osvetlili z baklami, ocenjevalna komisija pa je odločila, da so *najlepši grad* (po kriterijih: izvirnost, tehnična izvedba, obseg, trdnost in skladnost) *naredili osnovnošolci iz Črne.*

Organizatorji so prireditev raztegnili na tri dni: *31. januarja* so v Črni izpeljali tradicionalni *nočni slalom*, *1. februarja* je potekalo *tekmovanje*, naslednji dan pa so si obiskovalci lahko ogledovali *snežne umetnine* in prisluhnili *Snežnemu popku*, ko so med drugim mladim ustvarjalcem podelili nagrade za *najboljše risbice na temo kralja Matjaža.*

NAŠI GRADOVI

Mag. Karla Oder

Nepremična kulturna dediščina - stavbe, arhitektura - je skozi različna obdobja doživljala različno usodo. V začetku 80. let so se strokovnjaki ukvarjali s prenovo mestnih jeder, zadnja leta zaznamuje skrb za razpadajoče gradove, že jutri bomo spoznali, da se nam je pred očmi spremenila podoba kmečkega doma. Stalnica med stavbami, namenjenimi različnim slojem v različnem času, so cerkve. Te so se, sicer z obnavami in s prenovami, ohranile skoraj povsod, kjer so posvetili oltar. Ne tako kot cerkve, pa vendar, so do danes obstali gradovi - kot razvaline, kot zapuščeni in razpadajoči objekti pa tudi kot reprezentančne stavbe in stavbe, v katerih imajo svoje mesto muzeji, knjižnice in galerije.

Tudi na Ravnah je usoda gradov podobna. Prvi guštanjski grad, zgrajen v 13. stoletju, je izginil že konec 15. stoletja. Po njegovih lastnikih, vitezih "de Gutenstein", pa je naselje dobilo ime Guštanj, od leta 1952 Ravne na Koroškem. Njegov propad je zgolj hipotetično mogoče povezati s pustošenjem Turkov v letih 1473 in 1476, ali pa so ga morda razdejali Madžari, ki so v letih 1480-1491 zasedli Guštanj in sosednje kraje Dravograd, Labot in Slovenj Gradec.

Nekako v istem času je izginil v začetku tega tisočletja zgrajeni bamberski škofijski dvorec. Bamberska škofija je imela v 12. stoletju v Mežiški dolini največ posesti. V neposredni bližini, v Dobrli vasi, pa je ustanovila (leta 1106) samostan.

Grad Ravne in grad Javornik sta iz 16. stoletja, vendar sta do danes doživela velike spremembe, kar dokazuje tudi njuna upodobitev s konca 17. stoletja. Janez Vajkard Valvasor je v Slavi Vojvodine Kranjske leta 1688 upodobil gradove: Zeleno peč, Spodnje gradišče, Javornik, Ravne, Dob, Šrotnek in Podgoro. Od upodobljenih sta se ohranila le prej omenjena.

Na poti iz Kotelj do Prežihove bajte, pa od tod do Ivarčkega jezera še najdemo zadnje ostanke nekoč mogočnega gradu Šrotnek (Schrottenegg), Šrotnek, Kačji grad, dvor, dvorec. Kdaj je bil grad zgrajen, ni povsem znano. Morda že v 14. stoletju, vendar je prvič omenjen leta 1609. Prva upodobitev je nastala okrog leta 1681, v času lastnika Hansa Sauerja. Kmalu zatem je prišel v roke rodbine Kačnik - Gačnik. Leta 1914 je dvorec kupil Janez Metarnik (23. 5. 1849 - 7. 11. 1930) in ga je z vsem inventarjem in okrog 30 glavami živine kmalu prodal, a ga je po enem letu spet kupil za isto ceno. Grad je prevzel zet Rudolf Kostwein.

Kaj vse se je dogajalo z gradom Šrotnek in njegovo posestjo takoj po drugi svetovni vojni, težko zapišem. Znano je, da so grad porušili v drugi polovici 60. let, da so zadnji posnetki stavbe nastali leta 1967 (objavljamo enega od njih in dodajamo fotografijo današnjih ostankov gradu) in da je posest upravljal Kmetijska zadruga Prevalje.

Grad Šrotnek, zidan iz kamna, obokan in pokrit s šitlji, je leta 1956 v risbi upodobil Darinko Plevnik. Tudi drugim slikarjem in risarjem je bil priljubljen motiv. Pa ne samo Šrotnek, tudi drugi gradovi. Ostala sta nam dva in le naša skrb ju lahko reši usode Šrotneka. Še posebno grad Javornik, ki sameva brez vsebine, brez življenja.

Namig za izlet

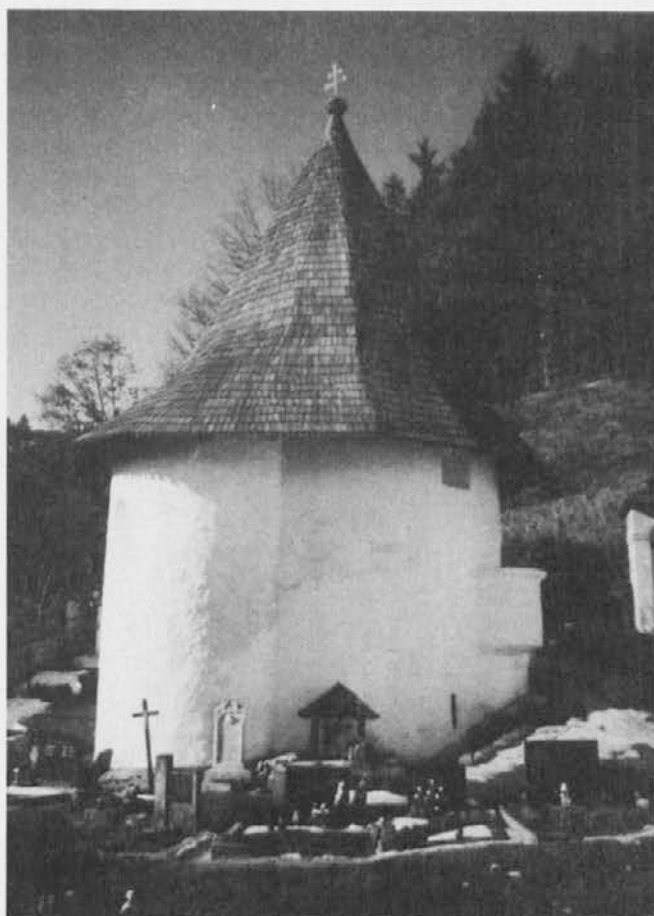
LIBELIŠKA KOSTNICA

Andreja Čibron - Kodrin

Libeliče, majhna vas z okrog 230 prebivalci ob slovensko - avstrijski meji, 8 km od Dravograda, premorejo redko zgodovinsko stavbo - kostnico ali karner. Vaščani priznavajo, da se tega dejstva doslej niti sami niso dovolj zavedali; turisti, ki prihajajo iz raznih krajev, pa dokazujejo, da poznajo njeno zgodovinsko izročilo bolje kot sami Korošci. (Mimogrede, že leta 1950 so kostnico fotografirali strokovnjaki iz Amerike in o njej pripravili razstavo v Montrealu.) Libeliče, znane iz burnih časov po prvi svetovni vojni, ki so sledili plebiscitu, pa skrivajo še marsikatero zanimivost, zato jih je vredno obiskati.

Cerkev sv. Martina, patrona libeliške fаре, je bila v pisnih dokumentih prvič omenjena leta 1106. Do leta 1154 se je libeliška župnija izločila iz pliberške pražupnije, k njej pa so odtlej spadale naslednje podružne ali župnijske cerkve: Potoče, Črneče, Št. Janž pri Dravogradu s podružnico Sv. Jedert, Marija na Jezeru - Prevalje, Strojna in Kotlje. (Danes libeliško faro soupravljajo iz Črneč.)

Vas pa je najbrž obstajala že pred prvo omembo cerkve v virih. Pred letom 1920 so bile Libeliče pomembno občinsko središče. Na plebiscitu oktobra leta 1920 se je večina Libeličanov izrekla za priključitev h kraljevini Jugoslaviji, vendar pa je vas kljub temu pripadla republiki Avstriji. Vaščani so se temu uprli: predstavljali so mejnike in rezali bodečo žico. Na razmejitveni konferenci v Mariboru leta 1922 je levi breg Drave do naselja Vič pripadel Avstriji, Libeliče pa Jugoslaviji. Po teh dogodkih so Libeliče nekako utošile v pozabo, v zadnjem času pa jih spet obiskujejo turisti, živahen utrip pa vanje prinašajo tudi mladi iz bližnje Ajde, centra šolskih in obšolskih dejavnosti.

Kostnica in cerkev stojita na hribčku nad vasjo. Čeprav naj bi nekdanji župnik Vogrinec v arhivu v Dobrli vasi našel podatke, ki nastanek kostnice pomikajo v leto 950, pa med poznavalci prevladuje prepričanje, da so to okroglo stavbo zgradili pred 700 do 800 leti.

V romanski dobi so namreč, zlasti v alpskih deželah, stale kostnice na pokopališčih ob vseh župnijskih cerkvah, ki so imele pogrebno pravico. Ker so bila nekdanja pokopališča manjša od današnjih, na njih pa so pokopavali prebivalce iz širših okolišev, je bilo treba grobove zaradi pomanjkanja prostora kmalu prekopati. Kosti iz prekopanih grobov so shranili v kostnice oziroma v njihovem pritličnem prostoru, v nadstropju pa je bila navadno sv. Mihaelu posvečena kapela. Od 17. stoletja so škofijski vizitatorji župnikom naročali, naj tiste kostnice, ki so bile v slabem stanju, popravijo, nepotrebne, teh pa je bilo po njihovem mnenju največ (saj je tak način pokopavanja mrtvih sodil bolj med poganske obrede), pa podro. Tako so se v Sloveniji ohranili le še trije tovrstni mrliški hrami - poleg libeliške še v kostnici v Mokronogu na Dolenjskem in v Jareninskem Dolu v Slovenskih Goricah, medtem ko jih je na avstrijskem Koroškem ostalo še okoli 13.

Libeliška cerkev je že zelo zgodaj dobila pogrebno pravico. Na tukajšnjem pokopališču so pokopavali posmrtno ostanke prebivalcev tudi iz bolj oddaljenih krajev, celo iz Mežiške doline in s severa vse do

(danes avstrijske) Suhe. "Izvirna vsebina" v kostnici se je ohranila tudi zato, ker je bil vhod v spodnji prostor ali ostiarij zakrit. Našli so ga leta 1991, in sicer na zunanji strani pod prižnico, ki so jo kostnici prizidali pozneje, z nje pa so na cvetno nedeljo blagoslovljali butare.

Ključ od kostnice hranijo v družini Franca Kneza oziroma pri Buču v središču vasi. Na prvi pogled nadstropna rotunda s polkrožno absido in s strmo stožčasto streho, pokrito z macesnovimi škodlami, ter s prenovljeno fasado ne obeta kaj posebno razburljivega, še posebej, ker zgornji prostor ni opremljen.

Ko pa vodič odpre majhna vrata v klet in se pokažejo kosti, v sredini še lepo zložene, ob zidu pa že nekoliko razmetane in spremenjene v prah, te spreleti neprijeten občutek zaradi bližine smrti. K takšnemu vzdušju prispevata še temačnost in vonj po vlagi. Ko gledaš lobanje in zreš v prazne očesne vdolbine, se sprašuješ, čigavi posmrtni ostanki ti ležijo pred nogami. In kot da bi se nenadoma zavedel, da motiš rajne pri počitku in le zaradi egoistične radovednosti

vdiraš v neki drug svet, si zaželiš, da se vrata, ki ločujejo smrt in življenje, čim prej zapro.

Bolj prijeten je ogled bližnje cerkve, ki je današnja podoba dobila s prezidavo v drugi polovici 18. stoletja. Prižnica, veliki oltar in oltar sv. Marjete so delo slovenjgraškega kiparja Janeza Jurija Mersija v letih 1760 do 1780.

Zanimiv pa je tudi obisk libeliškega župnišča, mogočne stavbe, ki so jo zgradili v začetku 18. stoletja, pred nekaj leti pa obnovili.

V njej sedaj prebiva le nekdanji "ekonom" (kot ga imenuje zdajšnji črneški in libeliški župnik) Vinko Horvat, ki obiskovalcem rad razkaže prostore v veliki zgradbi ter razkrije drobce krajevne zgodovine. Najmočnejši vtis zapustita obokana klet in nekdanja črna kuhinja, v "škofovi sobi" pa pozornost obiskovalcev pritegnejo mašni plašči in staro pohištvo, medtem ko za "železno kamrico" izvemo, da je bil v njej zapor v letih 1945 - 1950.

V župnišču ima nekaj prostora v najemu krajevna skupnost, ki v njem poleg sestankov pripravlja tudi

občasne likovne razstave. Glede na to, da se Libeliče vse bolj odpirajo turistom in tudi zaradi Libeličanov samih, bi bilo dobro, če bi v vasi - kot je bilo menda že načrtovano - uredili muzejsko razstavo o koroškem plebiscitu in o etnološkem razvoju kraja in fare. Ko bo zbirka postavljena, bo razlogov za obisk Libelič še več; a četudi jih boste obiskali v kratkem, vam bodo prijazni domačini predstavili kraj, njegovo zgodovino in sedanjost po svojih najboljših močeh.

PRIPOROČENA LITERATURA

- Logar Bertelj: Vsaka vas ima svoj glas 7: Libeliče, Mohorjeva založba, Celovec, 1994
- Krušič Marjan (ur.): Slovenija; turistični vodnik, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana, 1995
- Kladnik Darinka: Sto slovenskih krajev, Prešernova družba, Ljubljana, 1994
- Kovačič Franc: Kronika lavantinske škofije 1128 - 1928, Maribor, 1928

KOTULJSKI OKTET V PARIZU

Anne Marie Valentar

Pusto in nadvse neprijazno novembrsko vreme. Sončni žarki silijo skozi gosto sivo kopreno, toda zaman. Oblaki ostajajo, kjer so, sonce pa nekje visoko nad njimi. In vse je tako vsakdanje...

Toda, ko se zberemo, da se odpeljemo proti Ljubljani, je nekaj vendarle drugače. Čutiti je napetost, skrb in pričakovanje. Ne vem, kaj tisti trenutek razmišljajo ostali. Mene potihem skrbi in se hkrati veselim poti. Odhajamo v Pariz. Za cel teden. Zavem se, da še nobena skupina iz Kotelj ni gostovala tako daleč in kar ponosna sem na ta naš Kotuljski oktet. *"Da bi le šlo vse po sreči,"* si mislim in prisluhnem pesmi, ki jo pevci zapojejo za "ogrevanje".

Mrak je že, ko v Ljubljani nestrpno pričakujemo vlak proti Lausanni, kjer bomo potem predsedli na parižana. In ko se vlak končno

premakne, si oddahnemo. Zdaj smo za dobrih dvanajst ur na varnem in brez skrbi. Vlak enakomerno drdra po tirihi skozi Italijo in vzdušje postane prijetno. Za hipec nas zmoti italijanski carinik in nas gleda nekam nezaupljivo. Očitno se ne zanese, in edini predstavnici, ki imava največ prtljage, in najin "nosač" moramo odpreti kovčke. Ko ne najde eksploziva, mrko pokima in odide. Potem se voznja nadaljuje ob prijetnem pogovoru in pesmi. Počasi utihne tudi ta in razen ropota po tirnicah in enakomernega dihanja potnikov ni slišati ničesar več.

Ura se pomakne že krepko čez polnoč, ko se ustavimo na tirihi nekje v Švici. Pogled skozi okno pove vse. Tirnice so zametene s snegom, od daleč se vidi, kako se cestarji trudijo, da bi do jutra očistili ceste, sneg pa še vedno neutrudno pada. Tako sredi

polmetrske snežne beline čakamo, da bi se pomaknili dalje. Ko se vlak le začne po polžje premikati, seštevamo minute in upamo, da bomo prišli pravi čas. Toda, ko s pomočjo zemljevida ugotovimo, da je do končne postaje še 150 kilometrov, usahne sleherni upanje.

Sedaj je že jasno, da bomo naslednji vlak zamudili. *"Bomo že nekako,"* se tolažimo nekateri, hkrati pa s skrbjo opazujemo svoje kolege, ki niso tako optimistično razpoloženi. Da bi bilo upanje bolj upravičeno, greva z Urško še k strojevodji in ga vprašava, če je morda le kakšna možnost, da ujamemo vlak proti Parizu. Strojevodja je "naš". Nasmehne se in pravi: *"Vlaki su kao muškarci."* In seveda morava biti zadovoljni. Z dveurno zamudo končno prispemo v Lausanno. Seveda vlaka proti Parizu že zdavnaj ni nikjer več in

med pevci je zaznati nestrpnost. Ko izvemo, da naslednji pelje že čez dobro uro, si oddahnemo.

Pogrejšemo se s švicarsko kavo, potem pa čakamo. Da bi čas hitreje minil, pevci zapojejo. Ljudje, ki so z nami v čakalnici, najprej začudeno gledajo, po drugi pesmi pa so videti že prav navdušeni. In ko odhajamo, osivela ženica izreče: *"Hvala lepa."* Presenečeni smo. Slovenci so povsod.

Končno le pripelje vlak, zaradi katerega so nekateri že pošteno slabe volje. Občutek je, kot bi sedeli v letalu in ozračje se naenkrat razelektri. Čakajo nas še štiri ure prijetne vožnje.

Naenkrat nikjer ni več snega, tudi sonce se pokaže, po travnikih pa se mirno pasejo ovce in govedo. Zagledamo prve vodne stolpe sredi prostranih ravnin in zagotovo vemo, da smo na pravi poti, da se bližamo Parizu.

Znajdemo se na pariški železniški postaji, kjer nas pričaka naš *gostitelj gospod Ciril Valant*. S kombijem nas odpelje v slovenski dom v Chatillonu. Tam si odpočijemo, se okrepčamo in izvemo, kje bomo prenočevali. Že zvečer čaka pevce prvi nastop. Tako se konča prvi del poti Kotuljskega okteta v Pariz.

V soboto, 30. novembra 1996, nekaj ur po prihodu v Pariz, se je Kotuljski oktet odpravil na prvi nastop v 60 km oddaljeni La Celle les Bordes. Tu je oktet nastopil pri francoski maši, po maši pa se je predstavil še z nekaj koroškimi in slovenskimi narodnimi pesmimi. Poslušalci so bili vidno navdušeni. Že takoj naslednji dan je čakal pevce nastop v Slovenskem domu v Chatillonu. Najprej so prepevali pri maši, po maši pa so imeli koncert v dvorani Slovenskega doma. Na koncertu so se zbrali tamkaj živeči Slovenci, med njimi tudi *veleposlanik Republike Slovenije v Franciji gospod Andrej Capuder*. Ob koncertu poslušalci niso mogli skriti navdušenja. Posebno vzdušje je bilo - drugačno, kot smo ga vajeni na koncertih pri nas. Čutiti je bilo slovensko dušo - tako, kot je v resnici, in čutiti je bilo ljubezen, ki

jo lahko nekdo goji do domovine. To je nekaj, česar človek ne moreš pozabiti in si potihem želiš, da bi tudi sam mogel biti tak. Številne zahvale, ki smo jih bili deležni, so potrdile, da slovenska pesem še vedno vzbuja pri ljudeh čustva in spomine, ki jih ni moč pozabiti.

Po teh napornih dnevih sta bila ponedeljek in torek namenjena ogledu Pariza. Pod skrbnim vodstvom naših gostiteljev smo si ogledali vse, kar pač moraš videti, če si v francoski prestolnici. Poleg Pariza smo imeli možnost videti tudi življenje na podeželju - prostrane ravnine, prijetne vasice, obkrožene s širnimi gozdovi, v katerih ima svoj dom divjad - fazani, jeleni in divje svinje, ki ne upoštevajo prometnih predpisov in so lahko prav nevarne za promet. Dobiš občutek, da je francosko podeželje veliko bolj mirno kot pri nas.

Naše bivanje v Parizu se je hitro bližalo koncu. V sredo, 4. decembra, je pevce čakal nastop na severu Francije, v rudarskem mestu Mericourt, kjer so se že po 1. svetovni vojni naselili prvi Slovenci, pa tudi drugi narodi. Največ Slovencev je prišlo iz Dolenjske in Primorske, in tudi iz drugih slovenskih krajev. To mesto je tipično rudarsko - z ozkimi ulicami in enakimi hišami, ki jih je v tistih časih postavila država za rudarske družine. Zaradi posledic, ki jih s seboj prinašajo premo-govniki, mesto se na določenih delih pogreza, so rudnike zaprli, s tem pa počasi izginja v pozabo tudi vse, kar je z njimi povezano. Le ena stvar je še, ki daje videz, da je ljudje ne bodo pozabili in opustili. To je 4. december, god sv. Barbare, ki jo rudarji častijo za svojo zavetnico, zato imajo ta dan tudi praznik. Od vsepovsod pridejo, po 200 km daleč, se skupaj poveselejo in potem zopet odidejo za kdo ve koliko časa. Največ teh ljudi je Slovencev, in večina njih je že rojena v Franciji. Kljub temu vsi zelo dobro govorijo slovensko in ko so slišali slovensko pesem, smo čutili, koliko jim domovina, čeprav jo le redko obišejo, pomeni. Na god sv. Barbare je bila dopoldne

najprej slovenska maša, ki jo je daroval slovenski duhovnik v Parizu Silvo Česnik. Po maši so imeli pevci Kotuljskega okteta koncert. Vzdušje v dvorani ob obloženih mizah je bilo čudovito. Kazalo je, da se poslušalci ne bodo naveličali poslušati in najbrž bi druženje lahko trajalo tudi do jutra, če nas ne bi čakala dolga pot in že naslednji dan vrnitev domov. Slovo od Slovencev na severu Francije je bilo nekaj posebnega. Zares smo čutili vsi skupaj, da smo Slovenci in da se potrjujejo besede: *"Nihče ne ljubi domovine, ker je velika, temveč, ker je njegova."*

In nastopil je zadnji dan ter hkrati dan odhoda iz Pariza. Na dobre ljudi se tako hitro privadiš, da je človeku kar težko posloviti se od njih. Tri čudovite družine so nam nudile gostoljubje: **Valantovi, Vidmarjevi in Fortinovi**, ter gospod **Česnik**, ki živi in dela kot duhovnik v Slovenskem domu. Veliko lepega smo doživeli skupaj z njimi in težko je najti prave besede zahvale.

Na pariški železniški postaji so ljudje obstali in z zanimanjem prisluhnili pevcom, ko so še za slovo zapeli: *"Kdor hoče ljubiti koroško dekle, ta mora met' jezik na štiri vogle."* Ko bi le vedeli ti Parižani, kako to drži!

Neizmerna hvaležnost in ljubezen naših Slovencev nas je spremljala, ko smo odhajali. In zavest, da tako majhen kraj, kot so Kotlje, predstavlja ne le Koroško, ampak tudi Slovenijo. In pomahali smo Parizu v pozdrav...

Znova in znova se skupaj spominjamo vseh prijetnih trenutkov, vseh lepih dogodkov, z zavestjo, da smo našim rojakom podarili nekaj lepega. In vsega tega ne bi doživeli, če ne bi bilo vseh vas, ki ste nam omogočili gostovanje v Parizu. Prispevali ste svoj delež k ohranitvi slovenske kulture v tujini in za to se vam Kotuljski oktet iskreno zahvaljuje.

SPECIALNA OLIMPIADA

Gibanje za višjo kvaliteto življenja oseb z motnjo v duševnem razvoju

Marijan Lačen

Nobena oseba z motnjo v duševnem razvoju nima takšne srčne težave, da ne bi tudi tekla; nobena ni takšen epileptik, da ne bi tudi plavala; nobena ni takšen spastik, da ne bi tudi metala; seveda, vedno vse v skladu s svojimi sposobnostmi!

Ni še preteklo deset let, ko smo prvič zapisali te besede in s tem dodobra pretresli dotedanjo doktrino, da so osebe z motnjo v duševnem razvoju že tako ali tako dovolj prizadete in naj zato raje svoje življenje preživijo čim bolj pri miru. To pa je seveda pomenilo v večini primerov bolj ali manj osamljeno, pasivno življenje in jokanje nad lastno usodo. Zahvaljujoč spoznanjem v zadnjih dveh desetletjih, posebej na področju medicine, da je samo telo ali del telesa, ki opravlja svojo funkcijo, lahko zdravo in koristno (n. pr. po nekem operativnem posegu bolnika že naslednji dan postavijo na noge, včasih je moral ležati po več dni), pa so se začeli spreminjati tudi pogledi na življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju. Izhodišče, da mora biti človeško telo v funkciji, je brez dvoma univerzalno in torej velja tudi za osebe z motnjo v duševnem razvoju. Torej, mora biti tudi oseba z motnjo v duševnem razvoju (in to mogoče zaradi svoje primarne motnje še bolj!) v gibanju, v aktivnosti, da bo telo funkcionalno sposobno, zdravo in bodo s tem zagotovljeni osnovni pogoji za prijetnejše in kvalitetnejše življenje.

Motnja v duševnem razvoju - zmerne, težje in najtežje stopnje je

- telesno-zdravstveni pojav, ki je praviloma kombinacija motenj gibanja in drže, slepote in slabovidnosti, gluhoste in naglušnosti, hiperkinetičnega sindroma, motenj vedenja in osebnosti, avističnih simptomov, epilepsije, degenerativnih organsko - procesualnih obolenj, motenj presnove in endokrinoloških motenj, kromosomskih in genetskih anomalij

- socialno - psihološko - pedagoški problem, pri katerem je otežena komunikacija, ni zadostne povratne informacije iz intraspekcije, reakcije teh oseb često niso v okviru naših pričakovanj, njihovo izražanje potreb večkrat ni na ravni naših predstav, težko je priti do njih, v njihov svet, v njihovo bistvo.

Zaradi takšnega stanja se začetni pristop pri teh osebah začne na senzomotorični ravni. Osnova te ravni je gib - kot sredstvo univerzalne totalne komunikacije. Temeljni gib je PASIVNI GIB: pri izvajanju tega giba je otrok pasiven, z njegovim telesom manipulira tisti, ki ga želi razgibati. Naslednja faza v razvoju je KOAKTIVNI GIB; gib je izveden v skupni akciji (koakciji) otroka in njegovega terapevta. Koaktivni gib se postopoma razvije v KOOPERATIVNI GIB; to je gib, pri katerem je oseba z motnjo v duševnem razvoju pri izvajanju giba že dokaj samostojna, potrebuje le še pomoč (kooperacijo) terapevta. Zadnja faza v razvoju senzomotorike (gibov) so SAMOSTOJNI GIBI.

Črnjanski del slovenske ekipe

Proces komunikacije, socializiranja in usposabljanja pri osebah z zmerno, težjo in najtežjo motnjo v duševnem razvoju se torej začne pri najbolj elementarnem gibu in se nato nadaljuje v vse bolj zapletene gibe in postopoma preide na druge oblike komunikacije. Bolj ko je oseba prizadeta, počasnejši je ta razvoj in se šestokrat tudi ustavi na nižjih ravneh komunikacije.

Da gib v procesu razvoja teh oseb ne bi postal sam sebi namen in monotono demotivacijsko sredstvo, ga je treba povezati s konkretnimi vsebinami. In le-to se je udeležilo najprej v gibalni vzgoji in zadnje čase vse pogostejše v športu. Tako danes šport pri osebah z zmerno in s težjo motnjo v duševnem razvoju vidimo predvsem kot:

- sredstvo univerzalne totalne komunikacije
- sredstvo dobre motivacije za celoten razvoj osebe
- sredstvo potrjevanja lastne osebne vrednosti.

Gibalni vzgoji oz. športu je osnova gib. Gib je enak za vse, razumljiv vsem, daje možnost totalnega komuniciranja, v njem se lahko človek z enega konca sveta sporazumeva s tistim z drugega konca sveta; in z njim se lahko sporazumeva še tako prizadeta oseba z drugimi osebami. Takrat, ko odpovedo vsi drugi komunikacijski kanali, ostane gib, s katerim se te osebe povežejo s svojim okoljem oz. okolje z njim. In zato je tudi šport, ki se sicer pojavi kasneje, v višjih fazah gibanja, še vedno sredstvo univerzalne totalne komunikacije.

Gibalna vzgoja oz. šport daje občutek telesnega ugodja oz. zadovoljstva. Premagovanje lastnega telesa in s telesno aktivnostjo premagovanje ovir vedno daje pozitivne emocionalne učinke. Le-ti pa stimulirajo človeka k nadaljnji aktivnosti; in torej delujejo kot sredstvo pozitivne motivacije, kar se odraža nato na vseh področjih človekovega življenja.

*Dobra
priprava
- pol
uspela*

Vsi ljudje imajo v sebi primarno potrebo po potrjevanju lastne osebne vrednosti. Če se ljudje ne morejo potrjevati (potrditi), jih to prej ali slej privede v emocionalno obremenjujoče situacije. Ljudje se potrjujejo na različne načine: od polaganja doktoratov do priprave dobrega kosila, od vzornega dela v službi do raziskav na polnem tečaju. Nobena od teh dejavnosti ni sama sebi namen, pri vsaki potrebuje človek priznanje drugih, t. i. socialno podporo - in to je bistvo potrjevanja lastne osebne vrednosti. Potrebo po potrjevanju lastne osebne vrednosti imajo tudi osebe z motnjo v duševnem razvoju. Njihov problem pa je ta, da imajo zaradi znižanih intelektualnih sposobnosti tudi bistveno omejene možnosti potrjevanja. Zato jim je treba omogočiti potrjevanje na vseh področjih, kjer je to možno. In šport je zanesljivo ena izmed teh možnosti.

Šport pa seveda lahko razumemo in uporabljamo na zelo različne načine. Danes bi lahko šport opredelili vsaj kot: vrhunski šport, šport za mlade, šport za rekreacijo, množični šport, šport za posamezne skupine ljudi. V nobeni od teh organiziranosti športa nismo mogli in ne moremo najti odgovora, ki bi v celoti zadovoljil specifične potrebe in osebnostne lastnosti oseb z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju v vseh obdobjih njihovega življenja.

Z idejo, ki se je udeležila v slavnostni prisegi (*Pustite mi zmagati, če ne morem zmagati, naj bom ponosen v svojem poskusu*), pa je gibanje Specialne olimpiade dalo odgovor na vse dileme glede športa in oseb z motnjo v duševnem razvoju. Ideja Specialne olimpiade danes živi in se potrjuje med več kot 6 milijoni specialnimi olimpijci v več kot 140 državah vseh celin sveta. Specialno olimpijsko gibanje brez dvoma pomeni najbolj uspešno vključevanje oseb z motnjo v duševnem razvoju v življenje, v zavest in spoznavanje vseh ljudi. Pomeni popolno normalizacijo oseb z motnjo v duševnem razvoju. Specialno olimpijsko gibanje je zaradi svoje temeljne ideje z velikimi koraki

zaobšlo nevarnost, da bi naredili nekaj, kar se ne bi potrdilo, kar bi bilo mimo dejanskih potreb in sposobnosti oseb z motnjo v duševnem razvoju. Specialna olimpijska ideja je univezalna, ne pozna porazencev. Pridružiti se Specialni olimpiadi pomeni pridružiti se svetu zmagovalcev. Specialna olimpiada daje možnost oseb z motnjo v duševnem razvoju, da se potrdi, da čuti svojo vrednost. Specialna olimpiada je bila ustanovljena v prepričanju, da osebe z motnjo v duševnem razvoju lahko sodelujejo v športnih aktivnostih. Poleg tega Specialna olimpiada verjame, da dosleden trening omogoča vsestranski osebnostni razvoj in da športne aktivnosti omogočajo najširšo socializacijo.

S svojimi temeljnimi idejami in načinom organiziranosti Specialna olimpiada zagotavlja:

- kvalitetno in zdravo življenje
- redno telesno vadbo
- tekmovalnost, v katerem se pomerijo enaki z enakimi in imajo vsi podobne možnosti za zmago oz. poraz
- socializacijo oseb z motnjo v duševnem razvoju
- ozaveščanje okolja o pojavu duševne prizadetosti in razvijanje spodbudnega odnosa do oseb z motnjo v duševnem razvoju.

*Specialna olimpiada
je zaradi vsega povedanega predvsem:*

- sprejemanje in spoštovanje drugačnosti
- neusahljiv vir optimizma za življenje (in z življenjem) oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Vsi v Specialni olimpiadi smo globoko prepričani, da osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, ki so se pridružile Specialni olimpiadi (in njihove družine), danes živijo bolj kvalitetno življenje, kot bi ga sicer. Njihovo življenje je bolj zadovoljivo, bolj osmišljeno, bolj srečno - in to je konec koncev bistvo našega bivanja! In to bistvo smo dosegli s specialno olimpijsko idejo, ki nas vse skupaj združuje in povezuje v svetu zmagovalcev; v svetu, kjer je upanje pred obupom, veselje pred žalostjo, pogum pred strahom in blišč duha nad sivino življenja.

Slovenska ekipa na svetovnih zimskih igrah v Kanadi

Ko je bil na pobudo družine Kennedy v Združenih državah Amerike leta 1963 organiziran prvi športni tabor za osebe z motnjo v duševnem razvoju, si prav gotovo nihče ni mislil, da bo ta ideja padla na tako plodna tla. Že pet let kasneje so bile izvedene prave športne igre, ki so se jih udeležile predvsem osebe z motnjo v duševnem razvoju iz ZDA, povabljenih pa je bilo tudi precej gostov, ki so specialno olimpijsko idejo prenesli tudi v svoje okolje. Če preskočimo obdobje tridesetih let, lahko vidimo, kaj je iz tega nastalo. Danes je v to gibanje vključenih že 130 nacionalnih organizacij, ki imajo v svojih vrstah več kot šest milijonov oseb z motnjo v duševnem razvoju in se organizirano ukvarjajo z različnimi zvrstmi športa in rekreacije. Seveda se je v tem razvoju vzporedno krepila tudi sama organizacija, ki je morala slediti skokovitemu zanimanju za to dejavnost. Tako je bilo doslej izvedenih že devet svetovnih letnih iger ter šest zimskih, v Evropi pa so bile izvedene že štiri Evropske igre. Na naši celini se je gibanju najprej

pridružila leta 1968 Francija, kasneje pa zelo hitro tudi Anglija, Belgija in Švica.

Večina držav, ki so danes članice svetovne družine Specialne olimpiade, je razvila svoj sistem treningov, lokalnih, regijskih in državnih tekmovanj. Tako je počasi sam razvoj pripeljal do tega, da je udeležba na Svetovnih olimpijskih igrah vrh celostnih dejavnosti, ki se v obdobjih med igrami izvajajo tam, kjer osebe z motnjo v duševnem razvoju žive.

Slovenci smo se gibanju pridružili pred sedmimi leti. Tako smo prvič sodelovali s svojo ekipo še v okviru takratne Jugoslavije na Evropskih igrah na Škotskem leta 1990. Leta 1991 pa smo prvič poleteli čez lužo in se pridružili tekmovalcem svetovne olimpiade v Mineapolisu v ZDA. Nato smo se kot samostojna slovenska ekipa redno udeleževali vseh evropskih in predvsem svetovnih iger: 1993. - zimskih svetovnih iger v Schladmingu v Avstriji, 1995. - svetovnih letnih iger v Newhavnu, ZDA in v letošnjem letu 6. svetovnih zimskih iger v Torontu v Kanadi.

V Sloveniji se je specialno olimpijska ideja začela v Centru za usposabljanje, delo in varstvo v Črni na Koroškem. V našem centru smo že pred razvojem specialno olimpijskega gibanja posvečali veliko pozornosti športno - rekreativni dejavnosti gojencev, vključno z organizacijo športnih tekmovanj v različnih športih, s poudarkom na atletiki in alpskem smučanju. Ob razvoju specialno olimpijskega gibanja v Sloveniji smo v Črni 1989. leta organizirali prve letne igre Specialne olimpiade Slovenije in dve leti zatem prve zimske igre Specialne olimpiade Slovenije.

Kot je cilj vsakega športnika udeležba na olimpijskih igrah, je prav tako cilj vseh specialnih olimpijcev udeležba na svetovnih igrah specialne olimpiade. Letos so bile v skladu z olimpijskim ciklusom na vrsti svetovne zimske igre. Specialna olimpiada Slovenije se je na le-te sistematično pripravljala v tekmovalnem, organizacijskem in finančnem pogledu. Tako je bila na podlagi točno določenih kriterijev že aprila lani določena ekipa, prav tako so bila zbrana vsa potrebna sredstva za udeležbo (svetovne igre so zastavljene tako, da udeleženci financirajo svojo opremo ter prihod na prizorišče iger; vsi stroški na igrah pa so v režiji Svetovne specialne olimpiade ter pokriti z mnogimi sponzorji, med katerimi so največji: Coca cola, Kodak, Otis, Adidas, Budget).

Šeste svetovne zimske igre specialne olimpiade so potekale od 1. do 8. februarja 1997 v Torontu in Collingwoodu v Kanadi. Na igrah je sodelovalo 2100 športnikov iz 73 držav, ki so se pomerili v alpskem smučanju, smučarskem teku, umetnostnem in hitrostnem drsanju ter talnem hokeju (prilagojena oblika hokeja).

Igre so se začele 1. 2. s slovesno otvoritvijo v torontskem Metro - domu ob prisotnosti okoli 50.000 gledalcev. 2. so potekala predtekmovanja, ostale dneve pa finalna tekmovanja. Tekmovanja v drsanju so bila v

Torontu, v smučanju pa v 150 km oddaljenem Collingwoodu.

Slovenska ekipa, ki jo je sestavljalo 16 tekmovalcev in 8 spremljevalcev, je odšla na pot 20. januarja. Do začetka iger je bila ekipa gost slovenskih izseljencev, ki so ji v tem času nudili veliko gostoljubja (sprejem v slovenskem klubu, ogled Toronta, izlet na Niagarske slapove).

Ekipa je bila nadvse uspešna, saj se je po številu osvojenih medalj med 73 državami uvrstila na 11. mesto. Tekmovalci so osvojili 9 zlatih, 9 srebrnih in 7 bronastih medalj.

V ekipi je bilo tudi pet tekmovalcev iz Centra v Črni, ki so bili še posebej uspešni: tako je *Janez Juvan* osvojil *3 zlate medalje* (1 km, 3 km, štafeta 3 x 1 km), *Zvonko Fanel* *2 zlati medalji* (štafeta 3 x 1 in 5 km) ter *srebrno medaljo* na 3 km, *Karli Kranjc* *zlati medaljo* na 5 km v absolutni kategoriji ter v štafeti 3 x 1 km, *Stanko*

Zmagovalna štafeta

Ladinek pa je osvojil *bronasto medaljo* v slalomu.

Na zaključni slovesnosti smo bili ob dvigovanju slovenske zastave ponosni, da je Slovenija postala enakopraven partner v tem velikem mednarodnem gibanju.

Slovenija in s tem vse osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki so si za kakovost svojega življenja izbrale tudi šport, so se s tem pridružile svetu zmagovalcev. Svetu, ki se začne s prvimi nerodnimi koraki, se nadaljuje z redno in dosledno telesno vadbo, preide v medsebojno preizkušanje in merjenje moči ter se končuje z igrami šol, društev, regijskimi igrami, igrami Slovenije, do mednarodnih iger, ki dosežejo vrhunec z rednimi štiriletnimi cikli do letnih in zimskih olimpiad.

Pri tem pa ne gre samo za medalje in merjenje moči, temveč tudi (in predvsem) za bogato in zadovoljno življenje oseb z motnjo v duševnem razvoju.

Športnoplezalna odprava TAJSKA '97

POLOTOK PHRA - NANG - RAJ ZA ŠPORTNE PLEZALCE

David Čreslovník

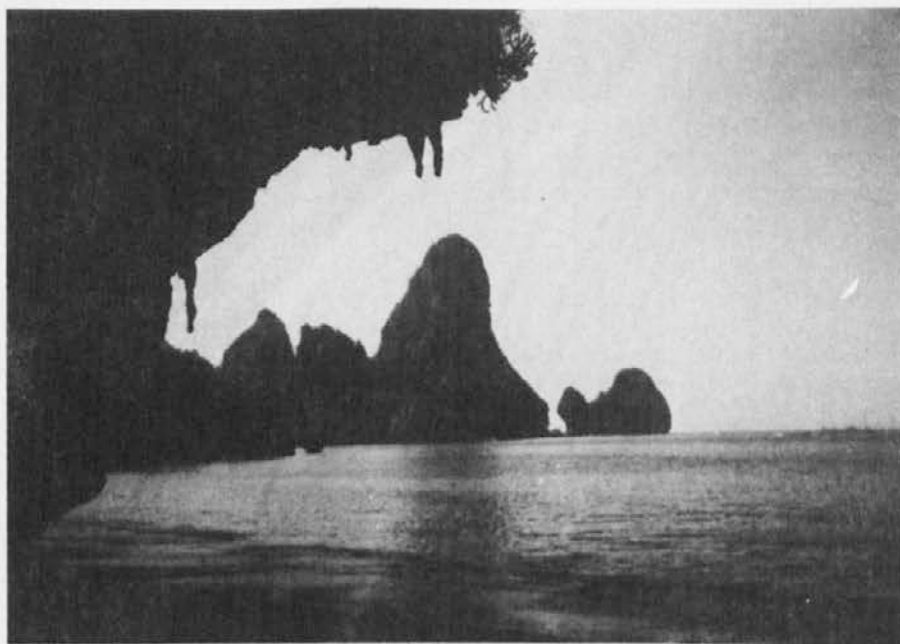
P o šestih letih spet stojim na letališču in se rahlo zmedeno privajam na angleške besede, povezane z letenjem: prihodi, odhodi, prijava, vkrcanje... Vendarle se mi v spomin prikrađejo podrobnosti z zadnjega letenja in z Branetom sva čez slabo uro že sedela na letalu, pripravljena na vzlet; zanj bo to prvič, mi pove in na glas razmišlja, kako bo Urška z otroki. Po vzletu poskuša sva z neumnimi pripombami, kot: *"A se ti ne zdi, da tole krilo nekam nezdravo trepeta?"* ali *"Če sva se pravkar pogovarjala s kapitanom, kdo potem pilotira,"* zatreti neprijetne občutke ob misli, da bi hotelo letalo slučajno pristrčno objeti mater Zemljo.

No, do Rima je šlo brez težav, tu pa so se stvari spet zapletle, saj nisva vedela, kaj se je zgodilo z najino prtljago, in tako sva rahlo zbegana stala v ogromni dvorani in spet sem preklinjal bedast izraz na laških facah, ko jih vprašaš: *"Do you speak English?"* ali *"Sprechen Sie Deutsch?"* No ja, naposled sva le stala pred Qantasovim okencem in se prijavljala, ko je k nama pristopila stevardesa, pokazala na Vezijevo ogromno potovalko in vprašala, zakaj nisva prijavila prtljage. *"Eeh, hendbegidž, mem,"* sem se poskušal izmazati, vendar je torbo stehala in nama razložila, da utegneva z dvanajst kilogrami težko torbo imeti precejšnje probleme pri kontroli - dovoljenih je borih pet kilogramov. Bova uredila, pravim, in čez uro sva na smrt sita brez težav prečkala kontrolo, Branetova potovalka pa je tehtala samo še sedem kil.

Minilo je še štirindvajset ur in sedela sva na klimatiziranem avtobusu iz Bangkoka proti Krabiju, vsak zase premišljujoč o Bangkoku, mestu nasprotij, ki je od daleč videti naravnost veličastno, z neverjetnimi palačami in

budističnimi templji ob pomembnejših ulicah, globoko v sebi pa skriva bedo življenja na ulicah, životarjenje v barakah, ki pri nas ne bi bile dovolj dobre za vrtnice. Iz razmišljanja pa me je dokončno potegnil voznik avtobusa, ko je v nepreglednem ovinku v klanec prehiteval priklopnik in s tem potnikom izvalil iz prsi globoke vzdih, ki so v kabini povzročili skoraj popoln vakuum. Na srečo mi je uspelo zaspati, kajti po petnajstih minutah opazovanja vožnje bi še tako hladnokrvnega človeka spanec dokončno minil. Kakorkoli že, vsaka čast vozniku, da nas je po dvanajstih urah in devetstotih kilometrih vožnje pripeljal v Krabi. Tam sva poiskala tipičen tajski čoln in se z njim odpeljala na Rai - Lay na polotoku Phra - Nang, kjer sva najela apartma, nato pa, jasno, šla takoj plezat.

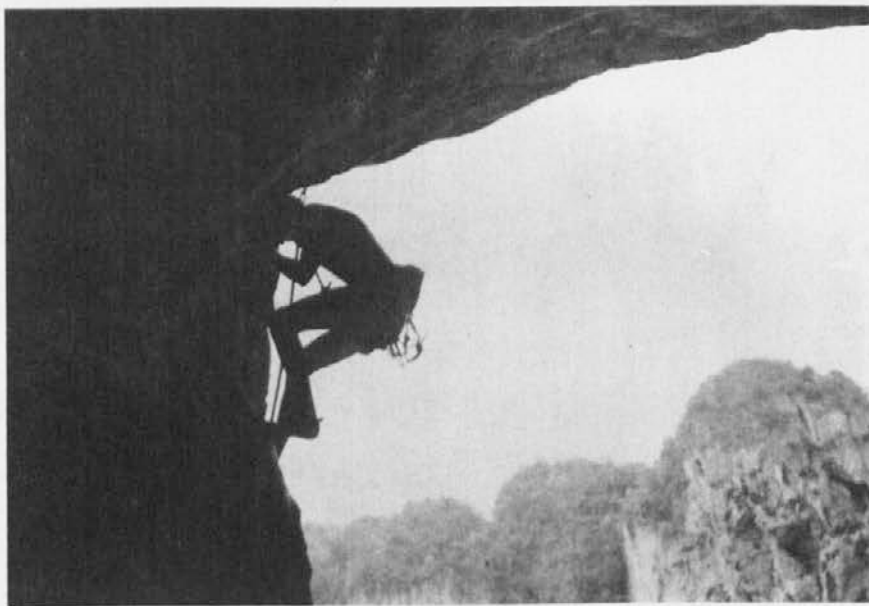
Ob prvem pogledu na obalne previse, ki jih je izdolbilo morje, mi je zastala sapa in ugotovil sem, da se bom tu res naučil plezati previse. V okolici najinega naselja je bilo okoli dvajset plezališč, ki so se med seboj kar razlikovala, smeri v njih pa so potekale v previsnih ploščah, strehah, čez kapnike, nekaj je bilo celo počti; ampak najine najljubše zvrsti, strmih do navpičnih plošč, ni bilo... *"Nič, kak teden bom potreboval, da se bom vplezal,"* sem ugotovil in to je bilo tudi res.

Smeri se dobesedno pno iz morja

Natanko čez deset dni sem se zgodaj zjutraj segreval pod smerjo **Thank You Sophie**, ocenjeno s 7b in približno 18 m dolgo, ter si ogledoval oprimke v njej. Smer je previsna plošča z majhnimi žepki, ki pa so precej daleč narazen, stopov pa kar manjka. Poskušal sem si zamisliti zaporedje gibov in v mislih sem že preplezal celo smer - treba bo plezati kar se da natančno, sem se odločil. Malo

sem še pomislil na težave preteklo noč, ko mi vročina, komarji in predvsem dva napada driske niso pustili dovolj spanja in tako nisem bil povsem prepričan, da sem dovolj spočit za 7b na pogled. Po segrevanju v smeri z oceno 6b je smer najprej poskusil Brane, vendar mu je spodletelo - začel je plezati preveč nervozno in izgubil ogromno moči. "Na vrsti sem, ajd David, potrudi se," sem se v mislih spodbujal in navezal sem se, si obul plezalke - tokrat trši par, za "plate", in vstopil. Nekaj hitrih gibov na majhnih oprimkih me je kar hitro prineslo pod najtežji del, ki pa mi je uspel kot v pravljici, še trije metri precej težke prečke v desno in čez sem! Čez, čez! "Sedem be na fleš, vauuu!" mi poje v glavi, nekje iz podzvesti pa se prikrade misel, da bi bilo morda le dobro vpeti varovališče, "t'k, za zih!" Med spustom so bili vsi komarji in ves kup driske potisnjeni daleč v preteklost in nekako mi tudi dve 7a in dve 6c+ na pogled, ki sem jih splezal kasneje tistega dne, niso ostale tako globoko v spominu. Naslednji dan sva splezala oba vsak po eno 7b+, nato pa sem staknil tisti poškodbi, ki sta za dva tedna prekinili moje plezanje (razen nekaj poskusov, če sem že zdrav - nekaj je bilo celo uspešnih).

Najbolj previsno plezališče Toi Sai

Dva tedna sta hitro minila, do konca odprave je ostalo samo še deset dni, še vedno pa nisva splezala najinega glavnega cilja - 150 metrov dolge smeri z oceno 7b (pet raztežajev!). Odločila sva se, da bom vsaj pet dni plezal kot nor, da pridem nazaj v formo, nato dan ali dva počitka, potem pa naskok na Lord of Thais. Držala sva se načrta, ugotovil pa sem, da sva mogoče celo malo pretiravala, saj sta se meni do krvi izrabili blazinici na dveh prstih, Brane pa je spet čutil hude bolečine v sklepih in mišice na hrbtu - spomini na stare poškodbe. V teh dneh sva bila med plezanjem premalo pozorna na plimo, ki niha dobre tri metre in z nahrbtnikom nad glavama sva bredla s plezanja...

Po dveh dneh počitka, ki pa sva ju izkoristila za ogled nekaj znamenitosti in za dve pici, sva zgodaj zjutraj stala pred ogromno previsno steno - Thaiwand Wall, po kateri je potekala najina smer. Ko sem strmel v steno in poskušal dognati, kje poteka smer, mi je bilo jasno, zakaj sem to noč

nerazumljivo slabo spal - navdajala me je podobna mrščavica kot pred kakim posebno težkim izpitom. Vedel sem, da se bom občutka nelagodja in neznosnega pritiska na prsi znebil šele po prvem fizičnem dotiku s steno, zato se mi je skoraj mudilo začeti. Že prej sva se dogovorila, da bo plezati začel Brane, tako da bi četrti, najtežji raztežaj vodil jaz in bi bilo njemu, kot drugemu, malenkost lažje. Ker je bil nekoliko boljši, bi bile tako možnosti za "na pogled" večje.

Prvi raztežaj je bil lahek, 6a+, tako sem si plezalke zavezal šele, ko sem priplezal do Vezija na varovališče. Pripravil sem si opremo, poskušal pozabiti na kljuvajočo bolečino v poškodovanem prstu na nogi, si zagotovil, da mi levkoplaster čez blazinice na prstih ne bo zmanjšal trenja s skalo, in vstopil v drugi raztežaj - 6c+. Previsi in prehodi nazaj v plošče mi niso povzročali težav, oprimki pa tudi niso bili tako drobni, zato sem napredoval kar hitro in že kmalu sem stal 70 m visoko na drugem stojšču in se drl v globino: "Ajd, Vezi, g' r s' m, lahk prideš!" Ni bilo dolgo, pa je že stal poleg mene na polički pod previsom, zamrmral nekaj o plezanju kot drugi, da je podobno hoji ovce za pastirjem, naredila sva nekaj posnetkov, dal mi je drugo vrv

("Pazi, na konco je štrik ful t'žek!") in pričel plezati raztežaj z oceno 7a+. Izplezal je iz previsa, nato je sledilo še kakih deset metrov po navpičnih kapnikih in že je stal pod skoraj vodoravnim previsom, ki pa mu sploh ni delal težav, in malo preuranjeno je zavriskal. Preuranjeno zato, ker ga je najtežje mesto še čakalo, pa ga je tudi zmogel, resda po nekajminutnem sedenju na kapniku.

Kmalu sem tudi sam sedel na istem kapniku, počasi razumevajoč tistih nekaj Vezijevih minut na istem mestu, in tehtal, ali naj še naprej vlečem za sabo skoraj pet kil težko rezervno vrv ali naj jo vpnem v klin, splezam tistih nekaj metrov

do konca in se potem vrnem ponjo. Odločil sem se za drugo možnost, pet kil je le pet kil.

Čakal me je 30 metrov dolg raztežaj z oceno 7b, ki se je začel (jasno!) s previsom, potem pa je kazalo, da se nadaljuje po ne prestirni zajedi. Opazil sem še, da je postal veter res močan in kmalu zatem še, da je previs prav nesramno zahteven in torej takšni sunki vetra niso ravno dobrodošli. Previs mi je uspelo splezati šele v tretjem poskusu in na polički pod zajedo sem opazil, da se smer ne nadaljuje po zajedi, temveč zavije na raz, ki pa je bil močno zračen - v dvajsetih metrih do varovališča se je prevesil vsaj za pet metrov. Roke so me pa že nezno bolele. Na hitro sem poskušal pretegniti mišice na podlahteh in jih z masažo pripraviti do kolikor toliko uporabnega stanja. Tako sem vsaj tri minute stal na polički, nato pa sem, zavedajoč se, da je to moj zadnji počitek do sidrišča in da še ene možnosti ne bo, začel plezati kar se je dalo hitro. Veter se je že okreplil in mi odpihnil kapo, ni pa dosti manjkalo, da bi ji sledil še

sam, a končno sem stal na varovališču, popolnoma uničen. Zmogel pa sem še dovolj moči za huronski krik zmagoslavja, ki se je očitno slišal še 120 m niže pod steno, saj so se začeli ljudje prav neumno ozirati kvišku. Malo sem si še dal duška, nato pa sem zaklical soplezalca: "Gremo, Vezi. Spiči jo!" Pa na žalost ni šlo na pogled - teža druge vrvi na pasu predstavlja v tako težki smeri prehudo breme. Tako se je moral po klinih potegniti čez previs, vpeti vrv, nato pa sem ga spustil nazaj na začetek. Tokrat mu je uspelo, spet si je pripel vrv in splezal na raz, kjer pa je veter drugo vrv v trenutku postavil pod kot 30° glede na navpičnico in spet jo je moral vpeti v klin, šele potem je lahko splezal za mano. Čestitala sva si, nato pa se je spustil nazaj po vrv in po klinih še enkrat splezal do mene. Vsa ta telovadba v steni pa mu je pobrala moči, da bi kar takoj zmogel vstop v zadnji raztežaj z oceno 6b, in je moral počiti. Hkrati je začela tableta proti bolečinam, ki jo je vzel zaradi krčev v mišici na hrbtu, popuščati... Pa vseeno zadnji "cug" ni predstavljal težav in kar kmalu sva opravila še štiri spuste ob vrvi, da sva se vrnila k vznožju stene, nato pa sva že sedela za mizo v restavraciji in naročala kosilo. Tokrat sva si ga zaslužila ...

SPODAJ MORJE, OKROG DŽUNGLA, ZGORAJ PA PREVISNA STENA

Brane Vezonik

Najprej je bila samo razglednica, a na njej čudovita previsna stena, ki se je šopirila nad kristalno čistim morjem. V ozadju pa džungla; to bo ta pravo, sem sklenil sam pri sebi. Davidu je bila ideja, da bi odšla plezat za mesec in pol na Phra - Nang, takoj vseh. Sledile so telefonijade, brskanje po plezalnih revijah in podobno zbiranje podatkov o plezalnih smereh. Po nekaj mesecih sva že bila na poti. Trst, Rim, Bangkok - Krabi.

Sedela sva v dolgem čolnu, ki naju je že dobre pol ure vozil proti najinemu cilju, polotoku Phra - Nangu. Na obzorju so se pojavljali otočki, ki so bili videti kakor iz pravljice. Nad obalo so se že začele dvigati previsne stene, s katerih so visele ogromne kapniške tvorbe. Meni je postalo nekam tesno. Pričakovala sva previsne stene, česa takega pa res ne. Bo že kako, sva se večkrat spogledala. Po pristanku sva takoj poiskala najcenejšo možnost bivanja. Potem seveda jest in takoj na ogled sten. Seveda sva že prvi dan tudi nekaj lažjega preplezala.

Prvi dan sva končala, utrujena od vožnje in časovne razlike, v baru King's Head Pub. V njem je bilo pravo plezalsko vzdušje. Reggie - glasba tako glasna, da si še sam sebe komaj čul, temni natakariji z jointom v ustih se gibljejo v ritmu glasbe in ponujajo travo, čudijo se, da nočeva kaditi. Višek večera pa je bil "Fire show". Natakari se je v nekaj trenutkih prelevil v pravega fakirja, ki bruha ogenj kot pravi zmaj, drugi pa je ves v "rožicah" vrtel goreče posodice. Vse skupaj pa še popestrijo s plezanjem na kokosovo palmo. Res so hitri.

Prve dni plezanja so spremljali močni "muskfibri", ki se jim nikakor nisem mogel privaditi. Vse žavbe, ki sva jih vtirala v mišice in so ponavadi pomagale, tu nič niso zalegle. Po desetih dneh učenja nove plezalne tehnike se je pa vsa stvar zasukala v najino dobro. Plezala sva lahko že

Športnoplezalna odprava na polotok Phra - Nang je trajala od 21. 1. do 4. 3. 1997. Udeležila sta se je Brane Vezonik in David Čreslovník, člana Alpinističnega odseka Ravne na Koroškem.

Cilj odprave je bil preplezati čim težjo smer na pogled in tri smeri z oceno X-. Zaradi velike previsnosti in drugačne tehnike plezanja sta ravenska športna plezalca načrte na Tajskem izpolnila 80-odstotno. Splezala sta okoli 150 smeri večino na pogled in težjih od 6b ali VII; najtežjo (Spicy Speck Dreams 7c ali IX) pa je ponovil Brane Vezonik. Ta plezalec je s t. i. rdečo piko ponovil tudi naslednje smeri: Thank You Sophie 7b, Quartz 7b+, Lord of Thais 7b, Orange Juice 7b, Shooting Thru 7b in Night in White Satin 7b+. David Čreslovník pa je med drugim splezal "na flash" tudi Thank You Sophie 7b, z rdečo piko pa smeri Quartz 7b+, Donovijate 7b+ in Lord of Thais 7b.

Člana odprave Tajska 97 se najlepše zahvaljujeta vsem sponzorjem in prijateljem iz AO Ravne na Koroškem za pomoč, brez katere potovanje na Phra - Nang ne bi bilo mogoče.

Uredništvo

težje smeri. Za Phra-Nang je razen velike previsnosti značilno tudi to, da je smer najtežja na koncu, zadnje dva do tri metre; ko že misliš, da jo imaš v žepu, pa pristaneš nekje niže. Smer osme težavnostne stopnje, dolga 25 do 30 metrov, te tako utruja, da imaš po vzponu vsaj petnajst minut čisto trde roke. Seveda temu botruje tudi velika vročina, okoli trideset do petintrideset stopinj celzija, zato ves dan lahko splezaš največ tri do štiri takšne smeri. Velika vročina pa tudi morje preveč ogreje, da bi lahko v njem hladil jezo po neuspelem vzponu.

Eksotičnemu kosilu sledi mrzično brskanje po vodniku, kam še danes, da ne bo pretežko in ne prelahko, nekaj za dušo. Prst se ustavi v Melting Wallu. Stena, ki raste iz džungle in morja obenem. Odločila sva se za smer Cockroach Beach z oceno 7+/8-, dolgo tri raztežaje. Prvi vzpon je lahek. Drugi pa po tridesetih metrih začne kazati zobe. David obstoji, gleda, skomigne z rameni ter se zažene v previs tik pred koncem raztežaja in že mi izgine izpred oči. Slonim na skali, varujem in gledam zdaj morje zdaj džunglo, prava eksotika. Naenkrat pa se začne drevo, ki je od mene oddaljeno slabe tri metre, majati. Po njem je plezal opičjak in obstal na veji, ki je segala do mene. Glavo je nagnil postrani, pokazal zobe, ki niso bili ravno majhni, ter

se mi počasi, nezaupljivo približeval. Bil je star, ves siv, velik dober meter. Pokličem Davida in mu razložim vso stvar. Opičjak se mi je spet začel bližati in sovražno kazati zobe, nič kaj prijetno mi ni bilo. "Že varujem", je vpil kolega, odpel sem se iz klina in hitel za vrvo. Opičjak pa je že bil na mojem mestu in spuščal nič kaj prijetne ali prijateljske glasove. Po nekaj metrih sem se ozrl navzdol in videl cel trop opic, ki so se preganjale po krošnjah dreves. Zdaj mi je šele postalo jasno, od kod njegova sovražnost. Verjetno je bil stražar tropa.

Moj glavni cilj je bil preplezati smer z oceno X-. Začel sem iskati primerno smer, saj izbira ni bila ravno velika. V ožji izbor so prišle štiri, ostale so bile vsaj za moje pojme preveč previsne. Prva je bila preveč zaraščena z lišaji. Kasneje nama je King povedal, da je ne plezajo več. Poskusil sem v projektu Happy, a je bil ključni oprimek moker, druge možnosti pa ni bilo. Naslednja je bila Asia Shadow Play. Smer, meni pisana na kožo, rahlo previsna plošča, posejana z majhnimi oprimki. Po dvehurnem študiju mi je bila smer popolnoma jasna. Po daljšem počitku sem poskusil znova in z varovanjem od zgoraj preplezal 80 odst. smeri, za zadnje tri metre pa mi je zmanjkalo moči. Poskusil sem še znova, a zmeraj odletel na istem oprimku. Smer mi ni bila namenjena; če bi bila čisto malo krajša, bi jo že imel v žepu. Tudi to sem črtal s seznama. Ostala je še ena, a tudi ta je bila na koncu mokra. Sprijazniti sem se moral z dejstvom, da z desetko ne bo nič.

Kmalu sem našel nov cilj, spet rahlo previsno ploščo z imenom Spicy Speck Dreams z oceno devet, a prej sem hotel še opraviti z najlepšo smerjo v Aziji (vsaj tako piše na internetu). To je bila smer Orange Juice z oceno 9-/9. V njej sem kar precejkrat poskusil, in bilo je vredno. Bila je lepa, ves čas napeta. Če si steno gledal od daleč, je bila videti kot polita s pomarančnim sokom.

Spicy Speck Dreams sem se lotil takoj po uspešnem vzponu v Orange Juice. Smer mi je bila takoj jasna, a preplezati jo, kot se spodobi, je bilo čisto nekaj drugega. Pri enem od poskusov sem odletel čisto pri vrhu. Zaklel sem kot pravi furman. Po padcu, ravno ko sem hladil jezo, je pristopil k meni mišičast Japonec in dejal, da je to poskušal sam. Z varovanjem od zgoraj jo je zmogel, v vodstvu pa, da je vse drugače in zanj pretežko. Obenem mi je zaželel srečo pri naslednjem poskusu. V tej smeri največji oprimek meri tri centimetre, po mojem si zasluži vsaj malo večjo oceno. Po daljšem počitku sem znova vstopil. Že po dveh metrih sem imel "tisti ta pravi" občutek - zdaj ali nikoli. Popolnoma skoncentriran sem plezal hitro proti najtežjemu delu. Uspelo mi je. Vendar, tudi zadnji metri niso mačji kašelj. Še zven vponke in zadnji varovalni klin je vpet, od vrha me loči le še nekaj gibov. V roke pa nabija, da je kar groza. Še zadnji težek gib, stisnem majhno poličko in že sem čez. Iz grla se mi izvije zmagoslavni krik. Nemec v sosednji smeri me čudno pogleda, a takoj mu je jasno, za kaj gre. Sledi še spust na trdna tla in močan stisk prijateljeve roke, ki pove več kot beseda. Spicy Speck Dreams bodo sedaj motile nekoga drugega - meni niso dale miru nekaj dni.

Na Phra - Nangu je bilo lepo, a zadnji dnevi so minili čisto prehitro. Počasi se je bilo treba pripraviti za pot proti domu. Poslovila sva se še od najinih znancev domačinov, ki so dejali: "See you in next life!"

V smeri Spicy Speck Dreams

Po vmitvi v Bangkok sva imela še dva dni časa do poleta proti domu. Vsak zase sva si ogledovala to večmilijonsko mesto, v katerem vidiš in najdeš vse, kar si lahko zamisliš, od življenja na samem robu preživetja, kjer ljudje umirajo od lakote, pa do velikih znanih poslovnih stavb, ki se nikakor ne vklapljajo v ta mestni vrvež. Pečat vsemu temu pa dajejo budistični templji s svojimi usmiljenimi menihi, oblečenimi v oranžno platno.

Poglavje zase pa je tudi prehranjevanje na mestnih ulicah, kjer se lahko najesh za majhen denar, seveda, če se ne bojiš driske. Sam si tega nisem upal storiti, čeprav je včasih prav vabljivo dišalo. Vsaj za moje pojme izpušni plini, kuhinjska miza in odtočni jašek, zraven katerega sedi, ne spadajo skupaj.

Tudi dneva v prestolnici Tajске sta minila prehitro. V letalu, ki naju je peljalo proti domu, je v meni dozorel trden sklep, da če bo le mogoče, se na Vzhod še vrnem, pa naj bo to Bližnji, Srednji ali Daljni.

SLOVARČEK ŠPORTNOPLEZALNIH IZRAZOV

- smer, preplezana na pogled - *plezalec spleza smer brez vnaprejšnjega študija stene*
- smer, preplezana z rdečo piko - *plezalec smer že pozna iz prejšnjih poskusov*
- smer, preplezana na "flash" - *plezalec smer pozna, ker je v njej pri plezanju že opazoval drugega plezalca*

NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 4

			LJUBIMEC CARJA HA- DRJANA	RDEČI PLANET	IRIDIJ	STARO- GRŠKA POSODA ZA MAZIL- NO OLJE	IKO	SLOV. PESNIK (JOŽE)	IME PEVKE TURNER	IZRAELSKA LUKA
		ALIFATSKI RADIKAL				L	SLOV.TISK. AGENCIJA TRATA, RUŠA			
		STAR VOJAŠKI ČIN				E				
		TOMAŽ RANC ČAR, SLJ			ŠVEDSKA DENARNA ENOTA VRSTA POSODE	K				
		→				I				
KF	TOVARNA BATERIJ V ŽERJAVU	BABILON- SKI BOG MESECA NADAV			GORA V ŠVICI OVČJI SAMEC	T				
SMUKEC, LOJEVEC				OSEBNI ZAJMEK LJUBLJE- NEC BO- GINJE EOS		O				
DANSKI OTOK				VRSTA ŽITA GLAVNO MESTO ARGOLJE		S				
PREBIVA- LEC BA- VARSKÉ						REKA V ARMENIJI		6. IN 14. ČRKA	HALO- GENI ELEMENT	UMET- NOST
	GLAVNI ŠTEVNIK	PESNIŠKO IME IRŠKE BEOTIJE, AONET			POSTELJNO POKRIVALO MARIBOR, TEKSTILNA TOVARNA	O				
LATINSKO- AMERIŠKI PLES				OKRASNI KAMEN FIZIKALNI DELEC Z NABOJEM		Λ				
SKUPINA ŽUŽELK				REKA NA SLOVAŠ- KEM		R		DELAVSKI SVET ETIOPSKI PLEMIŠKI NASLOV		
OKRAJŠA- VA ZA INŽENIR				TRAVA 2. KOŠNJE GERMAN- SKI OREL		Λ			GOSTA BOMBAŽNA TKANINA	SVINČENA KROGLICA
	SLOVENSKI POLITIK (IVAN)	ZDRAVLJNA RASTLINA ETNIČNA SKUPINA V GANI			PRVI RIMSKI ZALOŽNIK	TOLMUN GRŠKA ČRKA				
DEL POHIŠTVA		M			POGORJE V FRANCLJI CITROENOV AVTO					
SNOV ZA UPOČASNI- TEV PRI JEDRSKIH CEPITVAH		O						LEON BLUM		
ZAČETNIK BOLG. DINASTIJE		S		SOLMI- ZACLUŠKI ZLOG		ANGLEŠKA PLOŠČIN- SKA MERA				
LETUVŠKO MESTO OB AZURNI OBALI		I		IVANA KOBILCA		NEVESTINO PRE- MOŽENJE				

NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 3

V decembrski številki Koroškega fužinarja smo objavili nagradno križanko.

Rešitev vodoravno: DEKURION, IKONOLOG, JASLICE, NINO, KUTA, KROMATIN, SAS, LOV, ANE, AVON, OR, SILIKOZA, ENAKIT, PAT, SRT, ULNA, TRN, AE, ASTOR, IZOP, TROP, VA, CEDRA, ONE, OK, ANROGIN, ŠAL, EGEJ, INLET, SAVANA, POETI, TRO, SR, VLOM.

Nagrade so prejeli:

● **HELENA PODOVŠOVNIK**, Spodnje Javorje 3, Črna na Koroškem (knjigo Ignaca Kamenika Sledi prekanih svin)

● **MILAN LUKANC**, Koroški dom starostnikov, Črneče 146, Dravograd (knjigo Ignaca Kamenika Sledi prekanih svin)

● **HELENA VERŠNIK**, Gosposvetska 19, Mežica (zvočno kaseto Milana Kamnika Dolina smrti).

NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 4

Rešitev križanke in svoje podatke pošljite do 30. 6. 1997 na naslov: **Fužinar Ravne, d. o. o., Koroška 14, 2390 Ravne na Koroškem**, lahko pa tudi po interni pošti v Železarni Ravne.

Žreb bo med reševalce križanke razdelil tri nagrade. Te so:

1. izdelki ali storitve (po izbiri) v vrednosti 10.000 SIT iz programa dejavnosti invalidskega podjetja - poklanja ZIP center, d. o. o.

2. blago po izbiri v vrednosti 6.000 SIT v Mladinski knjigi Ravne - poklanja Eltroming, d. o. o.

3. gasilni aparat (za avto) - poklanja Gasilski zavod Ravne.

Imena nagrajencev bomo objavili v julijski številki Informativnega fužinarja in v prihodnji številki Koroškega fužinarja.

Vse izžrebane reševalce bomo o nagradi obvestili tudi po pošti.

Želimo vam veliko užitkov pri reševanju križanke in srečo pri žrebu.

Uredništvo

Letošnja vigred je naše pevce in godbenike obdarila z lepimi uspehi:

● **Moški pevski zbor Vres** je na državnem zborovskem tekmovanju Naša pesem v Mariboru že sedmič prejel srebrno plaketo

● **Pihalni orkester DPD Svoboda Prevalje in**

● **Pihalni orkester Rudnika Mežica**

sta na državnem tekmovanju slovenskih godb v Sežani v 3. težavnostni stopnji prejela zlati listini Zveze slovenskih godb pri ZKO Slovenije.

Iskrene čestitke!

Maks Večko, župan
Občine Ravne - Prevalje
Janez Praper, župan
Občine Mežica

Posebna ponudba za obrtnike!

<http://www.telekom.si>
<http://www.ozs.si>

Telekom Slovenije v sodelovanju z Obrtno zbornico Slovenije predstavlja najugodnejši dostop na Internet.

Vse informacije dobite na najbližji poslovni enoti Telekoma Slovenije.

PE Ljubljana (061) 181 15 45, PE Maribor (062) 30 00 020, PE Celje (063) 421 291,
PE Kranj (064) 262 294, PE Nova Gorica (065) 121 278, PE Koper (066) 200 401,
PE Novo mesto (068) 372 880, PE Murska Sobota (069) 27 026, PE Trbovlje (0601) 26 711

Slovenija Online
Telekom Slovenije

PROSTOVOLJNA ZDRAVSTVENA ZAVAROVANJA

Spoštovani!

Za nami so štiri leta izvajanja sistema prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja. Zavodu je v tem času zaupalo okoli 1.2 milijona zavarovancev.

Zavarovanci so lahko z našo izkaznico o prostovoljnem zdravstvenem zavarovanju brez težav uveljavljali zavarovanje pri vseh izvajalcih obveznega zdravstvenega zavarovanja (pri splošnem zdravniku, specialistu, v bolnišnici, zdravilišču in lekarni). Tako smo se izkazali kot zaupanja vreden partner tako pri svojih zavarovancih kot tudi izvajalcih zdravstvenih storitev.

Za zavarovance smo v letu 1997 pripravili

UGODNO PONUDBO ZA PODALJŠANJE ZDRAVSTVENIH ZAVAROVANJ ZA DOPLAČILA:

- konkurenčna premija,
- zanesljivo in enostavno uveljavljanje zavarovanja,
- popusti in možnost uveljavljanja bonusov,
- posodobljen sistem poslovanja,
- varnost zavarovanja vsem zavarovanim za doplačila pri Zavodu.

Podrobneje vam lahko ponudbo predstavi naš zastopnik ali kontaktna oseba v vašem podjetju ali ustanovi, kjer ste zaposleni.

Prav tako pa lahko podrobnejše informacije dobite tudi na vseh naših območnih enotah in izpostavah.

Zavarujemo bogastvo zdravja.®

ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE SLOVENIJE

Koroški fužinar je ustanovila Železarna Ravne leta 1951. Ta številka je izšla s pomočjo objavljenih pokroviteljev. Izdal in založil jo je Fužinar Ravne, d. o. o., Koroška 14, Ravne na Koroškem. Uredništvo: glavna in odgovorna urednica mag. Andreja Čibron - Kodrin, novinarka in lektorica prof. Mojca Potočnik, tehnična urednica Jelka Jamšek. Tel.: 0602 21 131, urednica int. 6305. Fotografije so prispevali avtorji besedil, Tomo Jeseničnik, Franci Šali, Roza Koder, Mirjana Žunter, Koroški muzej Ravne na Koroškem in uredništvo oz. arhiv Koroškega fužinarja. Tisk: ZIP center, d. o. o., Ravne na Koroškem. Glasilo se po mnenju Ministrstva za informiranje (št. 23/128 - 92) šteje med izdelke, za katere se plačuje 5-odstotni davek od prometa proizvodov.

POKROVITELJI

2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Koroška c. 14
Telex: 33 114 si zelrv
Tel.: 0602 21-131
Fax: 0602 21-762

Koroška cesta 55
2366 Muta
Slovenija
Telex: 33 410 si muta
Tel.: 0602 61-450
Fax: 0602 61-234

2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Koroška c. 14
Telex: 33 114 si zelrv
Tel.: 0602 21-131
Fax: 0602 21-094

2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Koroška c. 14
Telex: 33 114 si zelrv
Tel.: 0602 21-131
Fax: 0602 21-940

VIS VITALIS
s.r.o.

**MANAGEMENT SVETOVANJE
ZAPOSLOVANJE**

2380 SLOVENJ GRADEC
Meškova 2
tel. / fax: 0602 41-855

2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Koroška c. 14
Telex: 33 114 si zelrv
Tel.: 0602 21-131
Fax: 0602 23-925

ODVETNIŠKA
PISARNA
Koroška c. 14, 2390 Ravne na Koroškem

SALUS d.o.o.
2392 Mežica, Ob Meži 11
tel.: +386/(0602) 21-131, 37-013
fax: +386/(0602) 21-764, 37-013

MIRAN KOS, ODVETNIK
FRANJA FIŠER, ODV. KANDIDATKA
EMA KOTNIK, ODV. KANDIDATKA
SUZANA LEŠ, ODVETNICA
ERIKA NABERNIK, ODVETNICA
Tel.: 0602 22-286

KOROTAN

Ravne na Koroškem

Tel.: 0602/22-711, 21-476

OBIŠČITE NAŠE
PRODAJALNE
OD ČRNE DO KOTLI

KRAJEVNA SKUPNOST RAVNE NA KOROŠKEM

IKD, d.o.o.

Na Šančah 80
RAVNE NA KOROŠKEM

TRANSKR
PREVOZI · SERVIS · TRGOVINA

